

Landscentralen for undervisningsmidler

*Betænkning afgivet af det af
undervisningsministeren i februar 1980
nedsatte udvalg*

BETÆNKNING NR. 947
KØBENHAVN 1982

ISBN 87-503-4036-0

Un 00-125-bet.

Eloni Tryk . København

<u>INDHOLDSFORTEGNELSE</u>	Side
Kapitel 1. Udvalgets nedsættelse, kommissorium, sammensætning og virksomhed.	9
Kapitel 2. Resumé af udvalgets forslag.	14
Landscentralens opgaver. (Kapitel 3-10)	
Kapitel 3. Landscentralens registrering og katalogisering af undervisningsmidler.	23
3.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.	23
3.2. Hidtidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.	26
3.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.	28
Kapitel 4. Landscentralens oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler.	30
4.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.	30
4.1.1. Information om undervisningsmaterialer.	30
4.1.2. Teknisk information om undervisningsapparat.	32
4.2. Hidtidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.	35
4.2.1. Landscentralens overvejelser og forslag.	35
4.3. Udvalgets overvejelser og forslag om denne opgave.	37
Kapitel 5. Landscentralens virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler.	40

	Side
5.1. Hittidig virksomhed på dette område.	40
5.2. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.	43
Kapitel 6. Landscentralens virksomhed vedrørende fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde vedrørende fremstilling af andre undervisningsmaterialer.	46
6.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.	46
6.1.1. Produktion af radio- og tv-undervisningsprogrammer.	46
6.1.2. Optagelse og kopiering af lydbånd.	48
6.1.3. Optagelse og kopiering af videobånd.	49
6.1.4. Produktion, optagelse og kopiering af film.	51
6.1.5. Produktion og produktionsstøtte vedrørende andre undervisningsmaterialer i særlige tilfælde.	53
6.1.6. Landscentralens rolle med hensyn til fremskaffelse af programmaterialer.	53
6.2. Hittidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.	54
6.2.1. Landscentralens overvejelser og forslag.	54
6.2.2. Overvejelser om anvendelse af tv, videobånd contra film til undervisningsbrug.	55
6.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.	64
Kapitel 7. Landscentralens klargøring af undervisningsmaterialer.	83
Kapitel 8. Landscentralens distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner.	84

	Side
8.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.	84
8.1.1. Distributionen af lydbånd.	84
8.1.2. Distributionen af film.	86
8.1.3. Distributionen af videobånd.	87
8.1.4. Landscentralens standardisering af de tekniske systemer inden for lyd- og billedoptagelse.	92
8.2. Hidtidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.	92
8.2.1. Betænkningen fra landscentralen om placering og distribution af undervisningsmidler.	92
8.2.2. Landscentralens overvejelser og forslag.	97
8.2.3. Statens Filmcentrals synspunkter om distribution af film og lokalefællesskab med landscentralens; videobåndcentral.	98
8.2.4. Amtscentralernes vurdering af mulighederne for at løse problemerne om videodistributionen.	100
8.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.	102
Kapitel 9. Landscentralens distribution af materialer til skolecentralernes (nu amtscentralernes og de pædagogiske centralers) samlinger.	107
Kapitel 10. Ansvar for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.	109
10.1. Baggrunden for, at undervisningsafdelingen i ansvarsmæssig og finansiel henseende flyttedes til undervisningsministeriet.	109

	Side
10.2. Nuværende ansvarsforhold vedrørende udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.	113
10.2.1. Undervisningsministerens indflydelse på tilblivelsen af undervisningsafdelingens programmer.	114
10.2.2. Undervisningsministerens efterfølgende ansvar for undervisningsafdelingens programmer.	120
10.3. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og ansvarsforholdene i Danmarks Radio i øvrigt og i Statens Filmcentral.	122
10.3.1. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og i Danmarks Radio i øvrigt.	122
10.3.2. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og i Statens Filmcentral.	124
10.4. Ansvarsforholdene i udenlandske radiofoners undervisningsafdelinger.	126
10.5. Hidtidige overvejelser og forslag om ansvarsforholdene i Danmarks Radios undervisningsafdeling.	127
10.5.1. Forslag i folketinget om ændring af ansvarsforholdene.	127
10.6. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende ansvaret for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.	129

	Side
Landscentralens styrelse. (Kapitel 11 og 12)	
Kapitel 11. Landscentralens repræsentantskab.	132
11.1. Repræsentantskabets sammensætning, be- skikkelsesperiode og opgaver.	132
11.2. De hidtidige overvejelser og forslag.	133
11.3. Udvalgets overvejelser og forslag	133
Kapitel 12. Landscentralens styrelse og sekretariat.	139
Kapitel 13. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag.	143
Kapitel 14. Lovgivningsmæssige konsekvenser af udvalgets forslag.	152

BILAG.

1. Lov af 13. juni 1973 om en landscentral for undervisningsmidler.	155
2. Lov af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler.	157
3. Lov af 8. juni 1977 om ændring af ophavsretsloven (§ 17 m.v.)	158
4. Uddrag af lov om film og biografer (lovbekendt- gørelse af 22. september 1977) § 17 og § 18.	159
5. Forslag til lov om amtscentraler og en lands- central for undervisningsmidler (Folketingsåret 1972-73)	160
6. Bekendtgørelse af 26. marts 1974 om landscen- tralens styrende organer med ændringsbekendt- gørelse af 13. december 1978.	178
7. Bekendtgørelse af 6. april 1979 om opbevaring og benyttelse af optagelser af radio- og fjernsyns-	182

udsendelser, som er foretaget inden for undervisningsvirksomhed.	
8. Eksempel på materialebeskrivelse (ad kap. 4.1.1).	184
9. Danmarks Radio, undervisningsafdelingens notat af 8. september 1980 om valget mellem film og elektronik (ad kap.6.1.1).	185
10. Danmarks Radio, undervisningsafdelingens notat af oktober 1981 om brugerindflydelse ved produktion af undervisningsmidler (ad kapitel 6.3).	186
11. Eksempel på programbeskrivelse i henholdsvis produktionsplanforslag I og II (ad kap.10.2.1).	189
12. Forslag af 13. november 1980 fra amtscentralernes kontaktudvalg om ændret struktur/ændrede opgaver for landscentralen (ad kap.11.2 og kap. 12).	193
13. Udvalgsflertallets forslag til en ændret lov om landscentralen for undervisningsmidler.	199
14. Et mindretals forslag til en ændret lov om landscentralen for undervisningsmidler og forslag til lov om et undervisningsråd for radio- og tv-programmer.	204

Kapitel 1. Udvalgets nedsættelse, kommissorium, sammensætning og virksomhed.

Landscentralen for undervisningsmidler blev ved lov af 13. juni 1973 om en landscentral for undervisningsmidler oprettet fra 1. april 1974. Landscentralens virksomhed forestås af et repræsentantskab og en styrelse.

Repræsentantskabet består af repræsentanter for uddannelsesinstitutionerne, folkebibliotekerne, kommunale organisationer m.fl. og interesserede faglige organisationer.

På repræsentantskabsmødet i juni 1979 havde repræsentantskabet en samlet debat om landscentralens virksomhed. Repræsentantskabet konstaterede, at landscentralen stadig ikke i fuldt omfang havde mulighed for at varetage de opgaver, som loven pålægger landscentralen. Dette var i høj grad uacceptabelt for landscentralens brugere og tillige økonomisk bekosteligt for dem, da de selv måtte finansiere gennemførelsen af visse opgaver, som landscentralen burde have varetaget. Desuden var styringsforholdene set ud fra et brugersynspunkt utilfredsstillende. En løsning af problemerne syntes ikke at være umiddelbart i sigte. Repræsentantskabet vedtog derfor på mødet at rette henvendelse til undervisningsministeren for at få nedsat et udvalg til at vurdere landscentralens virksomhed.

Undervisningsministeren nedsatte herefter i februar 1980 et udvalg med følgende kommissorium:

"På grundlag af landscentralens hidtidige virksomhed er det udvalgets opgave at foretage en vurdering af institutionens samlede virksomhed, herunder også af brugerindflydelsen, af styringen og af behovet for en koordinering af formidlingen af undervisningsmidler på lands-, amts- og kommunalt plan, og på baggrund heraf at fremkomme med indstilling om, i hvilket omfang virksomheden bør opretholdes og da tillige med indstilling om eventuelle ændringer.

Indstillingen ønskes ledsaget af beregninger af de økonomiske konsekvenser af fremsatte ændringsforslag."

Udvalget fik følgende sammensætning:

UDPEGET AF

Overlærer Kirsten Eskildsen (formand)	Undervisningsministeriet
Viceskoleinspektør Jørgen Schultz	Landscentralen for undervis- ningsmidler
Overlærer P. Kristian Fløj-Jensen	Lærernes Centralorganisation
Lektor Erik Issing Rasmussen	Akademikernes Centralorganisa- tion
Administrationschef Erling Fugl	Dansk Folkeoplysnings Samråd
Kontorchef B. Hedemand	Ministeriet for kulturelle an- liggender
Programchef H. Engberg-Pedersen	Danmarks Radio
Direktør Axel Jepsen	Statens Filmcentral
Kontorchef Niels Arthur Hansen	Amtsrådsforeningen i Danmark
Borgmester S.E. Kristensen	Kommunernes Landsforening
Viceskoleinspektør Aage Petersen	Københavns og Frederiksberg kommuner
Undervisningsinspektør 1b Granerud	Undervisningsministeriet
Sekretariatsleder Knud-E. Hauberg-Tychsen (tilforordnet)	Landscentralens sekretariat
Bibliotekskonsulent Anna Johansen (tilforordnet)	Bibliotekstilsynet
Kontorchef N. Thye (tilforordnet)	Undervisningsministeriet
Sekretærer	
Fuldmægtig M. Bülow-Ludvigsen	Undervisningsministeriet
Ekspeditionssekretær Erik Metz	Undervisningsministeriet

Viceskoleinspektør Jørgen Schultz udtrådte i september 1980 af udvalget og blev afløst af forstander Svend Aage Sørensen. Undervisningsinspektør Ib Granerud udtrådte i september 1981 af udvalget og blev afløst af kontorchef N. Thye, der hidtil havde været tilforordnet i udvalget. Som ny tilforordnet indtrådte fagkonsulent Jørgen Hermansen.

Udvalgets virksomhed.

På sit første møde vedtog udvalget, at problemerne vedrørende distributionen af videobånd skulle behandles særskilt og først, da udvalget fandt det nødvendigt hurtigt at få afklaret spørgsmålene om landscentralens og amtscentralernes respektive opgaver på kopierings- og distributionsområdet. Baggrunden for denne vedtagelse fremgår nærmere af kapitel 8. Udvalget afgav i marts 1981 et notat om videosituationen til undervisningsministeren. Notatet er ikke offentliggjort, men er siden indarbejdet i betænkningen.

Udvalget har under sit arbejde nedsat to underudvalg: et underudvalg vedrørende landscentralens styrelsesforhold (styrelsesudvalget) og et underudvalg vedrørende landscentralens opgaver, herunder ansvarsproblemerne vedrørende programmateriale til undervisningsbrug (opgaveudvalget).

Styrelsesudvalget bestod af:

Kirsten Eskildsen (formand)
Erling Fugl
Ib Granerud
Niels Arthur Hansen
Aage Petersen
Erik Issing Rasmussen
Svend Aage Sørensen
E. Metz (sekretær)

Dette underudvalg har holdt 4 møder og har afgivet indstilling til (hoved)udvalget om landscentralens styrelsesforhold.

Opgaveudvalget bestod af:

Kirsten Eskildsen (formand)
H. Engberg-Pedersen
B. Hedemand
P.K. Fløj-Jensen
Axel Jepsen
Anna Johansen
S.E. Kristensen
N. Thye
K.E. Hauberg-Tychsen
M. Bülow-Ludvigsen (sekretær)

Dette underudvalg har holdt 6 møder og har afgivet indstilling til (hoved)udvalget om landscentralens opgaver og om ansvarsproblemerne vedrørende programmateriale til undervisningsbrug.

Udvalget har under sin virksomhed været opmærksom på statsrevisorerne beretning (nr. 11.1976-77) om en undersøgelse af landscentralen for undervisningsmidler. (København 1978.) Rigsrevisionen fremsætter i beretningen en række bemærkninger om landscentralens økonomiforvaltning og om dens informations-, produktions- og distributionsvirksomhed. Beretningen indeholder tillige undervisningsministeriets og landscentralens svar på bemærkningerne. Rigsrevisionen peger i beretningen afsluttende bl.a. på, at det er ønskeligt, at der under medvirken af undervisningsministeriet, kulturministeriet, administrationsdepartementet og de kommunale organisationer bliver foretaget en undersøgelse af den samlede investering i formidling i videste forstand af hjælpemidler til skole- og biblioteksvæsenet. I forbindelse med en sådan undersøgelse finder rigsrevisionen, at man bør søge at få belyst, om og i bekræftende fald i hvilket omfang, der sker ressourcespild ved overlapning af funktioner, og hvorledes man kan tilvejebringe den bedst mulige koordinering af den samlede offentlige indsats.

Udvalget har ikke skønnet det som sin opgave at tage stilling til, om en sådan undersøgelse bør iværksættes. Udvalget har

imidlertid ved sin gennemgang af landscentralens virksomhed været opmærksom på rigsrevisionens bemærkninger, herunder spørgsmålet om overlappning af funktioner og bedst mulig koordinering mellem landscentralen og andre berørte offentlige institutioner.

Udvalget er meget kort før udvalgsarbejdets afslutning blevet gjort opmærksom på, at der inden for de nærmeste år kan blive behov for, at landscentralen - udover de opgaver, der er nævnt i betænkningen - påtager sig visse opgaver med hensyn til formidling af edb-programmel. På det foreliggende grundlag har udvalget imidlertid ikke ønsket at tage stilling til dette spørgsmål.

Udvalget har holdt 16 møder.

Udvalget var på sit møde den 12. januar 1982 enig om at afgive betænkningen.

H. Engberg-Pedersen
H. Engberg-Pedersen

Kirsten Eskildsen
Kirsten Eskildsen
(formand)

P. Kristian Fløj-Jensen
P. Kristian Fløj-Jensen

Erling Fugl
Erling Fugl

Niels Arthur Hansen
Niels Arthur Hansen

K.E. Hauberg-Tychsen
K.E. Hauberg-Tychsen
(tilforordnet)

B. Hedemand
B. Hedemand

E. Hermansen
E. Hermansen
(tilforordnet)

E. Issing Rasmussen
E. Issing Rasmussen

Axel Jepsen
Axel Jepsen

Anna Johansen
Anna Johansen
(tilforordnet)

S.E. Kristensen
S.E. Kristensen

Aage Petersen
Aage Petersen

Sv.Aa. Sørensen
Sv.Aa. Sørensen

N. Thye
N. Thye

E. Metz
E. Metz

M. Bülow-Ludvigsen
M. Bülow-Ludvigsen

Kapitel 2. Resumé af udvalgets forslag.

Ved vurderingen af landscentralens samlede virksomhed har udvalget taget sit udgangspunkt i forslaget til lov om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler, hvor det i bemærkningerne er omtalt, hvordan landscentralens virksomhed tænkes tilrettelagt. Lovforslaget er medtaget som bilag 5.

Lovforslagets forudsætninger om landscentralens virksomhed har udvalget sammenholdt med den faktiske udvikling inden for de enkelte områder siden landscentralens oprettelse pr. 1. april 1974.

I betænkningen behandles først landscentralens opgaver (kapitlerne 3 - 10), dernæst landscentralens organisation (kapitlerne 11 og 12) og endelig de økonomiske og lovgivningsmæssige konsekvenser af udvalgets forslag (kapitlerne 13 og 14).

Landscentralens opgaver gennemgås i den rækkefølge, de er nævnt i lovens § 6.

I kapitel 3 omtales landscentralens registrering og katalogisering af undervisningsmidler. Landscentralen udgiver en række kataloger inden for de enkelte undervisningssektorer og inden for bestemte fagområder.

Udvalget finder, at der er en markant brugerinteresse for katalogerne, og opgaven foreslås fortsat løst med det hidtidige omfang og indhold, dog at visse nye kataloger må overvejes.

I kapitel 4 behandles landscentralens oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler. Landscentralen udarbejder dels information om undervisningsmaterialer dels teknisk information om undervisningsapparatur. Ved informationen om undervisningsmaterialer beskrives 6-700 nye folkeskolematerialer årligt på en række punkter, der er aftalt med brugere og forlag. Beskrivelserne udsendes løbende som materialeinformationsblade og samlet i form af et årligt nyhedskatalog.

Den tekniske information om undervisningsapparatur er endnu ikke tilstrækkeligt udbygget, men en række stirre undersøgelser inden for områderne film, video, lydbånd og lokaleindretning er foretaget.

Udvalget mener, at den nuværende information om undervisningsmaterialer fungerer tilfredsstillende, dog bør enkelte spørgsmål tages op til ny vurdering. Desuden bør materialeinformationen udvides til også at omfatte andre undervisningsområder end folkeskolen. Den tekniske information vil der også fortsat være behov for, men informationen bør udvides. Informationsopgaven bør fortsat varetages af landscentralen.

Kapitel 5 omhandler landscentralens virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler. Koordineringen omfatter generelt set alle landscentralens opgaver. Specielt indebærer koordineringsopgaven, at landscentralen skal søge at bidrage til, at hensigtsmæssige undervisningsmidler fremskaffes til rimelige omkostninger. Denne specielle opgave har været overvejet på forskellig vis, men er ikke ført nærmere ud i livet.

Udvalget foreslår, at landscentralen fortsat varetager denne opgave og påny tager spørgsmålet om prisudviklingen på undervisningsmidler op til nærmere overvejelse.

I kapitel 6 redegøres for landscentralens virksomhed vedrørende fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde vedrørende fremstilling af andre undervisningsmaterialer.

Denne opgave omfatter for landscentralen:

- Samarbejde med Danmarks Radios undervisningsafdeling om radio- og tv-undervisningsprogrammer og indstilling til undervisningsministeren herom. Undervisningsministeriet betaler i 1981 ca. 35 mill. kr. til sådanne programmer.

- Optagelse og kopiering af lydbånd af undervisningsafdelingens radioudsendelser. I 1980 distribueredes ca. 70.000 lydbåndkopier.
- Samarbejde med Statens Filmcentral om film til undervisningsformål og indstilling til undervisningsministeren herom. Undervisningsministeriet betaler årligt ca. 1,3 mill. kr. til produktion og kopiering af film i Statens Filmcentral.
- Produktionsstøtte til et meget begrænset antal udgivelser til marginalområder (f.eks. handicapundervisning). Støtten udgør i 1981 ca. 200.000 kr.

Opgaven omfatter ikke optagelse og kopiering af videobånd, selvom dette var forudsat i bemærkningerne til lovforslaget. Derimod optager og kopierer amtscentralerne i alle amter - med undtagelse af et - videobånd.

Udvalget finder med hensyn til omfanget af produktion og køb af programmaterialer, at afslagsprocenten (28%) for bestillinger af film fra Statens Filmcentral af hensyn til brugerne bør søges nedsat efter udvalgets nærmere forslag. Omfanget af produktionen m.v. foreslås ikke udvidet, men det forudsættes dog, at levering af masterbånd og forlængelse af den 4-årige opbevaringsfrist for bånd ikke medfører, at omfanget af det programmateriale, der stilles til rådighed, formindskes.

Om indholdet af programmaterialerne peger udvalget på, at brugerindflydelsen bør styrkes.

Vedrørende produktionsmåder m.v. går udvalget ind for produktion af billedprogrammer både på film og videobånd. Da radio- og tv-udsendelser sjældent passer tidsmæssigt med den skemalagte undervisning, bruger uddannelsesinstitutionerne bånd i stedet i undervisningen. Et flertal af udvalgets medlemmer finder derfor, at undervisningsministeriets bevilling til programmaterialer ikke fortsat bør anvendes til betaling af æterudsendelse af undervisningsprogrammerne. En æterudsendelse bør betales af

licensmidler. Flertallets forslag forudsætter levering af programmerne på masterbånd. To medlemmer går fortsat ind for æterudsendelse af undervisningsprogrammerne betalt af undervisningsministeriets bevilling til programmateriale. Udvalget er enigt om at henstille, at der snarest bør tilvejebringes mulighed for levering af masterbånd.

Udvalget finder, at styringen af fremskaffelsen af programmateriale bør forenkles mest muligt og foreslår, at undervisningsministeren ikke fremtidig træffer afgørelse herom.

Udvalgets flertal foreslår, at landscentralen styrer bevillingen til programmateriale, herunder fordelingen mellem producenterne ud fra kvalitet, pris og brugerhensyn. Disse medlemmer anfører nærmere styrelsens og arbejdsudvalgenes opgaver på dette område. En væsentlig del af programmaterialerne forventes fortsat købt hos Danmarks Radios undervisningsafdeling, men også produktion fra andre afdelinger i Danmarks Radio vil kunne komme på tale. Desuden forventes en del af programmaterialerne fortsat købt hos Statens Filmcentral. De øvrige programmaterialer vil blive fremskaffet fra andre producenter.

To medlemmer foreslår, at undervisningsministeriet giver Danmarks Radios undervisningsafdeling og Statens Filmcentral hver en bevilling til produktion af programmateriale til undervisningsformål og overlader til henholdsvis et undervisningsråd ved undervisningsafdelingen og Statens; Filmcentrals bestyrelse at styre produktionen for deres bevilling. Et lille udvalg skal varetage koordineringen mellem de to institutioner. Det ene medlem angiver nærmere undervisningsrådets sammensætning.

Et tredje medlem foreslår, at det grundigt overvejes at imødekomme ønskerne om øget brugerindflydelse enten ved at ændre aftalen mellem undervisningsministeriet, kulturministeriet og radorådet om undervisningsafdelingen eller ved at udskille undervisningsafdelingen fra Danmarks Radio og omdanne den til en selvstændig statsinstitution. Hvis disse forslag ikke skulle føre til en også fra et brugersynspunkt tilfredsstillende løsning, kan medlemmet tiltræde flertallets forslag.

Kapitel 7 handler om landscentralens klargøring af undervisningsmidler. Landscentralen har et formelt ansvar på dette område, men det praktiske klargøringsarbejde foretages af andre.

Udvalget foreslår, at der ikke sker ændringer vedrørende denne opgave.

I kapitel 8 omtales landscentralens distribution af film, bånd og lignende materiale til skoler og andre undervisningsinstitutioner. Denne opgave omfatter for landscentralen:

- Distribution af lydbånd.
- Standardisering af de tekniske systemer inden for lyd- og billedoptagelse. Dette er sket ved anbefalinger til brugerne. Indirekte styring via distribution af videobånd har ikke kunnet ske.

Opgaven omfatter ikke som forudsat i landscentralloven distribution af film. Det var forudsat, at landscentralen skulle overtage Statens Filmcentrals distribution af film. Dette er ikke sket, men landscentralen har dog indflydelse på filmcentralens distribution.

Opgaven omfatter heller ikke som forudsat i landscentralloven distribution af videobånd. Dette skyldes dels afventning af ændring i ophavsretsloven i 1977 dels vanskeligheder ved at finde egnede lokaler, der også kunne rumme filmcentralen. Derimod distribuerer alle amtscentraler (med en enkelt undtagelse) og filmcentralen videobånd.

Udvalget fraråder, at de oprindelige tanker om en omfattende central distribution af videobånd til uddannelsesinstitutionerne søges gennemført. Desuden finder udvalget, at planen om at etablere en fælles landsdækkende distribution af film og video bør opgives. Distributionen af lydbånd skal fortsat ske fra

landscentralen. Med hensyn til distributionen af film og bånd bør der efter udvalgets opfattelse på landsbasis ske:

- En ensartet registrering af bånd og film og udarbejdelse af kataloger herover.
- Distribution af film og bånd til uddannelsesinstitutioner, der ikke betjenes af en amtscentral eller tilsvarende central, f.eks. fordi uddannelsesinstitutionen ikke er låneberettiget, eller fordi den er beliggende i et geografisk område, hvor amtscentralen eller tilsvarende central ikke udlåner videobånd.
- Opbevaring af kopiegnede film og bånd fra forskellige producenter af alle produktioner, der er optaget i katalogerne, til brug for videre kopiering.
- En fastlæggelse af tekniske normer og standarder, som gør brug af film og bånd så rationel og økonomisk som mulig.

Udvalgets flertal anbefaler, at landscentralen fortsat får ansvaret for løsningen af de nævnte opgaver.

To medlemmer finder, at hovedbiblioteksfunktionen og forsyningssikkerheden kan varetages af de producenter, der får del i undervisningsministeriets bevilling til programmateriale.

¹ kapitel 9 redegøres der for landscentralens distribution af materialer til skolecentralernes (nu amtscentralernes og de pædagogiske centralers) samlinger. Det drejer sig om nyudkomne skole- og lærebøger, som forlagene afleverer til landscentralen til videresendelse.

Udvalget finder det rationelt, at denne praksis fortsætter.

Kapitel 10 omhandler ansvaret for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling. Kapitlet hænger nøje sammen med kapitel 6 om fremskaffelse af programmateriale til undervisnings-

formål, men spørgsmålet om programansvar er af praktiske grunde udskilt til behandling i et særligt kapitel.

Programansvaret blev efter landscentrallovens ikrafttræden flyttet fra radiorådet til undervisningsministeren, der tilvejebringer bevillingen til undervisningsafdelingen. Programansvaret indebærer, at ministeren har indflydelse på tilblivelsen af undervisningsafdelingens programmer: Dels fastlægger ministeren de almindelige retningslinjer for programvirksomhed (de i Danmarks Radio i øvrigt gældende almindelige retningslinjer er fastlagt), dels godkender ministeren undervisningsafdelingens sæsonplan. Godkendelsesproceduren beskrives nærmere i betænkningen.

Desuden har undervisningsministeren efterfølgende ansvar for undervisningsafdelingens programmer, hvilket f.eks. viser sig ved, at klager over programmer kan rejses over for ministeren i folketetinget.

Udvalget er enig om, at undervisningsministeren ikke længere bør have programansvaret for undervisningsafdelingen. Udvalgets flertal foreslår, at programansvaret for ætersendte udsendelser overgår til radiorådet. To medlemmer mener, at programansvaret bør overtages af et undervisningsråd.

I kapitel 11 omtales landscentralens repræsentantskab. For tiden er 57 forskellige organisationer tn.fl. repræsenteret i repræsentantskabet, der er beskikket for 2 år ad gangen og holder møde mindst een gang årligt. Repræsentantskabet har til opgave at afgive udtalelser om alle spørgsmål vedrørende landscentralens virksomhed.

Udvalget (med undtagelse af to medlemmer) finder, at landscentralen fortsat bør have et repræsentantskab, men af en mindre størrelse for, at repræsentantskabet kan fungere mere effektivt. Flertallet foreslår ca. 40 medlemmer fremtidig, en beskikkelsesperiode på 4 år, flere årlige møder og mere udbyggede og konkretiserede opgaver. Efter to medlemmers opfattelse bør der ikke være et repræsentantskab.

Kapitel 12 omhandler landscentralens styrelse og sekretariat. Styrelsen består af 9 medlemmer, hvoraf 5 er valgt af repræsentantskabet, mens undervisningsministeren udpeger 4 medlemmer og formanden, der skal være en af de 4 medlemmer. Beskikkelsesperioden er 2 år.

Udvalget (med undtagelse af to medlemmer) foreslår fortsat en styrelse på 9 medlemmer, men beskikket for 4 år efter udpegning fra kommunale organisationer, lærerorganisationer, repræsentantskabet m.fl. Hertil kommer en formand udpeget af undervisningsministeren. De væsentligste interesseorganisationer bliver herved sikret medlemskab af styrelsen. Udover de nuværende opgaver foreslås det, at styrelsen får ansvaret for administrationen af produktionsbevillingen, og at den overtager programansvaret for ikke ætersendt undervisningsmateriale, som produceres i henhold til særlig aftale med Danmarks Radio og andre producenter. Dette ansvar påhviler i dag undervisningsministeren.

To medlemmer foreslår en styrelse sammensat efter et mønster svarende til det undervisningsråd, som medlemmerne har foreslået for undervisningsafdelingen i Danmarks Radio.

I kapitel 13 opregnes de økonomiske konsekvenser af flertallets forslag. Der er tale om en samlet merudgift på ca. 3,5 millioner kr. i årlige driftsudgifter, ca. 1 million kr. i årlige driftsindtægter og ca. 4,5 millioner kr. i anlægsudgifter.

Efter mindretallets (to medlemmers) forslag bliver der for statskassen tale om årlige merudgifter enten på 1,85 millioner kr. eller på 2,2 millioner kr. I begge tilfælde vil der være merindtægter på 300.000 kr. og ingen anlægsudgifter.

Kapitel 14 omhandler de lovgivningsmæssige konsekvenser af udvalgets forslag. Udvalgets flertal foreslår en ændret landscentrallov. Et forslag herom er optaget som bilag til betænk-

ningen. Også mindretallets (to medlemmers) forslag herom indgår i bilagssamlingen. Endvidere omtales betydningen af udvalgsflertallets forslag for ophavsretslovens § 17, stk. 1.

Kapitel 3. Landscentralens registrering og katalogisering af undervisningsmidler (lovens § 6, stk. 1).

3.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.

Registrering. Landscentralen skal registrere udbuddet af undervisningsmidler. Forlag, producenter m.v. kan indsende materialer til landscentralen eller på anden vis foreslå materialer til optagelse i landscentralens kataloger. Landscentralen afgør, hvilke materialer der skal optages og således registreres som undervisningsmaterialer.

Katalogisering. For de registrerede materialer skal der opstilles en række data, som bl.a. kan anvendes i landscentralens kataloger. For de fleste materials (først og fremmest de boglige materials) vedkommende foretages en klassificering og katalogisering af bibliotekscentralen, og landscentralen kan da i sin katalogvirksomhed bygge på disse data. En del af bibliotekscentralens bibliografiske virksomhed er således af interesse for undervisningssektoren. På denne baggrund modtager bibliotekscentralen hvert år et tilskud af skolebibliotekernes rådighedssum, formidlet over landscentralen. Bibliotekscentralens katalogisering følger de regler, der gælder for den bibliografiske registrering af trykte og ikke-trykte materialer inden for folke- og skolebiblioteksvæsenet. Der er mellem landscentralen og bibliotekscentralen nedsat et kontaktudvalg, hvor det løbende samarbejde og eventuelle problemer herunder kan drøftes.

Katalogudgivelse. Landscentralen udgiver et antal kataloger over undervisningsmidler. Ved landscentralens etablering eksisterede tre kataloger, som landscentralen skulle forestå udarbejdelsen og udgivelsen af. Det var båndkataloget fra undervisningsministeriets båndcentral, fælleskataloget "danske skole- og lærebøger" og kataloget "materialer til specialundervisning". De to sidstnævnte kataloger var hidtil udgivet af foreningen Danmarks Skolecentraler.

Det var herefter et spørgsmål for landscentralen, hvorledes og i hvilken takt katalogudbuddet skulle udvides.

For at vurdere behovene for registrering og katalogisering for gymnasieområdet, de erhvervsfaglige uddannelser, fritidsundervisningen og de videregående uddannelser nedsatte landscentralen i september 1975 fire udvalg - et for hvert af de nævnte områder - med repræsentanter for de interesserede parter.

Efter indstilling fra udvalgene har landscentralen til afløsning af fælleskataloget siden udgivet fire kataloger for henholdsvis folkeskolen, gymnasieskolen og højere forberedelseseksamen, ungdoms- og voksenundervisningen og erhvervsuddannelserne. Udvalget for de videregående uddannelser fandt ikke behov for, at landscentralen etablerede katalogvirksomhed for dette område.

Delingen af fælleskataloget "danske skole- og lærebøger" i fire kataloger besværliggjorde anvendelsen af katalogerne som hylde-liste for amtscentraler og undervisningsmiddelcentre (boghandlere, som efter aftale med forlæggerforeningens skolebogssektion har forpligtet sig til stadighed at have en udstilling af medlemsforlagenes skolebøger). Landscentralen nedsatte derfor i marts 1980 et udvalg med repræsentanter for de interesserede parter. Efter udvalgets forslag er der siden etableret en mere ensartet inddeling af kataloger og samlinger m.v.

Landscentralen omdannede i 1980 et ad hoc-udvalg for ikke-boglige materialer til et permanent udvalg, der fik til opgave at overveje, hvilke initiativer der skulle tages på det ikke-boglige område. Udvalget består af repræsentanter for

Danmarks Skolebibliotekarforening
Danmarks Skolebiblioteksforening
Kontaktudvalget for amtscentralerne
Bibliotekscentralen
Bibliotekstilsynet
Landscentralen

Den danske Forlæggerforening
Brancheforeningen for undervisningsmidler.

Udvalget omfatter hele uddannelsessektoren. Dets arbejde har indtil videre resulteret i udgivelsen af katalogerne "matematik i folkeskolen" og "audiovisuelle undervisningsmidler" (av-kataloget).

Landscentralen har fra 1975 til 1980 udgivet følgende kataloger:

1. Båndkatalog. Årligt.
2. Fælleskataloget Danske skole- og lærebøger. Årligt indtil 1978.
3. Undervisningsmidler for folkeskolen. Årligt fra 1979.
4. Undervisningsmidler for gymnasiet og hf. Årligt fra 1979.
5. Undervisningsmidler for erhvervsuddannelserne. Årligt fra 1979.
6. Undervisningsmidler for ungdoms- og voksenundervisning. Årligt fra 1979.
7. Undervisningsmidler for folkeskolen. Nyhedskatalog. Årligt fra 1980.
8. Undervisningsmidler til specialundervisning. Hvert andet år.
9. Materialer til samtidsorientering. 1977 og 1978.
10. Audiovisuelle undervisningsmidler. av-katalog. 1980.
11. Matematik i folkeskolen. 1979.
12. Et katalog over materialer til dansk for fremmedsprogede. 1981.
13. Et tværgående katalog over materialer til engelskundervisning. 1981.

For alle katalogerne har landscentralen et samarbejde med forlagene/udgiverne/forhandlerne, så man så vidt muligt kan sikre, at alle relevante materialer er medtaget. Katalogerne redigeres med bistand af fagkyndige udvalg sammensat af lærere fra de pågældende områder.

Katalogerne er ordnet efter titler. Dette er en afvigelse fra Katalogiseringsregler og bibliografisk standard for danske biblioteker, hvorefter det typisk er den personlige eller den korporative forfatter, der er ordningselement. Afdvigelsen skyldes et ønske fra brugerne (lærere), for hvem ordning efter titler er det mest hensigtsmæssige.

Katalogernes salgspris fastsættes således, at priserne dækker omkostningerne ved trykning, ekspedition og forsendelse, men landscentralen beregner sig ingen fortjeneste af katalogerne. I januar 1981 varierede priserne fra ca. 13 kr. for AV-kataloget til ca. 27 kr. for nyhedskataloget. Katalogerne trykkes i et oplag varierende fra ca. 8.000 til ca. 3.000 eksemplarer. Hidtil har restlageret af kataloger stort set været ret beskedent. Salget er nogenlunde stabilt med svagt stigende tendens. Ca. halvdelen af salget går til abonnenter.

Med hensyn til benyttelsen af kataloger har landscentralen registreret et stort salg til kommuner, skoler, biblioteker og boghandlere. De fleste af de eksemplarer, der leveres til boghandlere, er formentlig bestillinger til skoler og lærere. Det primære sigte med katalogerne er orientering af underviserne. Derudover bliver katalogerne utvivlsomt brugt i mange skolars administration (ved indkøb), i skolebiblioteker og folkebiblioteker og af boghandlere. Salgstallene for kataloger er i alle tilfælde langt større end antallet af skoler på det pågældende område.

3.2. Hittidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.

Landscentralens overvejelser.

Landscentralen har givet udtryk for følgende:

Katalogvirksomheden har næppe fundet sit endelige leje endnu. Der er således behov for at udvide katalogvirksomheden for avområdet og for at etablere katalogvirksomhed for det øvrige

ikke-boglige område. Samtidig må det overvejes, om tværgående fagkataloger i et vist omfang kan supplere eller erstatte dele af de allerede bestående kataloger.

Såvel udvidelser som ændringer af katalogvirksomheden søges afstemt efter de aktuelle forhold inden for undervisningssektoren. Der er ingen ønsker om at forcere en udvikling, men hellere at foretage ændringerne trinvis inden for de nuværende lokale- og personalemæssige rammer.

Bibliotekskommissionen.

Det må naturligt give anledning til overvejelser, at to centrale instanser (landscentralen og bibliotekscentralen) udgiver kataloger for folkeskoleområdet. Dette spørgsmål indgik derfor også i de forhold, som den af kulturministeren i januar 1976 nedsatte bibliotekskommission skulle undersøge.

Kommissionens specialudvalg 4 skulle efter sit kommissorium bl.a. vurdere bibliotekscentralens forhold til landscentralen. I specialudvalgets betænkning (s.44) konstaterer udvalget bl.a., at de to institutioners kataloger har en vis overlapning med hensyn til de titler, der registreres, hvorimod udgivelsernes sigte og funktion er forskellig. Bibliotekscentralen udgiver ud fra biblioteksmæssige kriterier kataloger over materialer, der er tilgængelige for eller relevante for bibliotekssystemet, mens landscentralen ud fra undervisningsmæssige kriterier udgiver kataloger over undervisningsmidler.

Bibliotekskommissionen tilsluttede sig i sin betænkning (s. 112), at der må ske en løbende justering af opgavefordelingen på materialevalgsvejledningens område, sådan at dobbeltdækning undgås, og tillige således at de fælles bibliotekstekniske standarder, herunder katalogiseringsreglerne, må følges overalt.

Bibliotekstilsynet.

Fra bibliotekstilsynets side er det tilkendegivet, at det af hensyn til mulighederne for samarbejde mellem undervisnings- og biblioteksområdet er vigtigt, at landscentralens kataloger udarbejdes efter de officielle bibliografiske standarder og katalogiseringsregler, herunder at reglerne i valg af hovedordningselement følges. Bibliotekstilsynet har gjort opmærksom på, at det er en afgørende og ufravigelig grundsætning i alt bibliografisk arbejde, at man i alle led anvender samme standarder og katalogiseringsregler. Dette synspunkt findes også i bibliotekskommissionens betænkning, i bemærkningerne til forslag til nugældende lov om landscentral for undervisningsmidler, i bemærkninger til § 17 i lov nr. 313 af 26. juni 1975 om folkeskolen og i betænkningen om placering og distribution af undervisningsmaterialer (s. 126-27).

3.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Det er udvalgets opfattelse, at den brugerinteresse, der er vist for katalogerne er så markant, at arbejdet med udarbejdelse af katalogerne må fortsætte. Udvalget mener desuden, at opgaven mest hensigtsmæssigt løses på landsbasis.

Udvalget har overvejet, om katalogudgivelsen kunne tænkes varetaget af andre offentlige myndigheder eller af private.

Den mest nærliggende mulighed i denne forbindelse var formentlig, at bibliotekscentralen, der varetager katalogiseringen for landscentralen, også overtog katalogudgivelsen. Da bibliotekscentralens kataloger som nævnt af bibliotekskommissionens specialudvalg 4 (afsnit 3.2) udgives ud fra biblioteksmæssige kriterier og ikke ud fra undervisningsmæssige kriterier, finder udvalget ikke, at denne løsning vil være hensigtsmæssig.

En anden tænkelig mulighed kunne være, at forlæggerforeningen varetog opgaven. Udvalget finder imidlertid, at dette bl.a. ville kunne medføre komplikationer over for de forlag, som ikke er tilsluttet forlæggerforeningen.

Hertil kommer, at det - uanset hvor opgaven placeres - i sidste instans vil være det offentlige undervisningsvæsen, der som køber af katalogerne enten direkte eller over bogpriserne kommer til at betale for katalogopgavens løsning.

Udvalget foreslår herefter, at opgavesn med det hidtidige omfang og indhold fortsat løses af landscentralen. Udvalget kan anbefale de udvidelser af opgavens indhold og omfang, der er omtalt i afsnit 3.2.

Udvalget anbefaler ligeledes, at katalogerne anvender de bibliotekstekniske standarder og katalogiseringsregler i det omfang, disse er forenelige med katalogbrugernes behov.

Kapitel 4. Landscentralens oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler. (lovens § 6, 2).

4.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.

Før landscentralens oprettelse fandtes der ikke nogen samlet, systematisk oplysningsvirksomhed om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler. Information skete via de enkelte forlag og nogle fagblade. Teknisk information vedrørende radioområdet kunne skolerne i begrænset omfang indhente fra post- og telegrafvæsenets radioingeniørtjeneste. Der var således tale om en ikke tidligere behandlet opgave, som landscentralen skulle begynde på.

4.1.1. Information om undervisningsmaterialer.

For at sikre den størst mulige forbrugerindflydelse på udformningen af landscentralens informationsvirksomhed nedsatte landscentralen i november 1975 et udvalg vedrørende etablering af en løbende materialeinformation. Udvalget bestod af repræsentanter for Danmarks Lærerforening, Danmarks Skolebibliotekarforening, bibliotekscentralen, Danmarks Lærerhøjskole og landscentralen.

Udvalget anbefalede i sin indstilling i april 1976, at materialeinformationen blev opbygget af følgende elementer:

- a. bibliografiske oplysninger
- b. sammenhørende materialer
- c. indholdsbeskrivelse
- d. undervisningsmål
- e. anvendelsesmuligheder
- f. faglige kvaliteter
- g. sproglige kvaliteter
- h. medieudnyttelse
- i. tekniske kvaliteter
- j. evt. øvrige oplysninger

Alle punkter i materialeinformationen skulle være så objektive som mulig og alene beskrive forhold om materialet. Materialeinformationen skulle begrænses til at omfatte ny-udgivet undervisningsmateriale, herunder lærebøger, supplerende faglitteratur og audio-visuelt materiale.

Landscentralens største brugergruppe er folkeskolen, og det var derfor naturligt at begynde informationsvirksomheden på folkeskoleområdet.

Spørgsmålet om materialeinformation til gymnasier og HF-kurser, erhvervsuddannelsesskolerne og fritidsundervisningen for voksne har været behandlet af udvalg nedsat af landscentralen med repræsentanter for lærere, elever, undervisningsdirektorater m.fl. inden for de berørte områder. Udvalgene fandt, at der var behov for materialeinformation på de 3 områder og pegede på særlige forhold i forbindelse hermed inden for det enkelte område. Materialeinformationen på de 3 områder er endnu ikke etableret, men beslutning om etablering er truffet jfr. afsnit 4.2.1.

Den løbende information på løsblade, som i samarbejde med bibliotekscentralen blev udsendt ugentlig til abonnenter, blev standset med udgangen af 1979. Det havde vist sig meget vanskeligt for skolerne at administrere de mange løsblade på en hensigtsmæssig måde.

Landscentralen udsender derimod materialeinformationsblade løbende til amtscentraler, primærkommunale centraler i Københavns amt og til nogle få abonnenter. Der beskrives for tiden 6-700 materialer om året. Arbejdet udføres i et snævert samarbejde med Den danske Forlæggerforenings skolebogssektion og med de enkelte forlag såvel i som uden for forlæggerforeningens medlemskreds. Det praktiske arbejde med beskrivelserne udføres under medvirken af fagkyndige "beskrivere" (lærere i folkeskolen). Et eksempel på en materialebeskrivelse er medtaget som bilag 8.

Hvert år i april måned (første gang i 1980) udgiver landscentralen et katalog "Nyhedskataloget", hvor materialebeskrivelserne fra det foregående års nyhedsudgivelser er samlet. "Nyhedskataloget" indeholder detailinformationer til forskel fra landscentralens årlige oversigtskatalog for folkeskolen, der omfatter alle undervisningsmaterialer, altså også tidligere udgivne, der stadig sælges. "Nyhedskataloget" retter sig til lærere, skolebibliotekarer, skolenævnmedlemmer og administration og tilsigter at give disse en klar viden om, hvilke forskellige undervisningsmidler der tilbydes, samt give et ensartet sammenligningsgrundlag.

"Nyhedskatalog 81", der omfatter 535 sider med beskrivelser af ca. 670 undervisningsmaterialer, koster ca. 27 kr. Landscentralen beregner sig ingen fortjeneste af katalogerne. Salgsprisen dækker omkostningerne ved trykning, ekspedition og forsendelse.

Materialeinformationen har siden efteråret 1979 også omfattet programmerne fra skoleradio og tv. Skoleradioens programmer har i en række tilfælde været af en sådan karakter, at de vanskeligt - eller slet ikke - kunne beskrives efter de hidtil gældende retningslinier. Det overvejes for tiden at finde en hensigtsmæssig løsning.

4.1.2. Teknisk information om undervisningsapparat.

Landscentralens tekniske informationsvirksomhed blev etableret fra august 1977.

Landscentralen nedsatte i oktober 1978 et udvalg vedrørende den tekniske informationsvirksomhed om undervisningsapparat. I udvalget deltog repræsentanter for Danmarks Lærerforening, Gymnasieskolernes Lærerforening, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen, Bibliotekstilsynet og undervisningsministeriets undervisningsdirektorater.

Udvalget udarbejdede betænkningen "Teknisk afdelings informationsvirksomhed" maj 1979.

Udvalget fandt, at informationsvirksomheden skulle omfatte ethvert apparatur, der kan anvendes i undervisningssammenhæng, dog ikke såkaldt fagspecifikke apparaturer som f.eks. gymnastikredskaber. Også indretning af undervisningslokaler med hensyn til apparatur skulle omfattes.

Vurderingen af apparaturet skulle ske ud fra et pædagogisk, et fysiologisk og et teknisk grundlag.

Målgrupper for materialeinformation skulle være brugerne af undervisningsapparatur, myndigheder og institutioner inden for undervisningsområdet, forhandlere og producenter.

Informationens omfang og indhold skulle være:

- 1) En vejledning til den enkelte forbruger, der henvender sig angående indkøb og vedligeholdelse af apparatur og indretning af lokaler samt udarbejdelse af råd og vejledning om vedligeholdelse af apparatur.
- 2) Vejledning af mere vidtrækkende karakter til amtscentraler og pædagogiske centraler.
- 3) Opstilling af tekniske retningslinjer for undervisningsapparatur.
- 4) Beskrivelse af forhandlernes og producenters produkter. Denne beskrivelse skulle tage sit udgangspunkt i opstillede generelle normer samt anvende en fælles systematik, der letter sammenligninger. Beskrivelserne tænkes udsendt til amtscentralerne og skulle være tilgængelige for forhandlere og producenter.
- 5) Landscentralens viden skal endvidere anvendes til vurdering af testrapporter fra afprøvningsforsøg, der ikke er sat i værk af landscentralen.
- 6) De laboratorier, landscentralen beder om at iværksætte af-

prøvninger, skal have adgang til alle de informationer, landscentralen ligger inde med.

Betænkningens forslag er kun delvis iværksat.

I sin nuværende virksomhed med teknisk information om undervisning apparat ur undersøger landscentralen undervisningsapparaternes funktionsduelighed i nært samarbejde med brugere og producenter. Formålet er at fremskaffe et selvstændigt, uafhængigt materiale, der belyser funktionsdueligheden i forhold til uddannelsesmæssige formål.

Landscentralen har iværksat en række større undersøgelser inden for områderne film, video, lydbånd og lokaleindretning.

Nogle af undersøgelserne har landscentralen selv foretaget. Andre har landscentralen ladet udføre på uafhængige laboratorier (f.eks. på Danmarks Tekniske Højskole og Elektronikcentralen under Akademiet for de Tekniske Videnskaber). Landscentralen benytter desuden andre (f.eks. udenlandske) institutioners uafhængige undersøgelser over apparatur.

De tekniske rapporter, som laboratorierne har udarbejdet, har imidlertid vist sig svært tilgængelige for brugerne. Også populærlærugaver fra disse laboratorier har vist sig mindre hensigtsmæssige. Laboratorierne har da også i flere tilfælde påpeget, at en vurdering af resultaterne bør ligge i landscentralen.

En hensigtsmæssig løsning på dette centrale problem er fundet at være, at landscentralen selv foretager rutinemæssige afprøvninger og lader større laboratorier foretage mere avancerede afprøvninger, medens rapportering til brugerne foretages af landscentralen.

Landscentralen deltager i det internationale normarbejde inden for det tekniske område, bl.a. i standardiseringsorganisationen International Electrotechnical Commission (IEC).

Landscentralen har en ajourført samling af tekniske standarder inden for undervisningsmiddelområdet fra omkring 25 standardiseringsorganisationer. Landscentralen deltager i det nationale standardiseringsarbejde gennem Dansk Elektroteknisk Komite og Dansk Standardiseringsråd.

Endelig har landscentralen et stirre arkiv, hvor brochurer over apparatur fra enkeltfirmaer opbevares. Der er udarbejdet en komplet fortegnelse over 16 mm filmudlejere i Danmark. Fortegnelsen indeholder tillige oplysning, om firmaerne udlejer 8 mm film og videobånd.

Landscentralen har bistået praktisk taget alle dele af uddannelsessektoren med råd og vejledning. Dagligt er der kontakt til enkelte lærere, firmaer samt institutioner af alle slags.

Råd og vejledning stilles vederlagsfrit til rådighed for brugerne. Ønsker enkeltbrugere rapporter tilsendt af stirre undersøgelser, koster disse 1 kr. pr. side. Amtsentraler/pædagogiske centraler og større institutioner modtager dog rapporterne gratis. Officielle rapporter må i øvrigt kopieres vederlagsfrit i deres helhed.

4.2 Hittidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.

4.2.1. Landscentralens overvejelser og forslag.

Information om undervisningsmaterialer.

De informationsopgaver, der med baggrund i loven og bemærkningerne hertil er pålagt landscentralens informationsafdeling, er bragt til udførelse i videst muligt omfang. Alene budgetmæssige og lokalemæssige forhold har været afgørende for takten for informationsvirksomhedens udvidelse.

Landscentralens styrelse foretog i sommeren 1980 en principiel prioritering af informationsarbejdets udvidelse. Det beslutte-

des, at voksenundervisningen skulle medtages først, siden erhvervsuddannelserne og senest gymnasiet og højere forberedelseseksamen. Styrelsen har i marts 1981 besluttet, at et forberedende arbejde iværksættes snarest, så informationen til voksenundervisningsområdet kan begynde fra 1. januar 1982.

Ud over disse udvidelser af informationsarbejdet, forberedes endvidere beskrivelse af nye film til undervisningsbrug fra Statens Filmcentral.

Beskrivelse af audio-visuelle undervisningsmidler samt andre hjælpe- og anskuelsesmaterialer er prioriteret lavest, idet der i dag foregår lignende virksomhed på bibliotekscentralen. Det er oplyst, at landscentralen forudser, at denne virksomhed inden for en vis fremtid overføres til landscentralen. Landscentralen forventer, at der i forbindelse med påbegyndelsen af en beskrivervirksomhed vedrørende av-materialer skal ske en mindre forøgelse af landscentralens driftsudgifter og driftsindtægter.

Information om undervisningsapparat.

Udvalget vedrørende teknisk afdelings informationsvirksomhed (jfr. 4.1.2) opregnede i sin betækning landscentralens opgaver på dette område:

"a) overbygning for amtscentralerne, b) bistå institutioner ved løsningen af forskningsopgaver, og bistand med pædagogisk udviklingsarbejde, c) informationsmateriale til en bred brugerkreds, d) internationalt samarbejde, e) tilvejebringe et selvstændigt, uafhængigt materiale, der belyser de respektive apparaters funktionsduelighed, f) normarbejde samt g) konsultativ bistand i forbindelse med lokaleindretning." - Løsningen af opgaverne forudsatte ifølge betækningen et personale på yderligere 5 tekniske medarbejdere, hvortil kom to sekretærer. (Der er for øjeblikket ansat en teknisk medarbejder og en sekretær.)

I betækningen foresloges det endvidere, at der nedsættes et

udvalg under landscentralen for at koordinere brugerønskerne med de tekniske undersøgelser, der skal iværksættes.

Dette udvalg skulle ud fra brugersynspunkter forsøge at opstille pædagogiske synspunkter om det afprøvede apparatur. Udvalget skulle på et tidligt tidspunkt inddrages i proceduren, der følges ved landscentralens undersøgelser. Landscentralens styrelse skulle fastlægge de generelle retningslinier for dette udvalgs sammensætning og arbejde.

4.3. Udvalgets overvejelser og forslag om denne opgave.

Information om undervisningsmaterialer

Udvalget har vurderet, om den nuværende materialeinformation på folkeskoleområdet opfylder de krav, som lærere, myndigheder og producenter med rimelighed kan stille. Der synes ikke at være tvivl om, at informationen giver en meget væsentlig baggrund for lærerne ved udvælgelse af undervisningsmaterialer til deres undervisning. Også myndighederne får gennem materialeinformationen mulighed for en vurdering af materialetilbuddet. Endelig bliver producenternes nye produkter præsenteret på en måde, som i det store og hele ikke har givet anledning til kritik fra producenternes side.

Udvalget er bekendt med, at landscentralens to arbejdsudvalg vedrørende grundskolen og vedrørende undervisningsfilm har fremsendt forslag til ændring af principperne for materialebeskrivelse for så vidt angår lydbånd, videobånd og film.

Det er udvalgets opfattelse, at den nuværende materialeinformation - når det gælder de enkelte fag, aldersgrupper og undervisningsområder - fungerer tilfredsstillende, men udvalget mener dog, at landscentralen bør overveje at tage enkelte spørgsmål op til en fornyet vurdering. Det gælder spørgsmålene om beskrivelse af undervisningsmål, om placering i kataloget af tværfaglige materialer, om forslag til anvendelse af materialer til andre end den primære målgruppe, om anvendelse af for-

skellige undervisningsmaterialer sammen, om nyt indhold i forhold til tidligere udgaver. Desuden foreslås det undersøgt, om det er muligt at finde kriterier for at sammenligne undervisningsmaterialer ud fra såvel pris som pædagogiske hensyn med det formål, at midlerne til indkøb af undervisningsmaterialer anvendes bedst muligt ud fra både økonomiske og pædagogiske overvejelser.

Efter udvalgets opfattelse vil det fortsat være det mest hensigtsmæssige, at informationsarbejdet løses af landscentralen og stadig i løbende kontakt til producenterne.

Materialeinformationen omfatter for øjeblikket kun folkeskoleområdet. Udvalget kan tilslutte sig, at materialeinformationen udvides, således at voksenundervisningen, erhvervsuddannelserne og gymnasiet og højere forberedelseseksamen medtages. Det må være klart, at udvidelsen må ske i et nøje samarbejde med de berørte parter inden for disse uddannelsessektorer. Også beskrivelsen af nye film til undervisningsbrug fra Statens Filmcentral samt beskrivelse af audiovisuelle undervisningsmidler m.v. kan anbefales.

Udvalget gør opmærksom på, at udvidelsen af materialeinformationsopgaven til det foreslåede omfang kun er en opfølgning af den gældende landscentrallov.

Information om undervisningsapparatur.

Informationsopgaven påbegyndtes i august 1977, men først i maj 1979 forelå den udvalgsbetænkning (jfr. afsnit 4.1.2), som redegjorde for, hvordan denne opgave nærmere burde udføres. Opgaven har desuden hidtil været varetaget af en afdelingsleder og en kontormedarbejder, mens udvalgsbetænkningen (jfr. afsnit 4.2.1) til opgavens løsning udover disse 2 medarbejdere forudsatte yderligere 5 tekniske medarbejdere og 2 sekretærer.

Udvalget finder, at der fortsat vil være behov for, at der løbende foretages afprøvning og vurdering af det apparatur, som

udbydes til brug i uddannelsesinstitutioner. Det må understreges, at brugerne har behov for en helt aktuel information, der eventuelt kan være foreløbig. Opgaven skønnes fortsat mest hensigtsmæssigt at kunne løses af landscentralen.

Udvalget peger på, at folkebibliotekerne forudsættes direkte at kunne benytte sig af denne information om undervisningsapparat-ur.

Et samarbejde med Dansk Hjælpemiddel Institut vedrørende specielt undervisningsapparat for handicappede bør eventuelt overvejes.

Udvalget kan tilslutte sig de synspunkter fra betænkningen om teknisk afdelings informationsvirksomhed, der er anført i afsnit 4.1.2. Også det udvalg, der er omtalt i afsnit 4.2.1, til koordinering af brugerønskerne med de tekniske undersøgelser, bør nedsættes. Udvalget finder, at informationen om undervisningsapparat bør udvides, således at forudsætningerne herom i den gældende landscentrallov opfyldes..

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) peger på, at staten gennem de senere år har ydet mere end 50 millioner kr. årligt til fremstilling af film samt tv- og radioprogrammer til anvendelse i undervisningen. Samtidig kan det konstateres, at mange lærere endnu står tøvende over for den praktiske brug af disse medier. I betragtning af den store offentlige indsats vil det være hensigtsmæssigt, at der tages yderligere skridt til at gøre de vordende lærere fortrolige med anvendelsen af lyd- og billedmedierne. Det foreslås derfor, at det pålægges landscentralen at tage kontakt med de forskellige læreruddannelser og fremsætte tilbud om at give information og instruktion i anvendelse af lyd- og billedmedierne. Forslaget vil kræve en ændring af landscentralloven, jfr. kapitel 14.

Kapitel 5. Landscentralens virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler. (lovens § 6, 3).

5.1. Hittidig virksomhed på dette område.

Forpligtelsen til koordinering ligger som et generelt krav til hele landscentralens virksomhed, og vedrører således alle landscentralens opgaver. Specielt om koordineringsopgaven er det dog nævnt i bemærkningerne til lovforslaget, at landscentralen gennem koordineringen skal søge at bidrage til, at hensigtsmæssige undervisningsmidler fremskaffes til rimelige omkostninger, uden at der dog tillægges landscentralen egentlige beføjelser hverken over for brugere eller producenter af undervisningsmidler. Denne specielle opgave omtales i det følgende.

Spørgsmål fra folketinget til undervisningsministeren om billiggørelse af bøger til undervisningsbrug (1974).

Folketingets undervisningsudvalg har i marts 1974 spurgt undervisningsministeren, om det vil være muligt at billiggøre alle lærebøger, som benyttes til undervisning på alle trin. Et lignende spørgsmål har Iversen (CD) stillet undervisningsministeren i oktober 1974 (Folketingets forhandlinger 1974-75 1. samling, spalte 1460 ff).

Fra ministerens svar kan det nævnes, at ministeren principielt ikke kunne gå ind for at oprette et statsforlag til at udgive lærebøger eller for at give statstilskud til lærebogsudgivelser. Dette skyldtes, at det er et bærende princip inden for lovgivningen på undervisningsområdet, at beslutninger om, hvilke undervisningsmetoder og hvilke undervisningsmidler der skal benyttes, træffes på de pågældende undervisningsinstitutioner.

Ministeren bad imidlertid landscentralen om at udtale sig om forskellige muligheder for at nedbringe udgifterne til undervisningsmidler, herunder at overveje de gældende rabatordninger for skolebøger og spørgsmålet om frivillige indkøbsordninger.

Landscentralens arbejdsgruppe om billiggørelse af bøger til undervisningsbrug (1976).

I vinteren 1976 nedsatte landscentralen en arbejdsgruppe vedrørende besparelser på skolebogsområdet med deltagelse fra Kommunernes Landsforening og Amtsrådsforeningen. Arbejdsgruppen nåede imidlertid ikke frem til en endelig afklaring af, hvilke besparelsesmuligheder man skulle koncentrere sig om, da det efter landscentralens opfattelse var tvivlsomt, om der ville kunne opnås store besparelser uden direkte indgriben i forlagernes frie dispositionsret og i uddannelsesinstitutionernes frie valgmuligheder. Landscentralen anmodede herefter i januar 1977 Kommunernes Landsforening om at udforme et notat om mulighederne for besparelser på skolebogsområdet. Notatet skulle danne grundlag for videre drøftelser med landscentralen om disse spørgsmål.

Kommunernes Landsforenings og Amtsrådsforeningens notat om besparelsesmuligheder i forbindelse med indkøb af bøger til skoler (1978) .

Af notatets konklusioner kan citeres:

- "at som skolebogsmarkedet ser ud i dag, er der næppe grund til at antage, at der kunne opnås lavere gennemsnitspriser på skolebøger gennem større oplag."
- "at et forslag om nedsættelse af antallet af lærebogssystemer ikke i dag er værd at arbejde videre på."

Notatet munder ud i anbefalinger til kommunerne om at opnå besparelser ved en klar koordination af indkøbene og ved, at de enkelte skoler udveksler overflødige bøger.

Desuden forslås bl.a.,
at der forhandles med forlæggerforeningen og boghandlerforeningen om større rabatter ved større indkøb (eventuelt i sam-

arbejde med direktoratet for statens indkøb), og at landscentralen opfordres til at iværksætte en uvildig undersøgelse af engangsmaterialer med henblik på at få klarlagt den pædagogiske værdi af meget fornemt udstyr i forhold til de hermed forbundne omkostninger.

Notatet sendtes til landscentralen, der indkaldte til et møde herom med repræsentanter fra Amtsrådsforeningen, Danmarks Lærerrhøjsskole, Danmarks Skolelederforening, Kommunernes Landsforening, landscentralen og direktoratet for statens indkøb.

På mødet var der enighed om at opgive forhandlingerne med forlæggerne om større rabatter ved større samlede indkøb af skolebøger.

Landscentralens styrelse har siden meddelt Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening, at man ikke mente at kunne påtage sig opgaven vedrørende engangsmateriale, idet man ikke mente, at der, sådan som opgaven var formuleret, ville være et rimeligt forhold mellem indsats ved og udbytte af undersøgelsen.

Rapport om lærebogsundersøgelse vedrørende folkeskolens fag dansk, regning/matematik, engelsk og tysk udsendt af Sønderjyllands Amtsråd (1978).

I april 1978 udsendte Sønderjyllands Amtsråd en rapport, der redegjorde for en undersøgelse af lærebøger, der blev anvendt i amtets skoler i fagene dansk, regning/matematik, engelsk og tysk.

Udvalgenes konklusion byggede på oplysninger om de anvendte bøger og lærebogssystemer på godt 100 skoler i Sønderjyllands amt.

Af undersøgelsens hovedkonklusioner kan nævnes,

- at prisudviklingen på lærebogsmarkedet i det store og hele kun har fulgt den almindelige prisudvikling,
- at antagelsen, at lærebøger ofte fremtræder i et udstyr, som

- helt åbenbart virker stærkt fordyrende, ikke synes bekræftet gennem undersøgelsen i de nævnte fag,
- at antagelsen, om at engangsbøger er kostbare i nogen grad bekræftes af undersøgelsen,
 - at man i undersøgelsesmaterialet har fundet enkelte eksempler på, at der ved udsendelse af nye udgaver/oplag af en lærebog foretages mindre ændringer, som ikke synes rimeligt begrundede i hensyn til bøgernes pædagogiske værdi, men som medfører, at to forskellige udgaver ikke kan bruges sammen.

Landscentralen har ikke været involveret i undersøgelsen.

5.2. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Efter udvalgets opfattelse vil det fortsat være naturligt, at landscentralen har til opgave generelt at varetage koordinerende funktioner mellem producenter og brugere.

Som det fremgår af de foregående afsnit, har spørgsmålet om prisudviklingen på og billiggørelse af lærebøger været taget op ved et par lejligheder i løbet af 1970'erne. Sagen har dog ikke hidtil været gjort til genstand for systematiske overvejelser. På baggrund af prisstigninger og stigende besparelseskrav til uddannelsesinstitutionerne er dette spørgsmål imidlertid fortsat aktuelt.

Fra skoleside er det ofte blevet anført, at prisudviklingen for lærebøger i de seneste år har ligget væsentligt over den almindelige prisudvikling. Denne opfattelse bekræftes af bibliotekstilsynet, som har kunnet konstatere, at priserne for de bøger, som folkebibliotekerne anskaffer, er steget betydeligt mere, end hvad der gælder for det offentlige vareindkøb i almindelighed.

Da udgiften til lærebøger er den største enkeltpost inden for undervisningsmiddelområdet, synes der specielt her behov for information om og analyser af prisudviklingen samt behov for undersøgelser over mulighederne for at nedbringe omkostningerne

til indkøb af lærebøger. Det kan i den forbindelse oplyses, at der på folkeskolens område i 1980 blev anvendt ca. 130 mill. kr. alene til lærebøger. I dette tal er ikke medtaget udgifterne til skolebibliotekernes boganskaffelser.

På baggrund af det ovenfor anførte finder udvalget, at en del af landscentralens koordinerende virksomhed bør være tilvejebringelse af oplysninger om prisudviklingen på lærebøger og andre undervisningsmidler - f.eks. i samarbejde med Danmarks Statistik - samt formidling af de indsamlede resultater. I det omfang der kan konstateres nævneværdige afvigelser fra den almindelige prisudvikling, må det være naturligt, at landscentralen som brugernes organ tager initiativ til en nærmere undersøgelse af årsagerne hertil. Ved sådanne undersøgelser bør det overvejes, om det vil være hensigtsmæssigt, at landscentralen ikke alene tager kontakt med forlagene m.fl., men også etablerer et samarbejde med andre offentlige myndigheder som f.eks. monopoltilsynet, bibliotekstilsynet og direktoratet for statens indkøb.

Da udgifterne til lærebøger som nævnt er af en betydelig størrelsesorden og tilsyneladende hastigere voksende end den almindelige prisudvikling betinger, foreslår udvalget, at der påny foretages overvejelser over de mulige årsager hertil samt, om der er muligheder for at nedbringe priserne på lærebøger uden nævneværdige standardforringelser. Sådanne overvejelser bør foretages i samarbejde med såvel brugere som producenter.

I forbindelse med mulighederne for at nedbringe omkostningerne til lærebøger skal der peges på, at der så vidt vides aldrig i Danmark har været forsøgt opstillet nogle generelle krav og ønsker fra aftagerside til lærebøger.

Kommunernes Landsforening har i den forbindelse foreslået, at landscentralen som brugernes organ tog initiativ til, at man fra brugerside fik opstillet og formuleret brugernes ønsker til forlagenes udgivelsespolitik på lærebogsområdet med henblik på efterfølgende forhandlinger med forlagene.

Udvalget har overvejet dette forslag, og der er enighed om, at udvalget ikke på det foreliggende grundlag mener at kunne stille konkrete forslag. Udvalget vil dog henstille, at den ny styrelse for landscentralen tager stilling til spørgsmålet om at formulere brugernes ønsker til forlagernes udgivelsespolitik, efter drøftelser med bl.a. de kommunale organisationer, repræsentanter for lærerne, budgetdepartementet, administrationsdepartementet og direktoratet for statens indkøb.

Udvalget understreger, at det ikke er hensigten at beskæftige sig med undervisningsmidlernes pædagogiske og faglige indhold, idet dette fortsat må være overladt til de enkelte forfattere og forlag. Tilsvarende er der ikke ønsket om at indskrænke den eksisterende mulighed for at kunne vælge undervisningsmateriale med forskelligt pædagogisk og fagligt indhold.

Kapitel 6. Landscentralens virksomhed vedrørende fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde vedrørende fremstilling af andre undervisningsmaterialer (lovens § 6,4).

Efter lovens § 6, 4 har landscentralen til opgave "at afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt om i særlige tilfælde at forestå eller støtte fremstillingen af andre undervisningsmaterialer".

Udover spørgsmålet om fremskaffelse af programmaterialer rummer kapitlet også spørgsmålet om ansvaret for programmaterialer. Dette spørgsmål er vedrørende Danmarks Radios undervisningsafdeling ret omfattende og er derfor behandlet særskilt i kapitel 10.

6.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.

6.1.1. Produktion af radio- og tv-undervisningsprogrammer.

Kulturministeriet, radiorådet og undervisningsministeriet har - som forudsat i bemærkningerne til forslaget om landscentralloven - indgået en aftale om Danmarks Radios programvirksomhed inden for undervisningsområdet. Aftalen fastlægger rammerne for samarbejdet mellem Danmarks Radios undervisningsafdeling, landscentralen og undervisningsministeriet om fremskaffelse af programmateriale fra undervisningsafdelingen til undervisningsformål.

Den gældende aftale er indgået den 11. oktober 1979. Aftalen har hjemmel i radiolovens § 15 (lov nr. 421 af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed).

Undervisningsministeriet betalte i 1981 ca. 35 mill. kr. til produktion og udsendelse af undervisningsprogrammer i Danmarks Radio. Heraf anvendtes ca. 20 mill. kr. til undervisningsudsen-

delser i TV, mens resten anvendtes til undervisningsudsendelser i radioen samt informationsarbejde, evaluering o.lign.

Undervisningsafdelingens godkendte produktionsplan omfattede i 1981 i timer:

	Radio	TV
Egenproduktion	84	37
Fremmedproduktion	17	30
Genudsendelser og snaprepriser	19	36

Afdelingens ressourcer fordeles på tre målgrupper: Grundskolen (ca. 25%), de fortsatte skoleuddannelser (ca. 25%) og voksenundervisningen (ca. 50%). I teknisk henseende har produktionen i 1981 krævet 1721 timer i radiostudier, 3178 timer med filmhold og 143 timer med elektronikhold. Film overspilles til elektronik, før de udsendes i tv.

Danmarks Radios undervisningsafdeling har til udvalget i et notat givet oplysninger vedrørende valget mellem film og elektronik (bilag 9).

Anvendelsen af undervisningsafdelingens programmer kan kun belyses indirekte og ufuldkomment f.eks. ved salget af ledsagematerialer (hæfter m.v.), eller ved udlånstal fra båndcentraler. Disse tal siger dog ikke noget om, hvor ofte en udlånt kopi benyttes. De omfatter heller ikke anvendelsen på uddannelsesinstitutioner, som selv optager programmerne fra æteren. Undervisningsafdelingen har en lille evalueringsenhed, som i forståelse med de rådgivende arbejdsudvalg gennemfører en række undersøgelser, hvor der indhentes tilbagemeldinger fra programmernes brugere. Oplysningerne nyttiggøres ved planlægningen af den fortsatte produktion.

Landscentralens styrelse var i 1979 enig med Danmarks Radios undervisningsafdeling om, at der var behov for en repræsentativ undersøgelse af, hvordan og i hvilket omfang skolerne an-

vender programmerne fra Danmarks Radios undervisningsafdeling. En egentlig kortlægning af folkeskolens brug af skoleradio og -tv ville overstige de ressourcer til evaluering, som Danmarks Radios undervisningsafdeling råder over. Med støtte fra skolebibliotekernes rådighedssum afholdtes i april 1981 en konference om behovet og de praktiske muligheder for at gennemføre en landsdækkende og repræsentativ undersøgelse. Danmarks Lærerforening tog forbehold for de arbejdsmæssige byrder, undersøgelsen kunne medføre for folkeskolelærere. Landscentralens styrelse vedtog herefter at udsætte undersøgelsen inden for folkeskolen og i stedet søge at iværksætte en undersøgelse af radio- og tv-anvendelsen i voksenundervisningen i 1982.

6.1.2. Optagelse og kopiering af lydbånd.

Landscentralen optager og kopierer Danmarks Radios undervisningsafdelings radioudsendelser samt enkelte programmer produceret af undervisningsministeriet, Danmarks Lærershøjskole, BBC m.fl. Fremstillingen af kassettekopier foregår på landscentralens kopieringsapparat, som er beregnet til samtidig fremstilling af op til 10 kopier ad gangen. I 1980 distribuerede landscentralen ca. 70.000 kopier. Til sammenligning kan det oplyses, at amtscentralerne i 1980 distribuerede ca. 140.000 lydbånd. Lydkopier fra landscentralens båndcentral lånes kun i begrænset omfang i de amter og primærkommuner, der har egen båndcentral, og udlånet sker stort set til skoler, som ikke benytter den lokale central.

Lydbåndene skal normalt kasseres senest 4 år efter, at det optagne program første gang har været udsendt i radioen. Dog kan rettighedshaverne give samtykke til fortsat benyttelse, jfr. nærmere § 8 og § 9 i kulturministeriets bekendtgørelse af 6. april 1979 om opbevaring og benyttelse af radio- og fjernsyns-udsendelser, som er foretaget inden for undervisningsvirksomhed (bilag 7).

6.1.3. Optagelse og kopiering af videobånd.

Danmarks Radio har efter ophavsretsloven (§ 17) ikke ret til uden samtykke fra ophavsmændene at stille optagelser af undervisningsudsendelser til rådighed for landscentralen/amtscentralerne/undervisningsinstitutionerne. Optagelserne skulle i givet fald stilles til rådighed i form af masterbånd. Masterbånd er originale videobånd, som anvendes til videre fremstilling af kopieringsegne bånd. Masterbånd er nødvendige, hvis æternedtagning ikke ønskes.

Undervisningsministeriet har påbegyndt orienterende forhandlinger om ret for landscentralen og amtscentralerne m.fl. til at anvende masterbånd, produceret af Danmarks Radio, som grundlag for kopiering og distribution til skoler m.v. af især Danmarks Radios undervisningsafdelings fjernsynsudsendelser. Det er oplyst, at Danmarks Radio efter påny at have overvejet sagen, ikke finder, at det påhviler Danmarks Radio at påtage sig forhandling med rettighedshaverne om dette emne.

Landscentralen for undervisningsmidler er - uanset hvad der var forudsat i bemærkningerne til lovforslaget om landscentralloven - ikke forsynet med anlæg til optagelse af tv-masterbånd.

Amtscentralerne i alle amter - bortset fra Viborg amt - samt Københavns og Frederiksberg kommuner har derimod som følge af ovennævnte forhold nu opbygget videobåndcentraler til optagelse, kopiering og distribution af videobånd. De enkelte amtscentraler følger på dette område udbygningsplaner, der tager deres udgangspunkt i brugernes behov sammenholdt med produktionsudbuddet. I Københavns amt har dog kun folkeskolen, de private skoler samt de fortsatte skoleuddannelser fuld låneadgang til videokopier af skole-tv-udsendelser. For voksenundervisningen gælder, at man kun kan låne kopier af udsendelser produceret fra og med 1981. I Københavns kommune har bl.a. voksenundervisningen kun begrænset adgang til lån af videokopier, jfr. nærmere afsnit 8.1.3.

Efter amtscentrallovens § 4,2) og 3) har amtscentralerne bl.a. til opgave

2) at "foretage udlån af materialer til de i amtskommunen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner."

3) at "yde teknisk bistand til lærere i amtskommunen ved fremstilling af egne undervisningsmaterialer".

Amtscentralerne betjener efter amtscentrallovens § 1, stk. 2, de i amtskommunen liggende skoler og andre undervisningsinstitutioner. Efter bemærkningerne til lovforslaget tænkes der her ved på alle uddannelsesinstitutioner, bortset fra universiteter og højere læreanstalter. Der er dog i lovforslaget peget på samarbejde mellem amtscentraler og universitetscentre, ligesom det er nævnt, at der forudsættes truffet aftaler om etablering af effektive låneveje mellem folkebibliotekerne og amtscentralerne, således at alle ressourcer udnyttes bedst muligt. Endvidere må det understreges, at det har været en underforstået forudsætning, at amtscentralerne kun er forpligtet til at udlåne materialer, herunder videobånd og film, til uddannelsesinstitutioner, der helt eller i det væsentlige er offentligt finansierede. Det er i denne forbindelse uden betydning, hvilken offentlig myndighed der står for finansieringen.

Det fremgår ikke af bemærkningerne til lovforslaget om landscentralen og amtscentralerne, om der med § 4,2) og 3) skulle have været tænkt på, at amtscentralerne skulle have til opgave at optage og kopiere videobånd eller film, endsige at producere videobånd eller film.

Endelig skal det bemærkes, at amtscentralloven ikke omfatter Københavns og Frederiksberg kommuner.

Om kassation af videobånd af fjernsynsudsendelser gælder samme regler som vedrørende kassation af lydbånd, jfr. afsnit 6.1.2.

6.1.4. Produktion, optagelse og kopiering af film.

I filmloven (kulturministeriets bekendtgørelse nr. 517 af 22. september 1977 af lov om film og biografer) omhandler § 17 Statens Filmcentral (SFC). Der er her anført, at SFC "har til opgave at producere og indkøbe kortfilm til undervisnings- og oplysningsformål og kortfilm med overvejende kunstnerisk sigte samt distribuere sådanne film i det omfang, distributionen ikke varetages af andre organer".

Samarbejdet mellem landscentralen og SFC bygger på samarbejdsaftalen af 28. maj 1978 mellem kulturministeriet/filmcentralen og undervisningsministeriet/landscentralen. Samarbejdet omfatter produktion af film til undervisningsformål samt fremskaffelse af film, som er produceret af trediemand, versionering (oversættelse) og bearbejdelse af film til undervisningsbrug, distribution af film til undervisningsformål m.m.

Hvert år inden finansårets begyndelse indgår undervisningsministeriet efter indstilling fra landscentralen aftale med SFC om produktion og fremskaffelse af film m.v. til undervisningsbrug, herunder om tilvejebringelse af bevilling til levering og vedligeholdelse af kopier af de ovennævnte film m.v. I øvrigt indgår SFC kontrakter om produktion og indkøb af film og har ansvaret for den kvalitative og kvantitative udførelse af produktion, versionering, indkøb og kopifremstilling. Det overordnede programansvar for produktion m.v. har undervisningsministeren.

Landscentralen har nedsat et arbejdsudvalg for undervisningsfilm med rådgivende funktion svarende til arbejdsudvalgene for radio- og tv-programmer (jfr. kapitel 10.2.1.).

Udvalget, der består af 5 repræsentanter for forskellige undervisningssektorer, mødes efter behov 5-6 gange årligt. SFC forelægger forslag til produktioner og anskaffelser i detaljeret form og orienterer om alle indkomne forslag, som sigter på realisering inden for budgetrammen fra landscentralen. Det er aftalt, at SFC kan forelægge forslag for landscentralens styrelse

løbende inden for budgetåret, men der har i praksis hidtil været tale om en samlet behandling af produktionsplanforslaget for bevillingen.

SFC orienterer arbejdsudvalget om budgettet for hvert enkelt produktions- og anskaffelsesforslag, ligesom udvalget løbende får orientering om det faktiske pengeforbrug under produktionen.

Landscentralens styrelse får efter ønske tilsvarende orientering om budgetrammerne for de enkelte filmforslag.

Landscentralens styrelse har forudsat, at rådgivningen om programproduktionen på radio, tv og film blev samlet i et eller flere arbejdsudvalg fælles for medierne.

Undervisningsministeriet betaler årligt ca. 1 mill. kr. til produktion og kopiering af film i Statens Filmcentral. I 1981 er der dog ekstraordinært bevilget endnu 1 mill. kr. til filmcentralen.

SFCs produktions- og anskaffelsesforslag for 1980 omfattede
produktion af to film,
research- og manuskriptarbejde for en film og
indkøb af en film
samt det nødvendige antal "førsteholdskopier" af de færdige film.

Statens Filmcentral effektuerede i 1980 ca. 250.000 udlån, heraf anslået 80-85% til undervisningsinstitutioner. Filmcentralen har 1.263 titler. Det må endvidere nævnes, at filmcentralen for midler fra kulturministeriet årligt stiller ca. 40 nye film klar til udlejning. Det bemærkes i denne forbindelse, at uddannelsesinstitutionerne har adgang til at låne alle film i filmcentralen og faktisk også gør det, således at der ikke er grundlag for at skelne mellem undervisningsfilm og andre film i den samlede filmbeholdning.

6.1.5. Produktion og produktionsstøtte vedrørende andre undervisningsmaterialer i særlige tilfælde.

Frem til finansåret 1981 har bevillingen til produktionsstøtte udgjort under 100.000 kr. årligt, og der har således alene kunnet gives støtte til et meget begrænset antal udgivelser. Eksempelvis anvendtes i 1980 de afsatte produktionsstøttemidler til ialt 4 bogtitler (ansøgning fra to forlag) samt erhvervelse af rettigheder til distribution af et af Danmarks Lærerhøjskole anbefalet britisk radioprogram.

Ved ansøgning om produktionsstøtte oplyser producenten (forlaget) nøjagtige tal for oplag, budgetspekifikation samt oplysninger om anvendelsen af støttemidlerne. Landscentralen indhenter sagkyndiges vurdering af de enkelte ansøgninger.

For denne produktionsstøtte gælder, at landscentralen prioriterer marginalområder højest, således at der især ydes produktionsstøtte eller garanti til fremstilling af materialer, beregnet for mindre målgrupper (eksempelvis handicapundervisning, undervisning af fremmedsprogede og materialer til specialundervisning).

6.1.6. Landscentralens rolle med hensyn til fremskaffelse af programmaterialer.

Al produktion foregår uden for landscentralen, der kun medvirker administrativt. Landscentralen nedsætter de tre arbejdsudvalg for radio- og tv-programmer samt arbejdsudvalget for undervisningsfilm. Et tilsvarende rådgivende udvalg findes ikke for produktionsstøtten, hvor landscentralen indstiller til undervisningsministeren på baggrund af sagkyndige udtalelser.

Forholdet mellem de tre produktionsområder (undervisningsafdelingen, Statens Filmcentral og produktionsstøttemidler) har været ret konstant frem til 1981, hvor landscentralen fik godkendt overflytning af 1 mill. kr. fra undervisningsafdelingens hidtidige budget til ekstraordinær kopiforøgelse i filmcentra-

len. Samtidig flyttedes 400.000 kr. fra undervisningsafdelingens hidtidige budget til en konto for samproduktion mellem undervisningsafdelingen og filmcentralen.

Herefter fordeles midlerne i 1981 således (prisniveau januar 1980) .

Undervisningsafdelingen	30 .800.000
Filmcentralen	2.200.000
Samproduktion	400.000
Produktionsstøtte	190.600

Midlerne til undervisningsafdelingen og filmcentralen er ikke umiddelbart sammenlignelige, idet bevillingen til Danmarks Radio ikke blot dækker produktionsudgifter, men samtlige omkostninger ved undervisningsafdelingens drift, herunder et dækningsbidrag til generalomkostninger i Danmarks Radio. Bevillingen til Statens Filmcentral dækker derimod ikke dennes administrationsudgifter .

6.2. Hidtidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.

6.2.1. Landscentralens overvejelser og forslag.

Landscentralen har som nævnt kun indstillende kompetence og har derfor haft meget begrænset mulighed for at påvirke fordelingen af bevillingerne til de tre områder (undervisningsafdelingen, Statens Filmcentral og produktionsstøtte). I øvrigt har også den internt foretagne fordeling af ressourcerne på de tre områder (grundskole, fortsatte skoleuddannelser og voksenundervisning) ligget fast.

Landscentralens styrelse har således ikke haft mulighed for selvstændigt at overveje at flytte bevillingerne til programmateriale til de producenter, hvor de bedste rettighedsaftaler kunne opnås.

Der har derfor ikke været baggrund for overvejelser om flytning af bevillingerne til programmateriale, uanset f.eks. landscentralens påpegning af det u hensigtsmæssige i, at Danmarks Radios gældende overenskomster med ansatte og medvirkende forudsætter, at alle programmer ætersendes - selv programmer, der udelukkende er beregnet til båndafspilning (eksempelvis lyd-dias programmer og enkelte sprogprogrammer beregnet til brug i sproglaboratorier). I forhandling med filmcentralen og undervisningsafdelingen har landscentralen søgt at. afklare produktionsomkostningerne for henholdsvis film produceret gennem filmcentralen og tv-programmer i undervisningseifdelingen, ligesom man har søgt afklaret, om der var kriterier for en opgavefordeling mellem film og tv- program-produktion. En egentlig sammenligning af økonomi for film og tv viste sig vanskelig, men det antages, at der ikke er stirre forskel ved fremstilling af samme programindhold på ens produktionsvilkår (tidsforbrug etc.).

6.2.2. Overvejelser om anvendelse af tv, videobånd contra film til undervisningsbrug.

Overvejelserne i dette afsnit er sammenskrevet af udvalgets sekretariat.

Det fremgår af afsnit 6.1., at der i Statens Filmcentral og Danmarks Radio fremstilles undervisningsmaterialer både ved anvendelse af elektronisk og filmisk optagelse.

Statens Filmcentral er begrænset til at arbejde med filmproduktion, men en del af filmcentralens filmlager bliver fra efteråret 1981 elektronisk overspillet, så distributionen kan foregå ved deponering af videobånd på skoler, amtscentraler, pædagogiske centraler og biblioteker.

Danmarks Radios undervisningsafdeling indspiller både på film, på elektronik og på en blanding af film og elektronik. Distributionen foregår fra Danmarks Radio udelukkende ad elektronisk vej, gennem æteren. Undervisningsafdelingen har i bilag 9 kort

skitseret de synspunkter, der på produktionssiden styrer valget mellem film og elektronik.

Som den tekniske udvikling tegner sig, kan det ikke udelukkes, at al produktion i en ikke al for fjern fremtid kommer til at ske på elektronisk basis også i de tilfælde, hvor produktet efterfølgende skal distribueres i filmform.

Pædagogiske hensyn.

Ud fra en pædagogisk synsvinkel kunne man stille det spørgsmål, om det er mest hensigtsmæssigt at anvende film, tv eller videobånd i undervisningen.

Mens fjernsynets fremtrængen i hjemmene har fremkaldt en kraftig udvikling i den generelle mediefilosofi, er det vanskeligt i Danmark at efterspore en tilsvarende markant udvikling, når det gælder spørgsmålet, om dette nye medium kunne gøre noget (bedre) for undervisningsområdet, som ikke allerede filmmediet var i stand til.

Spørgsmålet om film og skole-tv har været omtalt i en lang række betænkninger o.lign. fra udvalg under undervisningsministeriet, men heller ikke i disse officielle publikationer findes nærmere analyseret de to mediers egenskaber, deres forskelle og ligheder. Betænkningerne har imidlertid set behovet for en koordinering på dette område, og landscentralen er blevet etableret bl.a. for at kunne varetage koordineringen.

Når det drejer sig om undervisning af voksne, har massemedierne radio og fjernsyn muligheder, som ikke står åbne for film og bånd. Radio og fjernsyn kan nå meget store menneskemængder på en gang med rekrutterende udsendelser eller egentlige undervisningsoplæg.

Forskning om brug af medier i undervisningen synes at føre til den konklusion, at hvor man anvender film og video på samme måde i organiseret undervisning, har intet af de to medier speci-

fikke pædagogiske egenskaber, der gør, at det ene generelt bør foretrækkes frem for det andet.

Det var tanken, at koordineringen mellem film og tv skulle tilvejebringes ved, at landscentralen fik overdraget den centrale distribution af film og bånd, og at landscentralen/undervisningsministeriet stod for den samlede bevilling til formålet. Herved skulle det gøres muligt for forbrugerne, uafhængigt af producentsynspunkter at afgøre, hvilken løsning evt. hvilke løsninger man til enhver tid skulle basere distributionen på og dermed, hvilken form producenten skulle levere mastermaterialet i.

Denne løsning er det ikke lykkedes at tilvejebringe.

Forholdene, som de har udviklet sig i praksis, afgiver heller ikke holdepunkter for, om forbrugerne foretrækker det ene medium frem for det andet. I og med at en lærer har valgt et bestemt program, har pågældende også været bundet til at vælge den teknik, som dette program nu engang foreligger i. Denne omstændighed har i praksis i første række haft den konsekvens, at kun lærere ved skoler, som råder over både video- og filmapparat, har haft adgang til det fulde programtilbud, medens de skoler, der kun råder over filmapparat, har været afskåret fra alle andre programtilbud end dem, der stammer fra filmproducenter.

Praktiske hensyn.

Hvis en underviser skal kunne vælge mellem to medier i en bestemt undervisningssituation, vil adgang til både videoapparat og filmapparat samt adgang til video- og filmudgaver af de samme programmer være en forudsætning.

Undervisningområdets forsyning med filmapparater og videorecordere har udvalget fået belyst ved undersøgelser foretaget af amtscentraler m.fl. Det fremgår heraf, at langt den overvejende del af uddannelsesinstitutionerne har 16 mm filmapparat. Fær-

re uddannelsesinstitutioner har videorecordere, men antallet af videorecordere er fortsat stigende, idet det dog varierer fra amt til amt.

Mens 16mm film er et standardiseret system, der tillader afspilning af alle ca. 10.000 tilgængelige filmtitler i distribution i Danmark, er det ikke lykkedes at opnå tilsvarende ensartethed med hensyn til videoafspilningsapparat. I overensstemmelse med rådgivningen fra landscentralen har U-matic systemet fået en fremherskende plads, men i visse amter, primærkommuner og enkelte skoler og undervisningsinstitutioner er der anskaffet videoapparat af andre systemer, som ikke muliggør afspilning af U-matic-videokassetter. I 1981 har landscentralen som alternativt videosystem anbefalet VHS-systemet.

Uddannelsesinstitutionerne bruger i stigende omfang programmer på bånd og kassetter. Der må dog sondres mellem undervisningsudsendelser til skolerne og til voksenundervisning, idet voksenundervisningen i højere grad udnytter programmerne direkte fra æteren. Dette hænger dels sammen med, at fritidsundervisningen, der kun undtagelsesvis disponerer over egne lokaler, har praktiske vanskeligheder ved at få adgang til videoafspilningsapparat, dels med den omstændighed, at en række video-båndcentraler har begrænsninger i optagelsen af voksenundervisningsprogrammer - f.eks. kun optagelser efter forhåndsbestilling - eller har åbningstider, som ikke harmonerer med fritidsundervisernes arbejdstid. Voksenundervisningen har principielt samme behov for adgang til anvendelse af videooptagelser af programmerne som de øvrige uddannelsesområder. Nogle af problemerne kunne løses, hvis folkebibliotekerne fik mulighed for at udlåne optagelser af tv-programmer.

For seere, som ikke deltager i organiseret undervisning, men ønsker at følge udsendelser produceret af undervisningsafdelingen, er det at se tv på udsendelsestidspunktet i dag den eneste mulighed, så længe bibliotekerne ikke må udlåne videooptagelser. Udvalget er dog opmærksomt på, at den igangværende anskaffelse af videoapparater i hjemmene efterhånden vil skabe en ny situation på dette område.

En række folkebiblioteker over hele landet har indgået en formidlingsaftale med Statens Filmcentral, som giver biblioteket ret til at viderelåne film til lokale brugere, herunder enkeltpersoner og grupper. Dette udlån begrænses imidlertid ved de ringe muligheder for adgang til lån af filmapparat og de begrænsede muligheder for gennemsyn af film på biblioteker eller eventuelt uddannelsesinstitutioner.

Med hensyn til tilgængeligheden af film har uddannelsesinstitutioner mulighed for at leje film fra Statens Filmcentral og øvrige filmudlejere og (i et begrænset omfang) at låne fra amtscentraler. Forholdet er dog det, at behovet har vist sig stirre, end det har været muligt for Statens Filmcentral at opfylde ud fra de givne bevillinger. Dette viser sig ved, at Statens Filmcentral f.eks. i 1980 måtte afslå ca. 100.000 anmodninger om udlejning af film svarende til, at 28% af alle anmodninger blev afslået.

Afslagstallet omfatter dog også afslag til andre end uddannelsesinstitutioner. I forbindelse med de ovennævnte formidlingsaftaler mellem folkebibliotekerne og Statens Filmcentral har de deltagende biblioteker og deres lånere således haft en del vanskeligheder. Netop disse lånere har ofte akutte behov og bestiller film ret tæt på forevisningstidspunktet, og det er da meget vanskeligt at få selv alternative ønsker om film opfyldt. Statens Filmcentral fører ikke statistik over, om afslagene sker til uddannelsesinstitutioner eller til andre.

Videobånd kan lånes fra amtscentraler, pædagogiske centraler og i stigende omfang fra andre kilder, eller de kan være uddannelsesinstitutionens eventuelle egne optagelser.

Har underviseren - for det samme program - valgmulighed mellem film og videobånd, spiller praktiske hensyn ind. Nævnes kan:

- billedstørrelse - og kvalitet,
- transportnemhed,

betjeningsnemhed,
kvalitet af lyd og billede,
sort/hvid eller farve,
mulighed for slow-motion,
mulighed for at fastlåse billeder,
optagemulighed,
kopieringsmulighed,
kompatibilitet (forlidelighed) mellem forskelligt apparatur,
mulighed for sletning og nyindspilning,
mulighed for redigering af egne programmer,
mulighed for at gentage sekvenser ved hurtig tilbagé-
spoling.

De nævnte praktiske hensyn kan uddybes med følgende bemærkninger:

Med hensyn til sletning og nyindspilning gælder det, at man kan slette og nyindspille programmer på videobånd efter forgodtbefindende, og den eneste tekniske/praktiske begrænsning med hensyn til at dække efterspørgslen er det samlede antal bånd, der står til rådighed. En anden teknisk mulighed er videopladen. Den er endnu ikke introduceret på det danske marked. Den vil dog kun kunne afspilles, men ikke indspilles hos brugeren.

Den forskellige størrelse af tv-skærmens billede og filmlærredets billede har umiddelbar indflydelse på den afstand, hvori man placerer sig i forhold til billedet. Gruppestørrelse, projektionsapparatur m.v. vil være afgørende for, om optimale betragtningsforhold kan opnås.

Økonomiske hensyn.

Som omtalt i afsnit 6.2.1 har det vist sig vanskeligt at foretage en egentlig sammenligning af produktionsomkostningerne for produktion på film respektive på elektronik, idet der i praksis har udviklet sig forskelle i produktionsform indenfor de to medier og kun sjældent er tale om produktion af helt ensartede programmer. Det antages dog, at der ikke er større forskelle på

produktionsomkostningerne ved fremstilling af samme programindhold på ens produktionsvilkår (tidsforbrug etc.).

I producentleddet kan ud fra de nuværende produktionsformer oplyses følgende om økonomien:

Statens Filmcentral kan eksempelvis producere en 30 minutters film for ca. 350-450.000 kr. (excl. moms), og det koster 2.000-2.500 kr. (excl. moms) at lave en kopi af en 30 minutters film. Omkostningerne ved fremstilling af et videomasterbånd af ca. 30 minutters 16 mm film, hvorefter der kan fremstilles efterfølgende videokopier, andrager ca. 3.500 kr. (excl. moms). Efterfølgende videokopier af ca. 30 minutters længde kan fremstilles for ca. 575 kr. (excl. moms). Ved bestilling af større oplag efterfølgende videokopier, trukket på videobåndet, kan der opnås betydelige rabatter. Ved en samlet bestilling af 20 kopier bliver stykprisen således ca. 500 kr. (incl. andel i udgifter til videomaster). Udgiften omfatter alene selve overspilningen til video, idet kontrakterne for de af Statens Filmcentral fuldt finansierede film omfatter brug af såvel film som video i distributionsmæssig henseende. Til sammenligning kan det oplyses, at udgiften ved overspilning fra videobånd til film andrager ca. 9.000 kr. for 30 minutter. De angivne beløb er 1980-priser.

I Danmarks Radios undervisningsafdeling var gennemsnitsprisen for 30 minutters egenproduktion og udsendelse af tv i 1980 ca. 275.000 kr., men med meget store variationer omkring gennemsnittet.

Der foreligger ikke materiale til sammenligning af udgifterne ved henholdsvis film- og elektronikproduktion.

Overspilning af film til videobånd beregnes ikke særskilt, men er inkluderet i udsendelsesudgifterne (sendenet m.v.), der i 1980 androg ca. 8.300 kr. for 30 minutter (er medregnet i den samlede gennemsnitspris på 275.000 kr.).

Som nævnt er der i ophavsretsloven ikke hjemmel til at anvende Danmarks Radios videomasterbånd til kopiering med henblik på udsendelse til skoler og andre undervisningsinstitutioner. Det kan på nuværende tidspunkt ikke siges, på hvilke vilkår ophavsrettighederne til at kopiere disse bånd kan opnås.

Ved en sammenligning af priserne for produktion ved Danmarks Radio og Statens Filmcentral må man være opmærksom på, at filmcentralens produktionspris indebærer en ret til at tage kopier af filmen, mens opnåelse af kopieringsret til Danmarks Radios produktioner på anden måde end gennem æteren efter gældende lovgivning forudsætter forhandlinger med ophavsmændene. Desuden måtte en fuldgældig sammenligning forudsætte ens indhold, tilblivelse og kvalitet i de to institutioners produkter. En sådan sammenligning har ifølge sagens natur ikke været mulig.

Det må endvidere pointeres, at de økonomiske sammenligninger, der kan foretages, i høj grad er øjebliksprægede, og at den tekniske udvikling på området er kraftig og meget sandsynligt vil afspejle sig i ændrede prisrelationer.

Ud fra et brugersynspunkt kan følgende økonomiske betragtninger anføres.

For skoler og andre uddannelsesinstitutioner koster det 15 kr. + moms pr. forevisningsdag at leje en film fra filmcentralen. En uddannelsesinstitution kan imidlertid ved tegning af abonnement få en vis prisrabat (300 kr. + moms med ret til lån af indtil 45 film pr. år). Over 90% af filmcentralens samlede udlån sker til abonnenter (såvel uddannelsesinstitutioner som andre). Filmcentralens faktiske udgifter ved et sådant udlån er dog større end de 15 kr.

Priserne for anskaffelse af 16 mm filmforevisningsapparater og videorecordere afhænger af fabrikat og kvalitet. Som en forenklet rettesnor kan gælde, at 16 mm anlæg - foreviser og højtaler - koster under eller op imod halvdelen af prisen for et U-matic videoanlæg bestående af recorder og fjernsynsapparat. En super

8 mm filmgengiver med højttaler koster under halvdelen af prisen for 16 mm anlæg.

For uddannelsesinstitutionerne er det gratis at låne videobånd på amtscentraler m.v. Amtscentralernes udgifter ved at udlåne et videobånd foreligger ikke oplyst fra de enkelte amtscentraler. Oplysninger fra 3 af amtscentralerne viser imidlertid, at udgiften pr. udlånt videokopi ved disse amtscentraler skønnes at ville svinge mellem ca. 20 og 35 kr. ved et årligt udlån på ca. 10.000 videokopier. Udgiften pr. kopi falder stærkt, jo flere kopier amtscentralen udlåner, idet en række udgifter er faste.

Andre hensyn.

I lovforslaget om landscentralen var det forudsat, at finansieringen af den virksomhed, som Danmarks Radios undervisningsafdeling hidtil havde udført, skulle overgå til undervisningsministeriet. Finansieringen var hidtil sket af licensmidler. Undervisningsministeriets bevilling har dog ikke holdt trit med prisstigningerne. Målt med konsumprisindekset svarede bevillingen i 1981 i faste priser til 82% af de ressourcer, der stillede til rådighed, før undervisningsministeriet overtog finansieringen. Lovens bemærkninger har således ikke været til hinder for en begrænsning af størrelsen af bevillingen til programmaterialer, men bl.a. personalemæssige hensyn må antages at medføre, at brugerønsker om med kort varsel at kunne omplacere bestillinger fra en producent til en anden ikke er gennemførlige. Vidtrækkende ændringer må således forudsætte flere års planlægning og varsel.

I forbindelse med de personalemæssige hensyn bør det erindres, at Danmarks Radios undervisningsafdeling har fastansatte producere, som varetager hovedparten af afdelingens programproduktion. Samarbejdet med Statens Filmcentral forudsætter derimod, at der til hver filmopgave vælges et egnet produktionsteam. Landscentralen har ikke haft mulighed for at anfægte eller diskutere fordele eller ulemper ved, at undervisningsafdelingen traditionelt opererer med fastansatte producere.

6.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Udvalget finder, at undervisningsministeriet fortsat bør stille en bevilling til rådighed til fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål på lydbånd, videobånd og film. Bevil-lingen bør kunne anvendes til finansiering af produktion eller køb (og eventuel bearbejdning) af programmaterialer.

Udvalget har vedrørende denne opgave særligt overvejet:

- omfanget af produktion eller køb af programmaterialer,
- indholdet af programmaterialerne,
- produktionsmåder m.v.,
- styringen af fremskaffelsen af programmaterialer.

Styringen hænger nøje sammen med spørgsmålet om programansvaret for programmaterialerne, der for Danmarks Radios undervisningsafdelings område behandles i kapitel 10.

Omfanget af produktion eller køb af programmateriale.

Med hensyn til film er det udvalgets opfattelse, at brugerne klart vil være interesseret i en lavere afslagsprocent for be-stillinger af film fra Statens Filmcentral. Den nuværende af-slagsprocent er på 28%. Udvalget anbefaler derfor - bl.a. også på baggrund af nyordningen med deponering af videobånd - at filmcentralen får midler til foranstaltninger, som kan reducere afslagsprocenten efter en nærmere analyse af afslagstallene med henblik på en opgørelse af uddannelsesinstitutionernes andel heraf og en nærmere undersøgelse af, hvilke film der er særligt efterspurgt af uddannelsesinstitutioner. Endvidere foreslår ud-valget, at det undersøges, om afslagstallet kan nedbringes gen-nem en omlægning af udlånsregisteringen til edb-styring med mulighed for meddelelse af alternative lånetidspunkter eller på anden måde.

Udvalget (med undtagelse af et medlem) mener ikke, at det har tilstrækkelig viden om de fremtidige behov til at foreslå et ændret omfang for produktion eller køb af lydbånd og videobånd, men er opmærksom på, at den kommende store udvikling på videomarkedet sikkert også vil bevirke, at anvendelsen af videobånd i undervisningen vil stige væsentligt.

Et medlem af udvalget (H. Engberg-Pedersen) minder om, at forslaget til den gældende radiolov (lov af 15. juni 1973) forudsatte, at undervisningsvirksomheden i radio og fjernsyn - særligt voksenundervisningen - skulle udbygges væsentligt i forhold til det hidtidige omfang. En sådan udbygning har ikke fundet sted. Der er tværtimod foregået en nedskæring af de årlige bevillinger, jfr. sidst i afsnit 6.2.2.

Endelig henstiller hele udvalget, at der indledes forhandlinger om procedurer for forlængelse af den gældende opbevaringsfrist på 4 år for bånd, der er optaget på grundlag af radio- og tv-udsendelser jfr. kulturministeriets bekendtgørelse af 6. april 1979 omtalt i afsnit 6.1.2.

Disse forhandlinger vil - ligesom tilsvarende forhandlinger om levering af masterbånd - eventuelt indebære økonomiske konsekvenser, som det imidlertid ikke har været udvalget muligt at få oplysning om størrelsen af. Udvalget forudsætter, at eventuelle økonomiske konsekvenser i forbindelse med de nævnte forhandlinger ikke medfører, at omfanget af programmateriale, der stilles til rådighed, formindskes.

Indholdet af programmaterialerne.

Udvalget mener, at bevillingen til fremskaffelse af programmaterialer må anvendes på en sådan måde, at det bliver muligt at få opfyldt flest muligt af de ønsker, som brugerne stiller. Anvendelsen må fortsat ske under hensyn til den gældende lovgivning på uddannelsesområdet, og der må også fortsat tages hensyn til centrale retningslinjer for enkelte fag og fagområder. Endelig må det påses, at de forskellige uddannelsessektorer får en rimelig dækning.

Udvalget har ikke beskæftiget sig med indhold i de enkelte programmaterialer, men kan dog generelt nævne, at brugernes indflydelse på indholdet må kunne styrkes ved et tættere samarbejde med producenterne.

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) udtaler i den forbindelse, at målet med brugerindflydelsen må være at få formuleret og imødekommet behovene hos den meget brede skare af lærere, elever og studerende, som er programmernes potentielle brugere. For at nå målet må man opbygge et netværk af kanaler for kontakt og tilbagemelding. Herom henvises til redegørelsen i bilag 10 for undervisningsafdelingens erfaringer om brugerindflydelse.

Produktionsmåder m.v.

På baggrund af overvejelserne i afsnit 6.2.2 om anvendelse af film contra videobånd til undervisningsbrug kan udvalget ud fra brugerhensyn anbefale, at alle billedprogrammer i videst muligt omfang kan foreligge såvel på film som på video, så enhver bruger kan vælge frit.

Udvalget konkluderer herefter, at produktionen af undervisningsprogrammer bør opretholdes både på film og video, og at distributionsapparatet bør udbygges med henblik på begge medier.

Udvalget har konstateret, at radio- og tv-udsendelser sjældent sendes på tidspunkter, der passer med den skemalagte undervisning på uddannelsesinstitutionerne. I stedet bruger institutionerne lydbånd og videobånd af udsendelserne i undervisningen.

Udvalgets flertal er vel opmærksomt på, at mange undervisningsudsendelser også har en almen kulturel værdi for et hjemmesiddende publikum, men medlemmerne finder, at æterudsendelse af sådanne programmer må være en naturlig opgave for Danmarks Radio og må betales af licensmidler ganske på linje med radioens

øvrige folkeoplysende virksomhed. Flertallet kan følgelig ikke anbefale, at undervisningsministeriets bevilling til programmaterialer fortsat anvendes til betaling af, at undervisningsprogrammerne udsendes over æteren. Som nævnt har uddannelsesinstitutionerne ingen speciel interesse heri.

Udvalget har baseret sine overvejelser på, at ophavsretslovens § 17, stk. 1, om den vederlagsfri kopiering af undervisningsudsendelser bevares indtil videre i sin hidtidige form. Udvalget er dog opmærksomt på, at gennemførelsen af forslaget om, at undervisningsprogrammer ikke ætersendes for undervisningsministeriets bevilling til programmateriale vil få betydning i relation til ophavsretslovens § 17, stk. 1, hvis undervisningsafdelingen skulle blive nedlagt.

Udvalgsflertallet er opmærksomt på, at forudsætningen for at undlade at ætersende undervisningsprogrammer er, at der kan leveres masterbånd fra Danmarks Radio eller andre producenter. Også selvom æterudsendelse fortsat finder sted, er det, specielt med hensyn til videobånd, udvalgets opfattelse, at levering af programmer på masterbånd synes at være den mest hensigtsmæssige løsning på spørgsmålet om kopiering af Danmarks Radios tv-udsendelser.

To medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen) finder, at stærke grunde taler for en æterudsendelse af de fleste undervisningsprogrammer.

For programmer, der henvender sig til organiseret undervisning, er forholdet det, at mange uddannelsesinstitutioner foretrækker selv at optage og kopiere programmerne; fremfor at låne dem fra en båndcentral. Disse institutioner har altså en klar interesse i, at æterudsendelse fortsat finder sted. Endvidere gives der herved den bedst tænkelige forhåndsinformation til lærere og tilrettelæggere om programmernes eksistens og indhold. Man kan også henvise elev og studerende til uden for undervisningen at gøre sig bekendt med programmer, som supplerer den undervisning, der er givet i timerne, eller som ved senere lejlighed

kan tages op til behandling i undervisningsarbejdet. Endelig er der en offentlighedsinteresse i, at alle interesserede, forældre, skolemyndigheder m.v., kan blive orienteret om karakteren af de materialer, der finansieres af undervisningsministeriets midler.

Dertil kommer, at der uden for den lokalt organiserede undervisning foregår et omfattende studie- og indlæringsarbejde, ofte på den enkeltes eget initiativ. Uddannelsesrådet for ungdoms- og voksenundervisning lægger stigende vægt på det, der kaldes uformelle studier, hverdagslæring, eller - på godt gammelt dansk - folkeoplysning. Alle mennesker har adgang til radio og tv. Disse medier er derfor ypperligt egnede til at støtte det uformaliserede studiearbejde. Det kan ske gennem programmer, der benyttes som grundlag for egentlige selvstudier, eller ved andre typer af udsendelser, som orienterer om lokale studiemuligheder og stimulerer til at gøre brug af dem. En stor del af voksenundervisningen fra Danmarks Radio fungerer som led i denne uformaliserede virksomhed.

På europæisk baggrund må et synspunkt om, at æterudsendelser af undervisningsprogrammer ikke har nogen pædagogisk funktion, betegnes som helt enestående. Der findes næppe et europæisk land, hvor man ikke lægger vægt på, at radio og tv ved siden af alment-kulturelle udsendelser også tilbyder undervisningsprogrammer.

Det var sådanne betragtninger over ætermediernes funktionsmuligheder, der i sin tid blev lagt til grund for radiokommissionens betænkning og lovforslaget om en landscentral for undervisningsmidler. De synes stadig at have gyldighed.

Udvalget henstiller, at der snarest tilvejebringes mulighed for, at uddannelsesinstitutionerne kan modtage bånd, som er kopieret på grundlag af masterbånd modtaget direkte fra Danmarks Radio, uanset om de har været ætersendt.

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) henleder opmærksomheden på, at

forhandlinger om en masterbåndsaftale har været efterlyst siden ophavsretslovens ændring i 1977, men tilsyneladende endnu ikke er kommet i gang. En anden og mere nærliggende mulighed ville måske være at løse problemet i forbindelse med den behandling af ophavsretsloven, som skal finde sted i folketingssamlingen 1981-82.

Udvalget ser gerne, at udsendelser fra andre afdelinger i Danmarks Radio inddrages til brug i undervisningen, og peger på, at der i ophavsretsloven allerede findes hjemmel til at iværksætte en sådan praksis. Hjemmelen har i den nuværende udformning ikke hidtil vist sig anvendelig. Det foreslås derfor, at bestemmelsen effektiviseres i forbindelse med ændringen af ophavsretsloven i folketingssamlingen 1981-82.

Styringen af fremskaffelsen af programmaterialer.

Udvalget konstaterer, at styringen af fremskaffelsen af programmaterialer for øjeblikket er meget kompliceret. Forslag fra Danmarks Radios undervisningsafdeling og fra Statens Filmcentral om produktion m.v. behandles af landscentralen (arbejdsudvalg, sekretariat, styrelse, repræsentantskab), der indstiller til undervisningsministeren, som træffer afgørelse om produktionen.

Udvalget foreslår, at styringen af fremskaffelsen af programmaterialer forenkles mest muligt, samtidig med, at brugernes behov får den bredest mulige dækning.

Som følge heraf er der i udvalget enighed om at foreslå, at undervisningsministeren ikke fremtidig bør træffe afgørelse om styringen af fremskaffelsen af programmaterialer.

Udvalget anerkender naturligvis undervisningsministeriets interesse i, at programmaterialerne er i overensstemmelse med den til enhver tid værende uddannelsespolitik, men denne interesse kan efter udvalgets opfattelse varetages gennem undervisningsministerens indflydelse på sammensætningen af de organer, der

skal styre fremskaffelsen af programmaterialerne, og gennem fastsættelse af nærmere generelle regler om styringen.

Den almindelige model for undervisningsministeriets styring af statslige uddannelsesinstitutioner er da netop også, at den enkelte institution af ministeriet får en bevilling, som af institutionens styrende organer skal anvendes i overensstemmelse med institutionens formål og med de generelle regler, som er fastsat for institutionens virke.

Herudover er der ikke i udvalget enighed om styringen af fremskaffelsen af programmaterialer.

Styringsforslag fra udvalget (med undtagelse af tre medlemmer).

Disse medlemmer mener, at brugerindflydelsen bedst kan tilgodeses, når et overordnet styrende og koordinerende organ har ansvaret for anvendelse af midlerne til programformål og kan kanalisere disse til henholdsvis Danmarks Radio, Statens Filmcentral og andre producenter i overensstemmelse med brugernes aktuelle interesser.

Endvidere finder disse medlemmer, at undervisningsministeriet bør give landscentralen bevillingen til fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål og overlade til landscentralen at styre fremskaffelsen for denne bevilling herunder også fastlægge fordelingen mellem producenterne. Det er en logisk følge heraf, at der også må ske ændringer med hensyn til programansvarets placering. Der henvises herom til kapitel 10.

Om landscentralens styring af bevillingen til programmaterialer foreslår udvalgsflertallet, at landscentralen i princippet skal være frit stillet med hensyn til at bestille produktioner og indkøbe programmateriale. Landscentralen skal herved afveje kvalitet, kopirettigheder og pris ud fra brugerhensyn og træffe beslutning om køb på grundlag af det til enhver tid værende tilbud. En fri konkurrence på dette område, vil efter disse medlemmers opfattelse være i brugernes interesse. Medlemmerne

forudser dog, at der inden for bevillingen og budgetoverslagene må træffes langtidsaftaler om produktion med Danmarks Radios undervisningsafdeling og Statens Filmcentral af hensyn til at muliggøre en produktion efter disse producenters almindelige arbejdsrytme. Langtidsaftaler vil naturligvis også kunne træffes med andre producenter.

For at sikre at bevillingen til programmateriale til enhver tid kan anvendes på den for brugerne mest hensigtsmæssige måde, og at koordineringen af programønsker kan foregå så smidigt som muligt, må det anses for vigtigt, at den samlede bevilling styres af en og samme styrelse, også selv om dette indebærer, at styrelsens medlemmer ikke på det mere detaljerede plan vil være i stand til at følge produktionen hos de enkelte producenter. Til varetagelse af denne del af opgaven har landscentralen behov for at kunne støtte sig på arbejdsudvalg, der sammensættes af sagkyndige, som bedst muligt dækker hovedområderne inden for uddannelserne. Herudover vil der naturligvis fortsat være behov for, at producenterne under programarbejdet benytter sig af kontakten til de daglige brugere af undervisningsprogrammerne, jfr. f.eks. de i bilag 10 nævnte organisationsformer.

Styrelsen skal herefter på dette område have til opgave

1. inden for de tildelte rammer at udarbejde et budgetforslag til udtalelse på repræsentantskabsmøde og siden at vedtage budgetforslaget,
2. godkende produktionen, herunder anskaffelser,
3. varetage det overordnede programansvar,
4. afgøre klagesager endeligt,
5. fastlægge rammer for arbejdsudvalgenes arbejde og
6. udpege medlemmer af arbejdsudvalgene efter repræsentantskabets retningslinjer.

De rådgivende arbejdsudvalg rådgiver styrelsen og de producenter - herunder Danmarks Radio og Statens Filmcentral - som landscentralen indgår produktionsaftaler med. Udvalgene afgiver udtalelser til styrelsen i spørgsmål om produktion og anskaf-

felse af undervisningsmaterialer, herunder om valg af medium. Udvalgene skal behandle produktionsforslag og følge produktionerne. De kan f.eks. foreslå og deltage i efterkritik og pædagogisk vurdering af de færdige programmaterialer og give indstilling om forsøgs- og udviklingsvirksomhed i forbindelse med programproduktion. Landscentralens styrelse kan indhente udtalelser fra arbejdsudvalgene om økonomien ved produktion og anskaffelser samt i mediepolitiske og -pædagogiske spørgsmål, ligesom udvalgene kan inddrages i behandlingen af klagesager.

I modsætning til hidtidig praksis finder udvalgsflertallet som tidligere nævnt, at æterudsendelse af Danmarks Radios programmateriale til undervisningsformål må betales af licensmidler. I det omfang landscentralen ønsker at kunne sikre distributionen af sådanne programmer på lydbånd eller videobånd, må landscentralen træffe aftale med Danmarks Radio herom.

Udvalgsflertallet forudser, at der vil være et betydeligt sammenfald mellem udsendelser, som landscentralen på brugernes vegne ønsker at kunne stille til rådighed for undervisningsformål uafhængig af udsendelsestidspunkt, og udsendelser som radiorådet vil vælge at ætersende ud fra almen kulturelle hensyn eller af hensyn til lyttere/seere, som ønsker at modtage undervisning i hjemmet. Derfor vil en stor del af den merudgift, som pålignes licensbetalerne ved dette forslag, blive kompenseret gennem landscentralens køb af programmateriale til distribution på lydbånd og videobånd. Købsprisen må forudses fastsat på baggrund af produktions- og administrationsomkostningerne og under hensyntagen til markedsprisen for tilsvarende produkter.

Herudover forudser disse medlemmer, at landscentralen vil være interesseret i at træffe aftale med Danmarks Radio om produktion af masterbånd med programmateriale, som det ikke vil være hensigtsmæssigt at æterdistribuere. Medlemmerne peger herved på muligheden i radiolovens § 7, stk. 2, for Danmarks Radio til at fremstille programmer til distribution på anden måde end gennem udsendelser. Sådanne programmer må naturligvis også kunne ætersendes, hvis Danmarks Radio efterfølgende finder dem egnede.

I lighed med, hvad der er tilfældet nu, vil det formentlig også fortsat være naturligt, at Danmarks Radios medarbejdere udarbejder supplerende materialer i sammenhæng med produktionen af programmerne.

Desuden gør udvalgsflertallet opmærksom på, at hverken begrebet undervisning eller begrebet undervisningsmateriale er tilstrækkeligt veldefinerede til, at de egner sig som kriterier for en afgørelse af, om en given produktion skal finansieres af statsmidler eller af licensmidler. Udsendelser, der er anvendelige til undervisningsformål, produceres i mange af Danmarks Radios afdelinger. Ved siden af en klar interesse for udsendelser fra undervisningsafdelingen er der hos brugerne stor interesse for udsendelser, som produceres f.eks. i kultur- og aktualitetsafdelingerne. Brugernes ønsker vil landscentralen være i stand til at opfylde bedre, hvis der som foreslået bliver mulighed for, at landscentralen kan købe allerede producerede udsendelser til distribution på bånd, uanset hvilken afdeling i Danmarks Radio, der har produceret dem.

Udvalgsflertallet understreger endelig, at Danmarks Radio rummer en samlet fond af erfaring for produktion af undervisningsprogrammer, service- og produktionsfaciliteter, internationale forbindelser m.v. Der er derfor ingen grund til at antage, at landscentralen ikke skulle have interesse i fortsat at placere en betragtelig del af sin bevilling i Danmarks Radio, hvis tilfredsstillende aftaler om rettighedsforholdene kan opnås.

Disse medlemmer finder det urealistisk at tro, at deres forslag vil medføre, at undervisningsafdelingen nedlægges, dels fordi det almene publikums interesse stadig bør varetages af Danmarks Radio, dels fordi aftalerne mellem landscentralen og Danmarks Radio om produktion af programmateriale til de forskellige undervisningssektorer som nævnt må forventes at blive af betragteligt omfang. Hvis den lidet sandsynlige situation skulle opstå, at undervisningsafdelingen blev nedlagt, er der dog næppe grund til at tro, at dette ville medføre, at det ikke ville

blive muligt at fremskaffe egnet undervisningsmateriale, eller at det ville medføre en dyrere ordning. Materiale fra Danmarks Radios øvrige afdelinger suppleret med udbud af materiale fra andre producenter ville kunne dække behovene.

Der fordres hverken ændringer i radioloven eller filmlovens bestemmelser vedrørende Statens Filmcentral for, at de foreslåede ændringer kan gennemføres. Derimod bliver der behov for en række ændringer i landscentralloven. Om de nærmere lovgivningsmæssige konsekvenser af flertallets forslag henvises til kapitel 14.

Styringsforslag fra to medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen).

Disse medlemmer foreslår en yderligere forenkling af styringen af fremskaffelsen af programmaterialer, således at undervisningsministeriet giver Danmarks Radios undervisningsafdeling og Statens Filmcentral hver en bevilling til produktion af programmateriale til undervisningsformål og overlader til henholdsvis et undervisningsråd ved Danmarks Radios undervisningsafdeling og filmcentralens bestyrelse at styre produktionen for deres bevilling. Koordineringen mellem de to institutioner på dette område foreslås foretaget af et lille udvalg, som skal forhindre uhensigtsmæssige overlapninger og skal formidle samarbejde om fælles projekter.

Medlemmerne finder det nærliggende at henvise til de administrative mønstre, som er udviklet af ministeriet for kulturelle anliggender, f.eks. i Statens Filmcentral, Det Danske Filminstitut og Statens Kunstfond. Princippet er, at de bestyrelser, der beskikkes af ministeren for en begrænset periode efter indstilling fra forskellige grupper, træffer beslutning om den produktive virksomhed i deres institution og samtidig bærer ansvaret for produktionens resultater. I bemærkningerne til lovforslaget om ændring af lov om film og biografer i 1976 anførte kulturministeren følgende:

"Det er en enkel og praktisk administrationsform, at bevillingerne administreres af sagkyndige, og at ansvaret også for de endelige beslutninger er placeret hos dem, der besidder sagkundskaben."(Folketingstidende 1. samling 1976-1977 tillæg A, spalte 2087)

Det er en vigtig side af mønstret, at hver af de beskikkede styrelser kun har een virksomhed at varetage. Det giver gode muligheder for at få beskikket personer med betydelige erfaringer og indsigt inden for det pågældende område. Herigennem bliver det muligt at udøve en kyndig styring og at give programansvaret indhold og mening.

Dette mønster vil efter disse medlemmers opfattelse uden stirre vanskeligheder kunne overføres fra kulturministeriets til undervisningsministeriets område for så vidt angår den årlige bevilling til programmateriale. Midlerne vil som nævnt umiddelbart kunne fordeles fra ministeriet til Danmarks Radio og Statens Filmcentral uden at skulle gå nogen fordyrende omvej ad et tredie organs apparat.

For så vidt angår Statens Filmcentral kræves praktisk talt ingen ændringer i de nuværende ordninger. Filmcentralen er en statsinstitution med en bestyrelse, som umiddelbart vil kunne modtage en produktionsbevilling fra undervisningsministeriet og bære ansvar for dens anvendelse.

For så vidt angår Danmarks Radios undervisningsafdeling vil forslaget kræve en ændring af loven om landscentralen. Nedenfor gives en oversigt over, hvorledes det administrative mønster efter H. Engberg-Pedersens opfattelse vil kunne tilrettelægges.

MODEL FOR DANMARKS RADIOS UNDERVISNINGSAFDELING.

1. Undervisningsafdelingen (UVA) fortsætter som afdeling under Danmarks Radio (DR).

Bemærkninger:

Danmarks Radio rummer en samlet fond af erfaringer, service- og produktionsfaciliteter, internationale forbindelser m.v., som det ville være overordentlig vanskeligt at finde erstatning for uden for institutionen.

Endvidere er radioloven allerede tilpasset med henblik på, at der kan anvendes statsmidler til produktion af undervisningsprogrammer, og at programansvaret i så fald kan overdrages til myndigheder uden for DR.

2. Undervisningsministeriet tilvejebringer bevillingen til UVAs normale drift.

Bemærkninger:

Folketinget gennemførte denne ordning ved loven om landscentralen i 1973. Baggrunden var, at inden for DRs virksomhed skulle undervisningsprogrammerne tilrettelægges med særligt henblik på behovene i uddannelsessektoren. Denne betragtning har stadig gyldighed. Pædagogiske kriterier - snarere end journalistiske - lægges til grund ved planlægning og vurdering af undervisningsprogrammerne. De foreliggende oplysninger fra båndcentralerne bekræfter, at der foregår en stærkt stigende udnyttelse af UVAs programmer inden for det offentligt finansierede uddannelsessystem.

Der ses derfor ikke nogen begrundelse for ændring af denne ordning.

3. Styring overtages af et undervisningsråd.

Bemærkninger:

Der foreslås ikke en særlig bestyrelse for UVA, idet afdelingen i henhold til punkt 1. fortsætter som en afdeling under Danmarks Radio. Der foreslås derimod et undervisningsråd, som overtager de beføjelser, der for tiden er tillagt undervisningsministeriet.

Tanken om et undervisningsråd med lignende beføjelser nævnes i radiokommissionens betænkning (nr. 592, s.39) og i betænkning nr. 621 om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler (s. 37-38).

3.1. Rådets sammensætning.

Undervisningsrådet bør have 9 medlemmer, der beskikkes af undervisningsministeren for 4 år efter følgende retningslinier:

- 1 medlem efter indstilling fra Danmarks Lærerforening,
- 1 medlem efter indstilling fra Gymnasieskolernes Lærerforening,
- 1 medlem efter fælles indstilling fra Handelsskolernes Lærerforening og Danmarks tekniske Lærerforening,
- 1 medlem efter indstilling fra Dansk Folkeoplysnings Samråd,
- 1 medlem efter fælles indstilling fra elevorganisationer,
- 1 medlem efter indstilling fra amtscentralerne for undervisningsmidler,
- 2 medlemmer udpeget af undervisningsministeren,
- 1 medlem efter indstilling fra undervisningsafdelingens medarbejdere.

3.2. Rådets opgaver:

- at afgive indstilling til undervisningsministeren om omfanget af den årlige aktivitet,
- at træffe aftale med Danmarks Radio om udnyttelse af den givne bevilling,
- at varetage den øverste ledelse af undervisningsafdelingens programvirksomhed,

at varetage kontakten til undervisningsverdenen med henblik på at opnå den bedst mulige behovsdækning,
at tilstræbe en koordinering af undervisningsafdelingens programproduktion med anden tilsvarende virksomhed,
at udøve en løbende efterkritik af undervisningsafdelingens programproduktion,
at behandle klager over programvirksomheden,
at afgive rapport til undervisningsministeren om det enkelte års virksomhed.

3.3. Øvrige forhold.

Den nødvendige kontakt til undervisningsverdenen vil kræve, at undervisningsrådet nedsætter et system af rådgivende arbejdsudvalg og i øvrigt supplerer med mange andre kanaler for brugerkontakt. Undervisningsrådets medlemmer må på disse og andre områder, f.eks. med efterkritik af programmerne, have mulighed for at påtage sig en egentlig arbejdsbyrde. Det må derfor være rigtigt at tillægge medlemmerne et honorar. Udgiften herved er omtalt i kapitel 13 om de økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag.

4. Forholdet til anden offentligt finansieret produktion.

Hvis andre institutioner for offentlige midler producerer beslægtede undervisningsmaterialer, opstår et spørgsmål om koordinering og samarbejde.

Under punkt 3.2. er der tillagt undervisningsrådet den opgave at koordinere UVAs produktion med anden tilsvarende virksomhed. Dette vil som nævnt enklest kunne ske, ved at de pågældende institutioner danner et lille koordinerende udvalg.

5. Lovgivning m.v.

Som allerede anført under punkt 1. er radioloven tilpasset til, at der vil kunne træffes aftale om at overføre programansvaret og styringen fra radiorådet til det foreslåede undervisningsråd. Derimod vil det være nødvendigt, at der i forbindelse med ændring af loven om landscentralen gives undervisningsministeren en lovhjemmel af lignende karakter som den, kulturministeren har i loven om film og biografer. På grundlag af en sådan lovgivning vil der kunne træffes de fornødne aftaler mellem undervisningsministeren, kulturministeren og radiorådet.

Endvidere vil der i påkommende fald kunne suppleres med aftaler, der giver mulighed for produktioner, som finansieres af andre ministre end undervisningsministeren.

Der henvises nærmere herom til kapitel 14 om de lovgivningsmæssige konsekvenser af udvalgets forslag.

H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen stiller sig tvivlende over for, om landscentralen vil være velegnet som styrende organ for hele produktionsbevillingen. Der foreslås i nærværende betænkning en lang række opgaver henlagt til landscentralen, og som styrelsen foreslås sammensat, jfr. kapitel 12, vil det være lidt sandsynligt, at den kommer til at bestå af personer, der både har indsigt i og interesse for anvendelsen af lyd- og billedmaterialer i undervisningen og samtidig vil kunne afse den fornødne tid til at følge produktionen og dens problemer. Landscentralens styrelse vil let blive et relativt fjernt og bureaukratisk organ, som må overlade til andre at have indseende med produktionsopgaverne. Der bliver således ikke tale om den kraftige forenkling af systemet, som udvalget i øvrigt har sat sig som mål, jfr. ovenfor.

Specielt i forholdet til Danmarks Radios undervisningsafdeling skal nævnes, at undervisningsministeriet som en konsekvens af radiokommissionens betænkning ved loven om landscentralen påtog

sig at finansiere undervisningsafdelingens drift. Denne forpligtelse ønsker udvalgets flertal nu at ophæve og således på dette punkt annullere den lovgivning, der blev gennemført i 1973. Der ses ingen rimelig begrundelse for at tage dette skridt.

Derimod ville det utvivlsomt efter H. Engberg-Pedersens mening få en række konsekvenser:

Det er sandsynligt, at Danmarks Radio, hvis undervisningsministeriets finansiering ophører, må afvise at opretholde en undervisningsafdeling alene ved licensfinansiering.

Bliver afdelingen nedlagt, vil ophavsretslovens § 17 om den vederlagsfri optagelse og kopiering af undervisningsudsendelser miste sit anvendelsesområde.

Endvidere må det anses for tvivlsomt, om landscentralen i øvrigt vil kunne indgå aftaler med Danmarks Radio om produktion af bestemte programmer, idet Danmarks Radio normalt ikke modtager bestillinger udefra - bortset fra den særlige lovbestemte ordning med undervisningsafdelingen.

Også produktionen af trykte materialer til supplering af udsendelserne vil i så fald ophøre.

Som en konsekvens af disse følgevirkninger vil det blive meget vanskeligt for landscentralen at opnå en hensigtsmæssig anvendelse af den årlige bevilling til programmateriale til dækning af undervisningsverdenens behov. Under alle omstændigheder måtte der i landscentralen opbygges et ganske omfattende apparat til planlægning, indkøb, bearbejdning og produktionsstyring af lyd- og billedbånd samt trykte materialer.

H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen tror ikke, at en sådan udbygning af et centraliseret administrativt apparat vil vise sig hensigtsmæssig.

For så vidt angår "andre producenter" er forholdet det, at både filmcentralen og undervisningsafdelingen under de nuværende forhold anvender en del af deres midler til at fremskaffe programmaterialer fra "andre producenter". Det enkleste vil være, at disse to produktionsapparater, som er opbygget over en år-række og rummer en sum af erfaringer om indkøb, produktionsbevillinger, samproduktioner m.v. både i ind- og udland, fortsat varetager samarbejdet med de "andre producenter". Hvis man vil lægge vægt på, at et tredje organ for alsidighedens skyld kommer med ind i arbejdet på at fremskaffe programmaterialer, kan disse medlemmer dog forestille sig, at landscentralen i sin nye skikkelse får overdraget en mindre del af produktionsbevillingen med henblik på at skaffe programmer fra "andre producenter". Dette vil uden vanskeligheder kunne indskrives i en ny struktur for landscentralen.

Under alle omstændigheder vil det som nævnt være rigtigt, at de organer, der får del i ministeriets produktionsbevilling, ned-sætter en fælles koordinationsgruppe. I den udstrækning amts-centralerne finder det hensigtsmæssigt og muligt at gå ind i arbejdet med fremskaffelse af programmateriale, vil det være naturligt, at også de repræsenteres i koordinationsgruppen.

Endelig skal det nævnes, at udvalget i sit arbejde har over-vejet en række andre styringsmodeller. En af modellerne gik ud på at udskille Danmarks Radios undervisningsafdeling fra Danmarks Radio og gøre afdelingen til en selvstændig institution under undervisningsministeriet. Denne model skulle svare til Statens Filmcentral i forhold til kulturministeriet. Udvalget fandt imidlertid ikke, at denne model ville tilgodese brugernes ønsker om et smidigere valg af programmaterialer.

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) påpeger, at modellen ville med-føre en afbrydelse af undervisningsafdelingens forbindelse til Danmarks Radio, og at dette i høj grad ville vanskeliggøre gennemførelsen af produktionsopgaverne.

Styringsforslag fra et medlem (B. Hedemand).

Medlemmet har forståelse for de ønsker om større brugerindflydelse og øget fleksibilitet, som ligger bag flertallets løsningsmodel, og kan acceptere, at flertallets model opfylder disse ønsker. Dette medlem er imidlertid tvivlende overfor, om de nævnte ønsker kun kan realiseres på denne ene måde, og om flertallets forslag, hvis gennemførelse efter dette medlems opfattelse rummer en betydelig risiko for uønskede konsekvenser, er det mest hensigtsmæssige i så henseende.

Dette medlem foreslår derfor, at det - forinden der tages skridt til gennemførelse af flertallets forslag - ved drøftelse mellem undervisningsministeriet, kulturministeriet og radiorådet grundigt overvejes, om ønskerne om øget brugerindflydelse og større fleksibilitet vil kunne imødekommes på anden måde, enten ved inden for det bestående systems rammer at foretage fornødne ændringer af den mellem de 3 parter indgåede aftale, eller ved en udskillelse af undervisningsafdelingen fra Danmarks Radio og omdannelse til en statsinstitution, svarende til Statens Filmcentrals organisationsform. Det kan anføres, at den sidstnævnte mulighed er nævnt i bemærkningerne til § 7, stk. 2, i forslaget til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed af 1973.

Såfremt det ikke ved sådanne forhandlinger viser sig muligt at finde en også fra et brugersynspunkt tilfredsstillende løsning, kan dette medlem tiltræde flertallets forslag.

Kapitel 7. Landscentralens klargøring af undervisningsmaterialer. (lovens § 6, 5).

Landscentralen har det formelle ansvar for, at alle uddannelsesinstitutioner kan få foretaget biblioteksteknisk klargøring af undervisningsmaterialer. Institutionerne får imidlertid i praksis deres klargøring foretaget af folkebiblioteker, af indbindingscentralen eller af et af de private indbindingsfirmaer. Landscentralen har derfor ikke haft grund til at engagere sig i klargøringsopgaven, og der har da hidtil heller ikke været nogen henvendelser til landscentralen herom.

Landscentralen er ikke - som forudsat i bemærkningerne til lovforslaget - blevet repræsenteret i bestyrelserne for henholdsvis bibliotekscentralen og indbindingscentralen. Spørgsmålet om medlemskab er blevet udsat, idet det er kædet sammen med revisionen af loven om folkebiblioteker. Der er imidlertid nedsat kontaktudvalg mellem landscentralen og henholdsvis bibliotekscentralen og indbindingscentralen.

Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Udvalget er ikke bekendt med overvejelser om ændringer af denne opgave.

Udvalget finder det naturligt, at landscentralen fortsat har ansvar for, at uddannelsesinstitutioner kan få klargjort undervisningsmaterialer. Udvalget kan tilslutte sig, at klargøringsopgaverne også i fremtiden teknisk varetages af andre, og udvalgets forslag går således ud på, at den hidtidige praksis vedrørende denne opgave fortsætter.

Kapitel 8. Landscentralens distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner. (lovens § 6, 6).

8.1. Landscentralens virksomhed med denne opgave.

8.1.1. Distributionen af lydbånd.

Landscentralen overtog ved oprettelsen undervisningsministeriets båndcentral, som udlånte lydkopier på spolebånd og kassetter.

Sideløbende med båndcentralen eksisterede ved landscentralens oprettelse et antal lydbåndcentraler i enkelte primærkommuner og amter. I 1976 nedsatte landscentralen en arbejdsgruppe med repræsentanter for amtscentraler, lånere, bibliotekarere og landscentralen for at vurdere spørgsmålet om central kontra lokal lydbåndsdistribution. Arbejdsgruppen opstillede en række krav fra brugerside (lærere og elever) til denne distribution bl.a. om "engangskassetter". Arbejdsgruppen overvejede også spørgsmålet, om der var fordele ved lydbåndskopieringen i båndcentraler i visse amter og primærkommuner i forhold til rekvirering af kopier fra landscentralens båndcentral. Arbejdsgruppen nåede imidlertid ikke til noget entydigt svar herpå.

Landscentralens båndcentral distribuerer kopier af Danmarks Radios undervisningsafdelings radioprogrammer samt kopier af enkelte programmer, produceret af undervisningsministeriet, Danmarks Lærerhøjskole, BBC m.fl. Alle kopier leveres på kassetter. I 1980 distribueredes ca. 70.000 kopier og i 1981 budgetteredes med distribution af ca. 60.000 kopier. I skoleåret 1980-81 tilbudtes 3.877 udsendelser fra Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Alle uddannelsesinstitutioner kan ved tilmelding opnå lånebeholdning hos båndcentralen. Af de registrerede lånere har 1.584 skoler og uddannelsesinstitutioner rekvireret lydkopier i

1980. Den geografiske fordeling er ujævn og påvirket af, i hvilket omfang skolerne kan rekvirere lydbånd fra en lokal båndcentral.

Lydbåndsdistributionen varetages ved hjælp af et edb-anlæg (taget i brug i 1980), som udskriver nødvendige blanketter, regulerer det interne lager m.v. Landscentralens edb-funktion blev undersøgt i 1979 af et konsulentfirma udvalgt af undervisningsministeriet. Firmaets rapport dannede grundlag for udskiftning af edb-anlægget og revision af enkelte procedurer m.v.

Centralen kan principielt levere kopier uden ventetid, i praksis inden for en uge fra bestillingsdagen. Efter indførelsen af de såkaldte "engangskassetter", som landscentralen ikke skal have retur, kan skolerne efter behov placere jævnligt anvendte kopier i de lokale samlinger - ligesom pædagogiske centraler og amtscentraler har mulighed for at etablere udlånssamlinger af indspillede kassetter. I hvilket omfang dette sker vides ikke. Landscentralens statistiske materiale om leverede kassetter giver derfor ikke noget fuldstændigt billede af de enkelte programmers anvendelse.

Prisen for en kopi på kassette er 10 kr. beregnet således, at alle omkostninger ved indspilning, ekspedition og forsendelse samt kassettsens pris dækkes ved indtægterne.

Kassation af titler foregår årligt på grundlag af en vurdering af faktisk efterspørgsel. Fra 1981-82 slettes radioprogrammer fra Danmarks Radios undervisningsafdeling efter udløbet af fire-års-opbevaringsfristen i henhold til kulturministeriets bekendtgørelse af 6. april 1979 om opbevaring og benyttelse af optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser, som er foretaget inden for undervisningsvirksomhed. Dette vil reducere båndcentralens titelbeholdning med ca. 10%.

Til sammenligning kan det oplyses, at amtscentralerne i 1980 distribuerede ca. 140.000 bånd.

8.1.2. Distributionen af film.

I bemærkningerne til landscentralloven var det forudsat, at landscentralen skulle samle Statens Filmcentrals distribution af film og undervisningsministeriets båndcentrals virksomhed. Ved landscentralens anskaffelse af et edb-anlæg til styring af lydbåndsdistributionen kort efter institutionens oprettelse sikredes kapacitet til en edb-styring af filmcentralens distribution af 16mm film. Af hensyn til Statens Filmcentrals øvrige virksomhed, bl.a. konsulentvirksomheden forudsattes det, at der etableredes lokalefællesskab mellem de to institutioner, således at filmcentralen fortsat havde direkte adgang til filmsamlingen. Det har imidlertid ikke været muligt at finde egnede lokaler til et lokalefællesskab mellem filmcentralen og landscentralen. Filmcentralen forestår derfor fortsat selv den centrale distribution af film.

Efter filmlovens § 17 distribuerer Statens Filmcentral kortfilm til undervisnings- og oplysningsformål og kortfilm med overvejende kunstnerisk sigte i det omfang, distributionen ikke varetages af andre organer. Denne formulering i filmloven må ses på baggrund af planerne om at samle filmcentralens distribution med landscentralens distribution.

I samarbejdsaftalen mellem landscentralen og filmcentralen af 29. maj 1978 er det nævnt, at samarbejdet bl.a. omfatter distribution af film til undervisningsformål, men at filmcentralen dog foreløbig indtil film- og biograflovens revision i folketingsåret 1981-82 varetager den centrale distribution af film som hidtil.

Ændringer i filmcentralens gældende distributionsvilkår og -former skal dog forelægges landscentralen til udtalelse. Desuden er det overladt til landscentralen til sikring af en hensigtsmæssig distribution at fastsætte tekniske normer og standarder vedrørende lyd- og billedprogrammers brug i undervisningen, dog efter udtalelse fra filmcentralen. Det er også bestemt i samarbejdsaftalen, at der snarest muligt skal etableres lokalefællesskab mellem landscentralen og filmcentralen.

Filmcentralen udlånte i 1980 ca. 250.000 16 mm film, hvoraf ca. 80-85% skønnes at blive udlånt til uddannelsesinstitutioner. Udlånene fordeler sig jævnt på filmcentralens to kontorer med 54% fra hovedkontoret i København og 46% fra Jyllandskontoret i Århus. Disse procenter svarer stort set til befolkningsmængden i de to geografiske områder, som kontorerne betjener med Lillebælt som skillegrænse.

Udlånstallet er det totale antal gange, den enkelte filmtitel er udlånt. Erfaringsmæssigt kan en kopi fra filmcentralen nå mellem 24 og 35 udlån årligt. Brugere kan efter behov bestille en kopi til forevisning fra én til seks forevisningsdage, hvortil lægges ialt 4 frorsendelsesdøgn pr. udlån. Den normale lånevej for film går direkte fra filmcentralen til brugeren pr. post (og retur pr. post).

Over 90% af filmcentralens samlede udlån dækkes via en abonnementsordning, der indebærer en prisrabat i forhold til almindelige udlån. Filmcentralen havde pr. 31. december 1980 ca. 7.000 abonnenter, hvoraf ca. 80% er skoler.

Filmcentralen har også en aftale om distribution til 83 biblioteker til brug for disses videre udlån til lokale brugere. Endelig har filmcentralen en deponeringsordning, hvorefter skoler, biblioteker m.fl. har mulighed for at erhverve en filmkopi til internt brug mod at betale fremstillingsomkostningerne. Filmcentralen har ligeledes deponeret film hos amtscentralerne til videreformidling til uddannelsesinstitutionerne.

8.1.3. Distributionen af videobånd.

Landscentralens distribution af videobånd.

Den i 1974 gældende ophavsretslov tillod ikke, at der inden for undervisningsvirksomhed ved billedoptagelse uden samtykke fra ophavsmanden fremstilledes eksemplarer af værker, som udsendtes

i fjernsyn (lov om ophavsret jfr. lovbekendtgørelse nr. 130 af 15. april 1975 § 17). Der var imidlertid i februar 1974 afgivet en betænkning "Upphovsrätt I - Fotokopiering og bandinspelning särskilt inom undervisningsverksamhet" (Nordisk udredningsserie 1973:21) af en nordisk komite nedsat af de respektive nordiske ministre. I betænkningen foreslog komiteen bl.a., at den danske ophavsretslov blev ændret, således at der blev en udvidet adgang til at foretage optagelse af radio- og fjernsynsvirksomhed til undervisningsbrug.

Ophavsretsloven blev midlertidigt ændret ved lov af 8. juni 1977. Det er herefter (§ 17) tilladt inden for undervisningsvirksomhed uden samtykke fra og vederlag til ophavsmanden ved optagelse at fremstille eksemplarer af værker, som udsendes som undervisningsudsendelser i radio og fjernsyn. Derimod har ophavsmanden krav på vederlag, når der foretages optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Denne ændring af ophavsretsloven løste imidlertid ikke uden videre landscentralens problemer med hensyn til optagelse af tv-programmer på videobånd og kopiering af disse. Det fremgår nemlig af bemærkninger til lovforslaget, at undervisningsafdelingen i Danmarks Radio ikke er omfattet af lovens udtryk "undervisningsvirksomhed". Virkningen heraf er, at undervisningsafdelingen ikke efter § 17 uden samtykke fra ophavsmændene er berettiget til direkte at stille optagelser af afdelingens produktioner (masterbånd) eller kopier heraf til rådighed for uddannelsesinstitutionerne. Denne fortolkning af loven skyldes, at kulturministeriet ikke mente, at man ved lov burde gribe ind i de overenskomster, som Danmarks Radio havde indgået med ophavsmændene om medvirken i programproduktionen.

Landscentralen ville på denne baggrund oprette en videobåndcentral for at optage fjernsynets undervisningsudsendelser "fra æteren". Centralen skulle desuden kopiere og distribuere videobånd.

I juni 1978 tiltrådte folketingets finansudvalg en ansøgning

fra undervisningsministeriet om bevillinger til videobåndcentralen.

I ansøgningen var anlægsudgiften ved oprettelse af videobåndcentralen anslået til 6.052.000 kr. i finansåret 1978 samt 2.500.000 kr. i finansårene 1979-81 (prisniveau oktober 1977). Driftsudgifterne vedrørende videobåndcentralen var på årsbasis anslået til 1.804.200 kr., mens de årlige indtægter ved betaling fra lånerne skønnedes at blive 1.437.500 kr. (pris- og lønniveau april 1977). Etableringen af videobåndcentralen ville indebære oprettelse af 2 stillinger som elektromekanikere og 6 stillinger som kontorfunktionærer. På ansøgningstidspunktet skønnedes det, at en videobåndcentral ved landscentralen skulle distribuere ca. 25.000 videokopier årligt til uddannelsesinstitutionerne.

Igangsætningen af videobåndcentralen var oprindelige planlagt til 1. april 1978, men blev udsat især på grund af vanskeligheder ved at finde egnede fælles lokaler til Statens Filmcentral og landscentralen, således som det var forudsat ved vedtagelsen af loven om landscentralen i 1973 og loven om film og biografier i 1972. Siden er planerne om lokalefasllesskabet af kulturministeren blevet sat i bero under hensyn til det udvalgsarbejde, som iværksættes forud for film- og biograflovens revision i 1981-82.

På denne baggrund var der behov for en bevilling, der muliggjorde leje af de fornødne lokaler til en distribution af videobånd. Undervisningsministeriet meddelte imidlertid, at der ikke 1980 ville være midler til at igangsætte videobåndcentralen. Derefter fandt landscentralens repræsentantskab situationen så alvorlig for brugerne - særlig de brugere, som ikke selv optager videobånd fra æteren - at der afholdtes et ekstraordinært repræsentantskabsmøde i februar 1980 om videobåndproblemerne. Repræsentantskabet skønnede, at der måtte etableres en nødløsning og vedtog i et brev, der sendtes til amtskommunerne, amtsrådsforeningen, Københavns og Frederiksberg kommuner at udtale:

"At der til undervisningsbrug uanset geografisk og uddannelsesmæssig placering sikres adgang til anvendelse af Danmarks Radios undervisningsafdelings produktion, uafhængig af udsendelsestidspunktet,

at man på baggrund af undervisningsministeriets meddelelse om, at der ikke i 1980 ville være midler til at igangsætte opbygningen af landscentralens videodistribution, opfordrer de amtsråd, der endnu ikke har opbygget en videodistribution til at påbegynde en sådan snarest og

at landscentralen pålægges udarbejdelse af katalog og sikring af, at der på grundlag af leverede masterbånd fra Danmarks Radio kan produceres kopieringsegne bånd til amtscentralerne, hvorved en rimelig teknisk kvalitet sikres, og brugernes adgang til den samlede produktion opnås."

Amtscentralernes distribution af videobånd.

Det var oprindeligt tanken med hensyn til opgavefordelingen mellem landscentralen og amtscentralerne, at uddannelsesinstitutionerne skulle kunne få videobånd direkte fra landscentralen, således som det er tilfældet med lydbånd og tilsvarende med film direkte fra Statens Filmcentral. Det lå dog også som en mulig opgave for amtscentralerne, idet de efter loven var pålagt at foretage udlån af materialer til de i amtskommunen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner, uden at der var gjort undtagelser for nogle materialekategorier, f.eks. videobånd.

Mens landscentralen afventede revisionen af ophavsretsloven, blev der på amtscentraler og skolecentraler i stigende omfang siden 1969 optaget, kopieret og distribueret videobånd. Ifølge oplysninger i bilag til lovforslaget fra 1977 om den midlertidige ændring af ophavsretsloven opbevarede amts- og skolecentraler pr. 1. januar 1976 2.128 masterbånd, og de havde fra 1969 til 1976 udleveret 14.336 kspier til uddannelsesinstitutioner.

I Københavns og Frederiksberg kommuner samt i alle amter undtagen Viborg amt har de pædagogiske centraler henholdsvis amtscentralerne nu videobåndcentraler.

Amtscentralen i Københavns amt distribuerer primært videobånd til uddannelsesinstitutioner for de 16-19 årige. De fleste pædagogiske centraler i de enkelte primærkommuner i dette amt forsyner folkeskolerne og i visse tilfælde ungdomsskoler og aftenskoler.

Amtscentralloven gælder ikke for Københavns og Frederiksberg kommuner. Selvom der i disse kommuner er opbygget udlånssamlinger svarende til dem, der findes på amtscentraler for undervisningsmidler, er det f.eks. i Københavns kommune ikke - eller kun i stærkt begrænset omfang - muligt at udlåne videobånd til statslige uddannelsesinstitutioner, private skoler og voksenundervisningen, som derfor i vid udstrækning kun kan betjenes af landsdækkende udlånssamlinger som Statens Filmcentral.

Det samlede udlån i 1980 af videobånd ved amtscentraler og pædagogiske centraler udgjorde ca. 40.000 videobånd, men det må ved vurderingen af tallene tages i betragtning, at udlånsordningen i 1980 ikke omfattede 3 amter, og at et amt ikke har kunnet oplyse udlånstallet.

Statens Filmcentral's distribution af videobånd.

Efter ønske fra amtscentraler og andre brugere har filmcentralen begyndt distribution af videokopier af 16 mm film ved deponering af sådanne kassetter på skoler, amtscentraler, pædagogiske centraler og biblioteker. Distributionen forudsætter, at filmcentralen enten har eller erhverver videorettighederne til de pågældende filmproduktioner og lader filmene overføre til videokassetter, hvorfra der ikke må foretages viderekopiering. Efter 1. tilbudsrunde fra Statens Filmcentral, som blev afviklet i foråret 1981, er 57 titler deponeret, i alt ca. 800 kopier.

8.1.4. Landscentralens standardisering af de tekniske systemer inden for lyd- og billedoptagelse.

Det er nævnt i bemærkningerne til Landscentralloven, at der med placeringen af distributionsopgaven hos landscentralen - foruden rationel drift - tilsigtedes opnået en indirekte, men i realiteten formentlig afgørende styring af, hvordan den fremtidig udvikling på lyd- og billedoptagelser skulle forme sig inden for uddannelsesområdet.

Da landscentralen ikke har kunnet påbegynde distribution af videobånd, er den tilsigtede indirekte styring af, hvorledes udviklingen på lyd- og billedoptagelser skal forme sig inden for uddannelsesområdet, umuliggjort. Landscentralens anbefalinger med hensyn til anskaffelse af apparatur er ikke altid blevet fulgt. Herved besværliggøres indbyrdes udveksling af videokassetter.

8.2. Hidtidige overvejelser og forslag om ændringer af denne opgave.

8.2.1. Betænkningen fra landscentralen om placering og distribution af undervisningsmaterialer (maj 1978).

Landscentralens styrelse nedsatte pr. 1. marts 1976 et udvalg, efter at landscentralloven og amtscentralloven havde virket i nogle år, for nærmere at udmønte de to loves hensigter om rollefordelingen mellem stat, amter og kommuner med hensyn til placering og distribution af undervisningsmidler.

Udvalget fik til opgave at overveje forholdet mellem undervisningsmaterialeanskaffelse til undervisningsinstitutioner/skoler, kommunale fællessamlinger, amtscentraler og landsdækkende institutioner. I udvalget var der repræsentanter fra de kommunale organisationer, uddannelsesinstitutionerne, biblioteksområdet, landscentralen m .fl. Udvalget afgav i maj 1978 en

betænkning om placering og distribution af undervisningsmaterialer.

Af udvalgets forslag kan citeres udvalgets forslag til fremtidig distributionsmodel vedrørende undervisningsmaterialer;

"En model for praktisk distribution af undervisningsmaterialer bør bygge på følgende principper:

- alle materialer behandles ens ved stillingtagen til placering, udlån m.v. uanset fysisk form,
- distributionen bør følge "det enstrengede system", som sikrer, at egen materialesamling afsøges, før bestilling sendes til nærmeste overbygningssamling. Den enkelte institution/skole henvender sig kun eet sted - til amtscentralen - og modtager supplerende materiale fra eet sted,
- de enkelte materialer placeres systematisk ud fra generelle økonomiske og praktisk-pædagogisk kriterier i samlinger på alle niveauer,
- koordinering ved institutioneret kontakt mellem samlinger på landsplan og amtscentralerne/centralbibliotekerne og mellem amtscentralerne og de enkelte institutioner/skoler sikrer, at der ikke sker utilsigtet overlapning ved materialeanskaffelserne,
- materialer placeret i en enkelt institutions/skoles grundsamling inddrages ikke i interurbant lånesamarbejde, men reserveres til anvendelse i den pågældende institution/skole.

I en nødvendig overgangsperiode bør alle ændringer i procedurer for materialeplacering, distribution m.v. ske med henblik på indpasning i det "enstrengede distributionssystem" (s. 127 - 128).

Endvidere kan det nævnes, at udvalget foreslår, at der ved den enkelte uddannelsesinstitution opbygges en grundsamling af undervisningsmaterialer.

Fra udvalgets forslag vedrørende forhold på amtsplan kan bl.a. citeres:

"Anskaffelser til amtscentralens udlånssamlinger bør ske ud fra generelle kriterier og ved institutioneret samarbejde med de institutioner/skoler, som amtscentralen betjener, og koordineres med anskaffelserne til disses grundsamlinger.

Amtscentralernes udlånssamlinger må være beskrevet i fyldestgørende kataloger, der tilstilles alle undervisningsinstitutioner/skoler i amtet" (s. 122).

"Amtscentralen bør inddrage billedmedierne - film og video - i det løbende materialevalg og anskaffe kopier til udlånssamlingerne ud fra samme kriterier som for øvrige materialer.

Amtscentralen bør fra andre samlinger hjemtage undervisningsmaterialer, som ikke er anskaffet til centralens egne udlånssamlinger, til imødekommelse af lånebestillinger fra enkelte undervisningsinstitutioner/skoler. Amtscentralen må afholde eventuelle omkostninger herved, herunder lånegebyrer, så udlånet til den enkelte institution/skole er gratis på linie med amtscentralens egne materialer.

Amtscentralens udlånsordninger må udbygges til at kunne ekspedere institutionerne/skolernes bestillinger rimeligt hurtigt og med hensyntagen til de forskellige uddannelsesformers særlige behov.

Amtscentralens kørselsordning må udbygges, så enhver institution/skole besøges med passende intervaller.

I en overgangsperiode bør amtscentralen yde en udstrakt information - efter behov systematiseret som konsulenttjeneste - for institutioner/skoler inden for de uddannelsesformer, som ikke har udbygget grundsamlinger" (s. 122-123).

"Der bør institutionaliseres kontakt mellem amtscentralen og centralbiblioteket i hvert amt for at sikre koordinering af arbejdsfunktionerne og en hensigtsmæssig opgavefordeling" (s. 123).

Fra udvalgets forslag vedrørende forhold på landsplan kan bl.a. citeres:

"Landsdækkende samlinger af undervisningsmaterialer bør kun udlåne enkeltteksemplarer. Sætsamlinger placeres i amtscentraler eller på de enkelte institutioner/skoler.

De landsdækkende materialesamlinger bør være bredt anlagt og rimeligt udtømmende inden for specielt de områder, som ikke anskaffes konsekvent i amtssamlinger og på enkeltinstitutioner/skoler" (s. 124).

"Ved fastlæggelse af en opgavefordeling mellem samlingerne på landsplan, folkebibliotekerne og amtscentralerne bør der tilvejebringes smidige udlånsmuligheder for av-materialer også til selvstuderende.

Distribution af "levende billeder med tilhørende lyd" bør fremtidig ske sideordnet på de tre medier: 16 mm film med optisk lyd, Super 8 mm film med magnetlyd og videokassetter efter de af landscentralen fastsatte standarder.

Landscentralen for undervisningsmidler skal have mulighed for at sikre, at et givet program fra Statens Filmcentral og Danmarks Radios undervisningsafdeling ud fra økonomiske og pædagogisk-praktiske kriterier kan leveres på det medium - film eller video - som bedst imødekommer undervisningens behov.

Der bør ske en samordning af distributionen af film, lyd-bånd og kopier af tv-programmer samt de supplerende materialer, som fremstilles af Danmarks Radios undervisningsafdeling og Statens Filmcentral.

Eksemplarer af ethvert materiale i landsdækkende samlinger - eksempelvis også lydbånd, video- og filmkopier - bør tilbydes amtscentraler og institutioner/skoler til anskaffelse efter generelle raaterialeplaceringskriterier.

Ved ændring af ophavsretsloven eller på anden måde bør der gives folkebibliotekerne mulighed for til alle at formidle Danmarks Radios produktioner ved udlevering af kopier, uanset om det drejer sig organiseret undervisningsvirksomhed eller anden undervisningsaktivitet, herunder selvstudium" (s. 125-126).

"De landsdækkende samlinger må give løbende information til overbygningssamlingerne i amterne om materialer, der bør anskaffes til samlinger på enkeltinstitutioner/skoler og/eller amtscentraler ud fra hensyn til f.eks. udlånsfrekvens, udlånets længde samt en samlet vurdering af økonomien ved materialeplaceringen.

Alle undervisningsmaterialer, der med henblik på udlån er placeret i offentlige institutioner - statslige og kommunale uanset deres tilknytning til undervisning - bør registreres efter ensartede retningslinier og bør kunne indgå i det systematiske distributionsmønster" (s. 126).

Forslagene i denne betænkning fra landscentralen må siges at bryde afgørende med de hidtidige tanker om opgavefordelingen mellem stat, amter og kommuner med hensyn til film og videobånd. Oprindeligt var det vel forudsat, at den centrale distribution af bånd og film hovedsageligt skulle ske fra landscentralen. Efter betænkningens forslag skal der ske en væsentlig decentralisering. I modsætning til tidligere foreslås det, at hyppigt anvendte film og videobånd placeres i uddannelsesinstitutionernes egne grundsamlinger. Mindre hyppigt anvendte rekvireres fra amtscentralerne og sjældent anvendte fra landscentralen eller filmcentralen.

8.2.2. Landscentralens overvejelser og forslag.

Landscentralens styrelse har i et oplæg i maj 1979 til repræsentantskabet givet udtryk for sin holdning til betænkningen om placering og distribution af undervisningsmidler.

Fra styrelsens oplæg kan følgende afsnit citeres:

"Lydbåndsdistributionen fungerer efter styrelsens opfattelse tilfredsstillende. Filmdistributionens overførsel til LFU er ikke sket".

"Den manglende sammenlægning må betegnes som utilfredsstillende, idet den har vanskeliggjort og forsinket LFU's muligheder for at finde egnede lokaler, og den har forhindret en samlet administration af den centrale distribution af programmaterialer".

"Styrelsen agter at rette henvendelse til SFC med forslag om, at man i SFC's styrelse drøfter, hvordan man kan bringe filmdistributionen i overensstemmelse med placeringsbetænkningens forslag til bl.a. distribution af film fra amtscentralerne. Det er styrelsens opfattelse, at man ved at følge nogle af de ideer, der fremsættes i betænkningen vil kunne afhjælpe vanskelighederne med at imødekomme forbrugernes ønsker.

Hvad angår videodistributionens fremtidige tilrettelæggelse agter styrelsen ligeledes at henholde sig til forslagene i placeringsudvalgets betænkning sådan, at man følger den samlede indstilling vedrørende distribution af film og bånd.

Styrelsen støtter den opfattelse, at den langsommelige udvikling i LFU's opbygning nu har fået som resultat, at mulighederne for en landsdækkende løsning under hensyntagen til de oprindelige tanker om opgavefordelingen mellem stat, amt og kommune er spildt. Meget tyder på, at amterne selv vil overtage distributionsopgaver, som egentlig var tænkt henlagt til løsning i landscentralen. Forbrugerne kan i princippet være uinteressere-

de i, hvor opgaverne løses, hvis blot de løses på samme serviceniveau overalt.

Dette betyder, at man som forbruger må ønske

1. Adgang til kataloger.
2. Et lager af bånd, sådan at man kan "trække på" den samlede bestand af programmaterialerne i den tid, de må benyttes. Der skal altså være en institution, der har pligt til opbevaring af kopier.
3. Teknisk bistand i forbindelse med opbygning, anskaffelse og udnyttelse af apparatur til kopiering og fremvisning.
4. Levering af (for øjeblikket 3/4") kopieringsegnede bånd.

Disse 4 finsker vil, uanset hvordan man i øvrigt opbygger distributionsnettet, skulle kunne imødekommes på landsplan, og landscentralen må være ansvarlig herfor."

Landscentralens styrelse har på sit møde den 10. januar 1980 tiltrådt placeringsudvalgets forslag, sådan som de er udtrykt i kapitel 8 i placeringsudvalgets betænkning (dele af kapitlet er citeret i afsnit 8.2.1).

8.2.3. Statens filmcentralers synspunkter om distribution af film og lokale fællesskab med landscentralens videobåndcentral (maj 1980).

Udvalget har i maj 1980 modtaget et notat fra Statens Filmcentral om distributionsspørgsmålet m.v.

Filmcentralen fremhæver, at der vil være mange usikkerhedsfaktorer, hvis landscentralen skal overtage den centrale distribution af film parallelt med videobånd.

For det første "hersker der stor uklarhed med hensyn til, i hvor vid udstrækning landscentralen vil kunne overtage den del af filmcentralens brugerkreds, der ikke vedrører skoler og andre uddannelsessteder. Der tænkes her på biblioteker, foreninger, biografer, sociale institutioner, børnebiblioteker, børne-

filmklubber, undervisnings- og sociale institutioner for børn m.fl. Procentuelt udgør denne skare af brugere ca. 20% af udlånstallet. Forholdsmæssigt er det denne brugerskare udenfor undervisningssektoren, som tegner sig for den største andel af den stigende efterspørgsel på film fra Statens filmcentral." (citater fra notatet).

Filmcentralen mener ikke, at det er hensigtsmæssigt at opdele distributionen efter brugergrupper ej heller efter filmtyper. Undervisningssektoren bruger hele filmcentralens filmbeholdning.

For det andet spørger filmcentralen, om ikke udviklingen har gjort tankerne om en sammenlægning af/centralisering af film- og videobånddistributionen forældede. Filmcentralen henviser her til landscentralens betænkning om placering og distribution af undervisningsmidler, der er omtalt ovenfor (afsnit 8.2.1). Filmcentralen har medvirket til denne udvikling. Mange film (ca. 1.700 eller over 10% af beholdningen) er deponeret, også hos brugere i uddannelsessektoren. Deponeringsordningen ventes nu udvidet med deponering af videokopier af 16 mm film. Filmcentralen finder dog, at det mest ønskelige for brugerne ville være, om filmcentralen kunne sende f.eks. amtscentralerne videomasterbånd til egen videokopiering.

For det tredje har det udvalg "som beskæftiger sig med en revision af film- og biografloven" tanker om at udvide Statens Filmcentrals distributionsopgaver til også at omfatte børnefilm, offentligt producerede produktioner, spillefilm m.m. Udvalget har planer om at knytte Statens Filmcentrals distributive opgaver til de produktioner, som den anden offentlige filminstitution, Det Danske Filminstitut, støtter. Der hersker i øjeblikket mange distributionsproblemer i denne side af filmverdenen. Mange af de traditionelle forevisningssteder for film, biograferne, nedlægges, og de alternative offentlige forevisningssteder, bl.a. bibliotekerne, bliver stadigt flittigere benyttet af Statens filmcentrals film og udtaler stadigt stærkere behov over for Statens filmcentral." (citater fra notatet).

For det fjerde peger filmcentralen på, at dens produktionsarbejde og konsulentarbejde er tæt og uløseligt knyttet til distributionsvirksomheden. En distribution af filmcentralens film via landscentralen vil kunne blokere filmcentralens udadrettede arbejde med filmuger, særaktiviteter over for bibliotekerne m.m.

På baggrund af de nævnte 4 usikkerhedsfaktorer kan filmcentralen ikke se betydningen af et lokalefællesskab mellem de to institutioner.

Endelig nævner filmcentralen, at den er

"meget interesseret i, at der sker en intensivering i arbejdet med at få registreret og katalogiseret audiovisuelle materialer, herunder film. Statens filmcentral ser positivt på de initiativer, som landscentralen har taget i retning af at få integreret film i kataloger, og på tankerne om at få film beskrevet i av-fortegnelsen og eventuelt i materialeinformationsudgivelserne. Der er behov for disse fortegnelser som et supplement til Statens Filmcentrals eget katalog og til bibliotekcentralens filmregister.

De samme bemærkninger kan gøres over for det arbejde, som landscentralens tekniske afdeling udfører.

Med hensyn til disse informative opgaver afventer Statens Filmcentral positivt, at eksistensen af landscentralen skal få betydning på områder, hvor Statens Filmcentral ikke selv har haft den nødvendige kapacitet." (citater fra notatet).

8.2.4. Amtscentralernes vurdering af mulighederne for at løse problemerne om videodistributionen. (juni 1980).

Udvalget har i juni 1980 fået tilsendt et oplæg fra Amtsrådsforeningen om mulighederne for at løse problemerne om videodistributionen. Oplægget er udarbejdet af amtscentralernes kontaktudvalg.

Oplægget har følgende ordlyd:

"Videodistribution;

Landscentralen for undervisningsmidler.

1. Landscentralen for undervisningsmidler udarbejder katalog over Danmarks Radios undervisningsafdelings programmer samt frikøbte "ikke-undervisningsprogrammer".
2. Landscentralen for undervisningsmidler træffer aftale om kopieringsret til "ikke-undervisningsprogrammer" fra Danmarks Radio.
3. Landscentralen for undervisningsmidler træffer aftale om levering af masterbånd af Danmarks Radios programmer til amtscentralerne ved enten selv at producere masterbånd eller ved levering direkte fra Danmarks Radio.
4. Landscentralen for undervisningsmidler sikrer gennem udvalg brugerindflydelsen på Danmarks Radios undervisningsafdelings produktion.
5. Landscentralen sikrer aftaler om adgang til udnyttelsen af visse programmer ud over ophavsretslovens 4-årsfrist.

Amtscentraler for undervisningsmidler.

1. Amtscentralerne varetager kopiering og distribution til undervisningsinstitutionerne i amterne.
2. Amtscentralerne kopierer og distribuerer alle Danmarks Radios undervisningsprogrammer.
3. Amtscentralerne kopierer og distribuerer de "ikke-undervisningsprogrammer" fra Danmarks Radio, der træffes aftale med rettighedshaverne om frikøb af.
4. Amtscentralerne modtager kopierede masterbånd af Danmarks Radios udsendelser enten via landscentralen for undervisningsmidler eller direkte fra Danmarks Radio. Indtil aftale om masterbåndlevering fra Danmarks Radio er truffet, hentes udsendelserne ind fra æteren.

5. Amtscentralerne hjemtager i samarbejde med Statens Filmcentral udvalgte programmer fra udenlandske radiofonier samt masterbånd med frikøbt kopiret til distribution.
6. Amtscentralerne tilstræber gennem aftale med danske producenter af videoprogrammer at købe disse programmer på masterbånd med kopiret til distribution."

8.3. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Som nærmere omtalt ovenfor omfatter opgaven distribution af lydbånd, film og videobånd samt standardisering af de tekniske systemer i lyd- og billedoptagelse.

Generelt om opgaven kan udvalget ud fra brugerhensyn tilslutte sig de principielle tanker i betænkningen om placering og distribution af undervisningsmaterialer (jfr. afsnit 8.2.1). Det må for brugeren være det mest tilfredsstillende, at hyppigt anvendte film og bånd optages i uddannelsesinstitutionens egen grundsamling, og at mindre hyppigt anvendte rekvireres fra amtscentralen.

Om distributionen af videobånd har udvalget konstateret, at udviklingen siden landscentralens og amtscentralernes oprettelse har medført, at denne distribution til uddannelsesinstitutionerne sker decentralt fra amtscentralerne på trods af, at landscentralloven vel nærmest havde forudsat, at distributionen skulle ske centralt fra landscentralen til uddannelsesinstitutionerne.

På baggrund af de foretagne investeringer, brugernes tilfredshed med den faktiske situation og betænkningen om placering og distribution af undervisningsmaterialer må udvalget fraråde, at de oprindelige tanker om en omfattende central distribution af videobånd til uddannelsesinstitutionerne søges gennemført.

Udvalget tilføjer i tilslutning hertil, at der er behov for at tilvejebringe hjemmel for bibliotekerne til at udlåne videobånd og lydbånd, jfr. afsnit 6.2.2. ("Praktiske hensyn").

Om distributionen af film bemærker udvalget, at udviklingen og så på dette område er gået i retning af en decentralisering, således at film og videokopier af film fra Statens Filmcentral i stigende grad deponeres hos amtscentraler og andre brugere i uddannelsessektoren.

Som en konsekvens af den decentrale distribution af videobånd og i et vist omfang af film og i overensstemmelse med tankerne i betænkningen om placering og distribution finder udvalget, at planen om at etablere en fælles landsdækkende distribution af film og video bør opgives. Statens Filmcentrals distributions-system bør bevares, men deponeringsordningen bør udbygges yderligere i et samarbejde direkte mellem Statens Filmcentral på den ene side og amtscentraler og biblioteker på den anden side.

Om distributionen af lydbånd er det principielt udvalgets opfattelse, at tankerne i betænkningen om placering og distribution også bør følges på dette område. På den anden side er landscentralens båndcentral en velfungerende institution, som det ikke forekommer rimeligt at nedlægge. Ikke mindst i forbindelse med engangskassetterne har det vist sig, at landscentralen har haft en hensigtsmæssig funktion i det samlede formidlingssystem. Udvalget anbefaler derfor, at båndcentralen fortsætter med hidtidige opgaver. Det foreslås, at landscentralen undersøger mulighederne for, at uddannelsesinstitutioner også kan låne de til lydbåndene hørende boglige eller audio-visuelle materialer fra båndcentralen.

Følgende opgaver i relation til distributionen af film og bånd må efter udvalgets opfattelse varetages på landsbasis:

1. En ensartet registrering af bånd og film og udarbejdelse af kataloger herover.

Registrering af film er allerede etableret, idet alle film, der sælges eller udlejes i Danmark, optages i "Filmregi-

stret", som udarbejdes af bibliotekscentralen. Udvalget foreslår, at en tilsvarende ordning tilstræbes for videobånd, men udvalget finder, at der på længere sigt bør ske en samlet katalogisering af "levende billeder med lyd" til undervisningsbrug.

Undervisningsfilm og -bånd, der udbydes til salg, optages allerede i landscentralens kataloger på samme vis som boglige materialer. Udvalget foreslår, at det overvejes, i hvilket omfang også film og bånd til lån/leje bør optages i disse kataloger. Materialer fra landscentralens egen båndcentral findes der allerede et katalog over. Båndkataloget bør efter udvalgets opfattelse fortsat udgives.

2. Distribution af film og bånd til uddannelsesinstitutioner, der ikke betjenes af en amtscentral eller tilsvarende central, således at forsyningen med film og bånd er sikret alle brugere.

Dette indebærer ikke noget problem med hensyn til film og lydbånd, der som nævnt kan rekvireres fra henholdsvis filmcentral og landscentralen. For så vidt angår videobånd findes der ikke en landsdækkende institution, der kan distribuere med henblik på at sikre forsyningen til alle brugere. Spørgsmålet drøftes nærmere nedenfor efter punkt 4.

3. Opbevaring af kopiegnede film og bånd fra forskellige producenter af alle produktioner, der er optaget i katalogerne, til brug for videre kopiering ("hovedbiblioteksfunktionen").

Heller ikke her er der problemer med hensyn til film og lydbånd, da kopiegnede film og lydbånd opbevares i henholdsvis filmcentralen og landscentralen. Derimod varetages "hovedbiblioteksfunktionen" for videobånd ikke på landsbasis endnu. Spørgsmålet om, hvem der skal varetage denne funktion drøftes nedenfor efter punkt 4.

- 4• En fastlæggelse af tekniske normer og standarder, som gør brug af film og bånd så rationel og økonomisk som mulig.

Efter, samarbejdsaftalen mellem landscentralen og filmcentralen (jfr. afsnit 8.1.2) er det overladt landscentralen til sikring af en hensigtsmæssig distribution at fastsætte tekniske normer og standarder vedrørende lyd- og billedprogrammers brug i undervisningen, dog efter udtalelse fra filmcentralen.

Tekniske normer og standarder vedrørende lydbånd fastsættes af landscentralen, der ligeledes er kommet med anbefalinger om normer og standarder vedrørende videobånd.

Opgaven med hensyn til varetagelse af forsyningssikkerheden, hovedbiblioteksfunktionen og fastsættelse af tekniske normer og standarder vedrørende bånd er det udvalgets opfattelse, at man kun kan løse tilfredsstillende på landsbasis.

Udvalget finder, at landscentralen med sin tekniske ekspertise fortsat vil være bedst egnet til at fastsætte de tekniske normer og standarder vedrørende videobånd over for statsinstitutioner samt til at anbefale normer og standarder over for andre ikke-statslige uddannelsesinstitutioner.

Varetagelsen af forsyningssikkerheden og hovedbiblioteksfunktionen må efter udvalgets opfattelse ske i overensstemmelse med de normer og standarder, som landscentralen går ind for.

På denne baggrund anbefaler udvalget (med undtagelse af to medlemmer), at landscentralen fortsat får ansvaret for forsyningssikkerheden og hovedbiblioteksfunktionen vedrørende bånd. Dette indebærer, at landscentralen må opbygge et distributionsapparat vedrørende videobånd. Udvalgsflertallets medlemmer finder det dog naturligt, at landscentralen træffer aftale med filmcentralen om at varetage de to funktioner for så vidt angår filmcentralens videobånd. Ligeledes peger flertallet på, at hvis det alle forhold taget i betragtning er den mest hensigtsmæssige og

økonomisk billigste løsning, vil landscentralen kunne træffe aftale med Danmarks Radios undervisningsafdeling om at overlade til undervisningsafdelingen at varetage de to funktioner for så vidt angår undervisningsafdelingens videobånd. Lignende aftaler vil eventuelt kunne træffes med private producenter af videobånd.

Henlæggelse af de to funktioner til andre end landscentralen vil efter udvalgets opfattelse næppe medføre uheldige konsekvenser med hensyn til fastsættelsen af tekniske normer og standarder, da udvalget forudsætter, at produktionsbevillingen som hovedregel kun bruges til materiale i overensstemmelse med de af landscentralen til enhver tid anbefalede standarder og normer. Det må ligeledes forudsættes, at uddannelsesinstitutionerne køber apparatur svarende til materialet, der udbydes, da landscentralens forpligtelse til at varetage forsyningssikkerheden ellers vil blive illusorisk.

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) udtaler, at man finder det hensigtsmæssigt, at landscentralens båndcentral fortsat distribuerer lydbånd, og at ansvaret for forsyningssikkerheden og funktionen som hovedbibliotek på dette område derfor fortsat varetages af landscentralen.

Da der efter H. Engberg-Pedersens og Axel Jepsens opfattelse ikke skal tillægges landscentralen distributionsopgaver med hensyn til film, tv og videobånd, finder man det hensigtsmæssigt, at der træffes aftaler direkte med producenterne, i første række Statens Filmcentral og Danmarks Radio, om at varetage forsyningssikkerheden og hovedbiblioteksfunktionen.

Udvalgets forslag om denne opgave indebærer økonomiske og lovgivningsmæssige konsekvenser, der omtales i henholdsvis kapitel 13 og kapitel 14.

Kapitel 9. Landscentralens distribution af materialer til skolecentralernes (nu amtscentralernes og de pædagogiske centralers) samlinger. (lovens § 6, 7).

Ifølge aftale med Den danske Forlæggerforenings skolebogssektion leveredes tidligere et antal frieksemplarer af skolebogsudgivelser til Statens pædagogiske Studiesamling, der fordelte materialerne videre til skolecentralerne. Landscentralen overtog denne opgave pr. 1. januar 1977.

Amtsrådsforeningen har siden indgået aftale med forlæggerforeningens skolebogssektion om frieksemplarer af nyudkomne skole- og lærebøger til placering i de informative afdelinger på amtscentralerne samt de pædagogiske centraler. Aftalen fastlægger, hvilke centraler der skal have bøger for de forskellige skoleformer.

Landscentralen varetager den praktiske distribution, idet forlagene - såvel medlemmer som ikke-medlemmer af forlæggerforeningen - afleverer det fastsatte antal bøger til landscentralen. Bøgerne sendes een gang om ugen til amtscentralernes hovedafdelinger, hvorfra fordeling sker til filialerne og for Københavns amts vedkommende til de primærkommunale pædagogiske centraler.

Antallet af enkelttitler, som distribueres, har været stadigt stigende. I 1980 drejede det sig om ca. 1.450 frieksemplarer (titler). Landscentralen modtager materialerne fra omkring 70 leverandører og forsender dem til 23 destinationer.

Endvidere er der med virkning fra 1. april 1981 etableret en løbende distribution fra landscentralen af av-materialer til centralerne som et led i en abonnementsaftale mellem amtsrådsforeningen, forlæggerforeningens skolebogssektion og Branceforeningen for undervisningsmiddelforhandlere.

Landscentralen kan for begge distributioner benytte sig af en sagkyndig, udpeget af kontaktudvalget for amtscentralerne til

afgørelse af eventuelle tvivlsspørgsmål, om et givet materiale hører ind under de trufne aftaler. Med centralernes indforståelse er distributionen udvidet til at omfatte amtscentralernes egne publikationer, eksemplarer af eksamensopgaver, visse kataloger m.v.

Det er landscentralens opfattelse på grundlag af løbende kontakt med centralerne, at ordningen fungerer tilfredsstillende, og heller ikke leverandørerne har udtrykt utilfredshed.

Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende denne opgave.

Efter udvalgets opfattelse vil det være rationelt, at den hidtidige praksis opretholdes.

Kapitel 10. Ansvar for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Efter landscentrallovens § 6, 4) har landscentralen bl.a. til opgave at afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål. Det er således undervisningsministeren, der bestemmer og har ansvaret med hensyn til disse aftaler. Udgifterne ved undervisningsafdelingens programproduktion m.v. - i 1981 ca. 35 mill. kr. - afholdes af undervisningsministeriets bevillinger på finansloven til landscentralen.

Undervisningsministeriet har i forbindelse med orientering om en konkret sag om ansvaret for en tv-undervisningsudsendelse over for udvalget nævnt, at "ministeriet går ud fra, at spørgsmålet om fastlæggelse af ansvarforholdene vedrørende produktionen af udsendelser m.v. i henhold til aftalen mellem undervisningsministeriet og Danmarks Radios undervisningsafdeling indgår i udvalgets overvejelser, og at der i forbindelse med udvalgets overvejelser om opgaver og struktur søges angivet en klar afgrænsning med hensyn til opgaver og ansvar på dette område."

10.1. Baggrunden for, at undervisningsafdelingen i ansvarsmæssig og finansiell henseende flyttedes til undervisningsministeriet.

Forholdene før landscentrallovens ikrafttræden (1974).

Danmarks Radios skoleudsendelser og udsendelser til voksenundervisningsområdet i radio og tv hørte oprindeligt under aktualitets- og oplysningsafdelingen, hvorfra de i 1964 udskiltes sammen med børne- og ungdomsområdet i den såkaldte BUS-afdeling. Denne deltes i 1968, således at undervisningsafdelingen herefter blev en selvstændig afdeling.

For skoleudsendelsernes vedkommende (folke- og gymnasieskolen)

havde radiorådet udpeget et repræsentantskab på 24 medlemmer og et arbejdsudvalg på 9 medlemmer, begge med konsultativ status. Sæsonplanerne for skoleudsendelserne blev forelagt for arbejdsudvalg, repræsentantskab, Danmarks Radios programkollegier, programudvalg og radioråd. For repræsentantskabet skete dette på det årlige møde. Arbejdsudvalget fulgte gennem møder ca. hver 14. dag arbejdet på nærmere hold og udførte herunder en rådgivende og kritisk vurderende indsats over for skoleudsendelserne i form af evaluering af udsendelser, som var færdigproducerede og ætersendt.

For voksenundervisningsudsendelser eksisterede ingen tilsvarende organer, men der holdtes årlige kontaktmøder med repræsentanter for de folkeoplysende organisationer.

Udsendelserne betaltes af licensmidler og ansvarlig for udsendelserne var radiorådet.

Betænkningerne om voksenundervisning i radio og tv (1966-67).

Betænkningerne blev udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Danmarks Radio. Et af forslagene gik ud på, at alle radio- og tv-undervisningsudsendelser skulle finansieres af undervisningsministeriet. Ordningen tænkte udformet således, at undervisningsministeriet skulle træffe entreprisaftale med radiorådet om produktionsopgaverne, som derefter henlagdes til afdelingerne i Danmarks Radio med ansvar over for Danmarks Radios sædvanlige ledelse, i sidste instans radiorådet. Det formelle og endelige ansvar for opgavernes løsning i overensstemmelse med de nærmere aftaler ville radiorådet have over for undervisningsministeriet. I betænkning 425/1966 "AV-betænkningen" afgivet af et udvalg nedsat af undervisningsministeriet var det foreslået, at der skulle oprettes et audio-visuelt institut ledet af en styrelse og et råd. Disse organer tænkte at skulle vejlede og rådgive Danmarks Radio om produktionen inden for undervisningsområdet.

Radiokommissionens betænkning (592/1970).

Kommissionens flertal foreslog, at programaktiviteter vedrørende undervisning overgik til statsfinansiering. Desuden foreslog kommissionen, at der snarest under undervisningsministeriet blev nedsat et undervisningsråd - med repræsentation også fra Danmarks Radio - med den opgave at kortlægge, prioritere og foretage indstilling til undervisningsministeriet om de undervisningsopgaver, der ønskedes bragt til udførelse af Danmarks Radio.

Betænkningen om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler (621/1970).

I spørgsmålet om finansiering og ansvar for undervisningsudsendelser var udvalget ikke enigt.

Nogle medlemmer mente, at produktionen af alle "æterbårne" programmer vedblivende skulle finansieres af licensmidler, således at undervisningsministeriets bevillinger alene skulle tages i anvendelse til finansiering af programproduktioner, der udelukkende skulle distribueres via landscentralen i form af optagelser samt til dækning af udgifterne ved optagelse og distribution af de "æterbårne" programmer, som skønnedes at have undervisningsmæssig interesse. Landscentralen skulle forvalte de undervisningsministerielle budgetmidler, der ville stå til disposition til dette produktionsformål.

Andre medlemmer kunne tilslutte sig radiokommissionens forslag om, at udgifterne ved den virksomhed, der udøvedes af Danmarks Radios undervisningsafdeling, afholdtes af bevillinger under undervisningsministeriet, og om, at der blev nedsat et undervisningsråd med afgørende indflydelse på afdelingens programpolitik.

Lovforslaget om landscentralen for undervisningsmidler (fremsat i folketinget i 1973).

Det fremgår af lovforslagets bemærkninger, at Danmarks Radios undervisningsafdeling i løbet af 3 år skulle overgå fra licensfinansiering til finansiering af undervisningsministeriets bevillinger. Landscentralen skulle på undervisningsministeriets vegne indgå aftale om levering af det programmateriale m.m., som Danmarks Radio derefter havde ansvaret for produktionen af, såvel kvantitativt som kvalitativt. Efter forslaget skulle landscentralens styrelse bestå af 9 medlemmer, hvoraf 5 - herunder formanden - skulle udpeges af undervisningsministeren, mens 4 skulle vælges af repræsentantskabet.

Sammensætningen af styrelsen blev imidlertid under behandlingen i folketinget ændret således, at 4 medlemmer - herunder formanden - skulle vælges af undervisningsministeren, mens 5 skulle vælges af repræsentantskabet. Denne ændring medførte en anden ændring, hvorefter styrelsen nu skulle afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål.

Styrelsens kompetence blev altså ændret fra "at indgå aftaler" til "at afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler". Dette er i folketingsudvalgets betænkning over lovforslaget begrundet med hensynet til at sikre, at den produktion af programmaterialer til undervisningsformål, som finder sted i Danmarks Radio (og Statens Filmcentral) til enhver tid er i overensstemmelse med og led i den uddannelsespolitik, som fjøres i undervisningsministeriet.

Lovforslaget om radio- og fjernsynsvirksomhed (fremsat i folketinget i 1973) .

I § 7, stk. 2 foresloges der en udtrykkelig hjemmel til, at Danmarks Radio kunne udøve programvirksomhed på undervisningsområdet, og i § 15 foresloges der tilvejebragt hjemmel for

fuldstændig eller delvis statsfinansiering af bl.a. undervisningsprogrammer ved aftale mellem undervisningsministeren og kulturministeren samt radiorådet. Ved en sådan aftale kunne bestemmelserne om radiorådets ansvar og kompetence fraviges.

10.2. Nuværende ansvarsforhold vedrørende udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Med hjemmel i lov af 15. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed har ministeriet for kulturelle anliggender, radiorådet og undervisningsministeriet indgået aftale om Danmarks Radios programvirksomhed inden for undervisningsområdet. Aftalen omfatter (§ 2) :

undervisningsudsendelser i radio- og fjernsyn produceret af Danmarks Radio,

undervisningsudsendelser i radio og fjernsyn produceret af tredjemand,

programproduktion til undervisningsbrug til distribution på anden måde end gennem udsendelser,

de i forbindelse med programmerne producerede materialer.

Den gældende aftale er fra oktober 1979.

Efter aftalen har undervisningsministeren den øverste ledelse af og tilsynet med programvirksomheden på undervisningsområdet (§ 1, stk. 2). Undervisningsministerens beføjelser kan siges at ytre sig på to måder: dels gennem indflydelse på tilblivelsen af undervisningsafdelingens programmer og godkendelse af forslag til produktionsplan (10.2.1) dels ved efterfølgende vurdering af, om programmerne er blevet udført i overensstemmelse med de fastlagte retningslinjer og den godkendte produktionsplan (10.2.2).

Undervisningsministerens ansvar for undervisningsafdelingen omfatter kun ansvaret for programvirksomheden. Undervisningsafdelingen er i organisatorisk henseende (det vil sige med hensyn til personale, lokale- og produktionsfaciliteter, sendetid og økonomiadministration) en del af Danmarks Radio med ansvar over for Danmarks Radios driftsledelse og radiorådet i henhold til

de til enhver tid gældende forretningsordensbestemmelser (§ 8, stk. 1).

Undervisningsministeriet skal dog udtale sig om radiorådets indstilling til kulturministeriet om udnævnelse af chef og souschef for undervisningsafdelingen (§ 4).

10.2.1. Undervisningsministerens indflydelse på tilblivelsen af undervisningsafdelingens programmer.

Undervisningsministeren fastlægger almindelige retningslinjer for programvirksomhed.

Kompetencen til at fastlægge de almindelige retningslinjer for programvirksomheden på undervisningsområdet tilkommer undervisningsministeren, der imidlertid i aftalen har forpligtet sig til i videst muligt omfang at følge de almindelige retningslinjer, der gælder for Danmarks Radios programvirksomhed i øvrigt, jfr. radiolovens § 9, stk. 1, 2, pkt. (aftalens § 1, stk. 2).

Radiorådet har den 21. juni 1977 vedtaget
"Almindelige retningslinjer for programvirksomheden i Danmarks Radio.

Danmarks Radios eneret til radio- og fjernsynsspredning og institutionernes centrale placering i landets kultur- og samfundsliv pålægger den pligt til at bringe saglig og upartisk information, til at stræbe efter den størst mulige alsidighed i programudbuddet og til at lægge afgørende vægt på ytrings- og informationsfriheden ved programlægningen.

Saglighed:

Kravet om saglighed i informationsspredningen indebærer en forpligtelse til at lægge vægt på det væsentlige og til, at sagsfremstillingen er korrekt og baseret på en kritisk holdning til de kilder, hvorfra oplysningerne hidrører.

Upartiskhed:

Upartiskheden i informationsspredningen forudsætter, at Danmarks Radio som institution ikke tager stilling i kontroversielle spørgsmål, at medarbejderne i Danmarks Radio ikke benytter deres stilling til at fremme personlige interesser, og at der stræbes imod, at opfattelser, der er så væsentlige, at de har krav på almen interesse, i et rimeligt balanceforhold kommer til udtryk i Danmarks Radios programvirksomhed.

Alsidighed:

Alsidighedsforpligtelsen indebærer ikke blot en forpligtelse til indenfor det samlede programtilbud at bringe programmer fra så forskellige områder som nyhedsformidling, oplysning, underholdning og kunst, men også til, at der søges tilvejebragt et varieret udbud af genrer, holdninger og synspunkter, og at der gives den kunstneriske frihed frugtbare muligheder for udfoldelse. Alsidighedskravet må desuden forstås som en forpligtelse overfor minoriteters ret til at komme til orde med synspunkter og holdninger og som et krav om, at særinteresser ikke dyrkes ensidigt på bekostning af almenhedens synspunkter og holdninger.

Informations- og ytringsfrihed:

Informations- og ytringsfrihed skal have afgørende vægt ved programlægningen. Forsøg fra udenforstående på at øve pression mod programvirksomheden skal afvises. Sikringen af ytringsfriheden i Danmark står i nøje forbindelse med radio/tv's frie adgang til at indsamle informationer og nyheder og til at offentliggøre dem så korrekt som muligt."

Undervisningsministeren har ikke fastlagt andre almindelige retningslinjer.

Undervisningsministeren godkender undervisningsafdelingens sæsonplan.

De rådgivende organer.

Landscentralloven har bl.a. til hensigt at sikre, at undervisningsafdelingens programmer bliver til i et samarbejde mellem repræsentanter for brugerne af programmerne og afdelingens medarbejdere.

Samarbejdet varetages af landscentralens 3 arbejdsudvalg for radio- og tv-programmer for henholdsvis grundskolen m.v., de fortsatte skoleuddannelser og voksenundervisningen (aftalens § 7) samt kontaktudvalget mellem landscentralen og Danmarks Radio (aftalens § 6,1).

De 3 arbejdsudvalg for radio- og tv-programmer, der nedsættes af landscentralens styrelse, består af 10-13 medlemmer, hvoraf 6 er særligt sagkyndige inden for det pågældende område. De øvrige er repræsentanter for lærer- og elevorganisationer m.v. samt for undervisningsministeriets direktorater. Medlemmerne er udpeget for 2 år ad gangen.

Arbejdsudvalgenes opgaver er ifølge deres forretningsordner:

"at afgive vejledende udtalelser om behovsprioritering inden for programproduktionen,

at fremkomme med vejledende udtalelser om programproduktionen i øvrigt - på eget initiativ eller efter opfordring fra landscentralens styrelse,

at foreslå eller behandle forslag om behovsanalyser og behandle resultaterne af sådanne,

at behandle oplæg fra undervisningsafdelingen for udvalgets område, herunder at udtale sig om forslagernes relevans og udsendelsernes målgruppe, formål, form og indhold, mediefordeling og evaluering,

at foreslå eller udtale sig om forslag til særlige evalueringsprojekter,

at behandle indkomne evalueringsrapporter,

at udtale sig om det samlede produktionsplanforslag for udvalgets område, inden forslaget forelægges landscentralens styrelse,

at behandle enkelte udsendelser ved reaktioner udefra eller på eget initiativ og udtale sig om dem til landscentralens styrelse."

Arbejdsudvalgene udarbejder forslag til oprettelse af en eller flere kontaktgrupper, der repræsenterer arbejdsudvalgets forskellige områder, og som kan rådgive med hensyn til programvirksomheden. Indkomne programforslag videregives til undervisningsafdelingen.

Arbejdsudvalgene vedrørende grundskolen og de fortsatte skoleuddannelser har nedsat kontaktgrupper henholdsvis for grundskolen, gymnasium/hf og erhvervsuddannelsesskolerne.

Kontaktgruppens medlemmer er udpeget efter indstilling af de forskellige skoleformers faglige lærerorganisationer.

Kontaktgrupperne mødes én gang årligt med de respektive arbejdsudvalg og repræsentanter for undervisningsafdelingen til drøftelse af den løbende programproduktion og de kommende sæsonplaner.

Arbejdsudvalget vedrørende voksenundervisningen samarbejder ikke med en permanent kontaktgruppe, men har organiseret ad hoc-konferencer med repræsentanter for initiativtagerne inden for voksenundervisningen.

Kontaktudvalget mellem landscentralen og Danmarks Radio består af 4 repræsentanter udpeget af generaldirektøren (1 fra økonomidirektørens område, 1 fra teknisk direktørs område, 2 fra

undervisningsafdelingen) samt 4 repræsentanter for landscentralen (en repræsentant for styrelsen og 3 fra sekretariatet).

Kontaktudvalgets opgaver er i følge dets forretningsorden at formidle det direkte samarbejde mellem landscentralen og undervisningsafdelingen, herunder at udarbejde forslag til den årlige produktionsaftale og behandle dens programmæssige, tekniske og økonomiske konsekvenser samt i øvrigt at behandle alle spørgsmål, der har betydning for samarbejdet mellem landscentralen og undervisningsafdelingen.

På basis af arbejdsudvalgenes og kontaktudvalgets samarbejde med undervisningsafdelingen kan landscentralens repræsentantskab og styrelse rådgive undervisningsministeren.

Tilblivelsen af programmerne - godkendelsesproceduren.

Aftalens § 3 omhandler proceduren vedrørende undervisningsafdelingens produktionsforslag og budgetforslag. For at konkretisere proceduren gennemgås i det følgende forløbet vedrørende produktionsplanforslaget 1983. Også nogle spørgsmål om budgetforslaget 1983 nævnes på grund af sammenhængen med produktionsplanforslaget.

Grundlaget for forslaget til produktionsplanen er udtalelser og forslag fra undervisningsministeriet og landscentralen, fra arbejdsudvalgene og møder med de etablerede kontaktgrupper, endvidere indsendte programforslag, der fremkommer i stor mængde, indtryk fra uformelle kontakter, som afdelingens medarbejdere løbende har med brugergrupper, og endelig de tanker, som undervisningsafdelingen selv har gjort sig.

Tidsforløbet vedrørende forslag til produktionsplan 1983 er følgende:

Inden 1. november 1981: Undervisningsministeriet giver Danmarks Radio meddelelse om eventuelle aktivitetsændringer for undervisningsafdelingen i 1983, som vil medføre væsentlige budgetændringer.

I løbet af efterårsmånederne holdes normalt møder med de etablerede kontaktgrupper til drøftelse bl.a. af de kommende produktionsplaner.

I november 1981 har landscentralens arbejdsudvalg møder om forslag til produktionsplan I, som i store træk skitserer forslaget til produktioner og anskaffelser, og hvor principperne for programvirksomheden angives. Materialet gør rede for den samlede foreslåede programproduktion i timer fordelt på en række hovedtyper, men giver ikke oplysninger om anvendelse af ressourcerne på de enkelte projekter. Forslaget forelægges arbejdsudvalgene af repræsentanter for undervisningsafdelingen.

Inden 15. december 1981 indsender Danmarks Radio undervisningsafdelingens produktionsplanforslag 1/1983 til landscentralen.

Inden 1. januar 1982 forelægger landscentralen produktionsplanforslaget for undervisningsministeriet.

Inden 1. februar 1982 tager undervisningsministeriet stilling til spørgsmålet om godkendelse af produktionsplanforslaget. Arbejdsudvalgene holder møde i februar- marts, får forelagt og gennemgår programforslagene i enkeltheder. Undervisningsafdelingen korrigerer herefter forslagene, og arbejdsudvalgene holder på ny møde i april og afgiver en samlet kommentar til forslaget til landscentralen.

Inden 15. maj 1982 sender Danmarks Radio undervisningsafdelingens produktionsplanforslag II/1983 til landscentralen.

I første halvdel af juni 1982 holder landscentralens repræsentantskab møde bl.a. om produktionsplanforslaget. Forinden har forslaget været forelagt kontaktudvalget mellem Danmarks Radio og landscentralen.

Inden 15. juni 1982 forelægger landscentralen produktionsplanforslag II/1983 for undervisningsministeriet.

Inden 15. august 1982 tager undervisningsministeriet stilling til spørgsmålet om godkendelse af produktionsplanforslaget.

I december 1982 vedtager folketinget finansloven for 1983, hvori undervisningsministeriets bevillinger til undervisningsafdelingen er opført.

I august 1984 holder arbejdsudvalgene møde for at drøfte de producerede programmer i produktionsplan 1983.

Som det fremgår af fremstillingen om produktionsplanens tilblivelse har undervisningsministeriet og dets rådgivende organer visse muligheder for at øve indflydelse på planlægningen af programmerne. Der er imidlertid tale om en overordnet planlægning, da produktionsplanforslag II kun beskriver de enkelte programmer i relativt generelle vendinger. Eksempler på programbeskrivelser i plan I og II er optaget som bilag 11.

Detailplanlægningen er overladt til undervisningsafdelingen og de medarbejdere og konsulenter, som får overdraget gennemførelsen af de enkelte projekter. Det forekommer dog jævnligt, at arbejdsudvalgene orienteres om og drøfter forløbet af planlægningen, især hvor talen er om mere omfattende programserier. Undervisningsministeriet og dets organer foretager ikke nogen forhåndskontrol af færdigproducerede programmer før udsendelse.

10.2.2. Undervisningsministerens efterfølgende ansvar for undervisningsafdelingen's programmer.

Klager og lignende henvendelser til undervisningsministeriet om programvirksomheden på undervisningsområdet sendes af ministeriet til undervisningsafdelingen til besvarelse. Undervisningsministeriet underretter klageren herom og oplyser samtidig, at undervisningsafdelingens svar kan indbringes for undervisningsministeriet. Undervisningsafdelingen sender landscentralen og

undervisningsministeriet kopi af svaret (aftalens § 1, stk. 4, 1. pkt).

Er der tale om henvendelser fra folketinget eller dets udvalg eller henvendelser, der rummer ganske særlige, principielle spørgsmål, besvarer undervisningsministeriet henvendelsen efter at have indhentet udtalelse fra undervisningsafdelingen og/eller landscentralen (aftalens § 1, stk. 4, 2. pkt). Det pågældende arbejdsudvalg under landscentralen vil normalt blive hørt af landscentralen om henvendelsen, således at landscentralens udtalelse til ministeriet kan bygge på arbejdsudvalgets synspunkter.

Klagerne og lignende henvendelser vedrørende undervisningsafdelingen har næsten altid drejet sig om påståede overtrædelser af de almindelige retningslinjer for undervisningsafdelingens virksomhed (saglighed - upartiskhed - alsidighed - informations- og ytringsfrihed) jfr. afsnit 10.2.1. Desuden har klagerne ligeledes i næsten alle tilfælde vedrørt den nærmere udformning af programmerne, som ikke forelå udarbejdet eller oplyst ved undervisningsministeriets godkendelse af sæsonplanforslaget.

I forhold til antallet af udsendte programmer har antallet af klager og henvendelser om undervisningsafdelingens virksomhed været ret beskedent. I enkelte tilfælde har klager m.v. resulteret i påtale fra undervisningsministeriets side.

Undervisningsministeriets afgørelse i visse klagesager vedrørende undervisningsafdelingens programmer kan indbringes for radionævnet (aftalens § 1, stk. 3, 2.pkt.). Radionævnet består af 3 medlemmer udpeget af ministeren for kulturelle anliggender, og et af medlemmerne skal opfylde de almindelige betingelser for at kunne udnævnes til landsdommer. Radionævnet forholder sig til undervisningsministeriets afgørelse og kan tilslutte sig den eller eventuelt tage en stilling til sagen, som i højere grad imødekommer klagerens opfattelse. Radionævnet kan i påkommende fald pålægge undervisningsafdelingen at berigtige fejlagtige oplysninger om faktiske forhold, der er udsendt af undervisningsafdelingen.

Om radionævnet henvises til radiolovens §§ 16-19. Nævnet har indtil dato fået forelagt en sag, hvor en klager ønskede undervisningsministeriets afgørelse behandlet af nævnet.

10.3. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og ansvarsforholdene i Danmarks Radio i øvrigt og i Statens Filmcentral.

10.3.1. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og i Danmarks Radio i øvrigt.

Ansvarsforholdene i Danmarks Radio er beskrevet i radioloven og - med hjemmel i denne - i forretningsordenen for radiorådet (cirkulære nr. 126 af 26. juni 1974 som ændret ved cirkulære nr. 155 af 25. maj 1977 og cirkulære nr. 77 af 28. januar 1976), udstedt af kulturministeriet, samt i forretningsordenen for Danmarks Radio, udstedt af radiorådet.

Radiorådet er Danmarks Radios øverste ledelse og fører tilsyn med, at de i radioloven fastsatte bestemmelser for institutionens virksomhed overholdes. Radiorådet fastsætter de almindelige retningslinjer for Danmarks Radios virksomhed inden for de i loven givne rammer. De almindelige retningslinjer fastsat af radiorådet er citeret i afsnit 10.2.1, hvor det også er nævnt, at de almindelige retningslinjer gælder for al programvirksomhed i Danmarks Radio, altså også i undervisningsafdelingen.

Radiorådet godkender ikke radioens sæsonplaner i modsætning til undervisningsministeren, der godkender undervisningsafdelingens sæsonplaner.

Programarbejdet i Danmarks Radio er baseret på den videst mulige delegering af programansvaret. Forslag om udsendelser fremkommer normalt fra medarbejdere i programafdelingerne. Forslagene sammenfattes i afdelingerne under programchefernes ansvar

og forelægges i et radio- og et tv-kollegium, hvor endelig beslutning træffes af den pågældende radio- eller tv-direktør.

Det normale i en årrække har været, at sæsonplaner for en 4-måneders periode er blevet forelagt radiorådets programudvalg til orientering og derefter meddelt offentligheden.

Den praktiske gennemførelse af en produktion lægges normalt i hænderne på en "producent eller "producer", der arbejder selvstændigt på grundlag af en aftale med programchefen om indhold, økonomi, teknik og sendetid m.v. Ændringer og tvivlsspørgsmål forelægges programchefen.

Programchefen er over for programdirektøren ansvarlig for sin afdelings programvirksomhed.

Programdirektøren er over for generaldirektøren ansvarlig for gennemførelsen af programvirksomheden efter gældende retningslinjer.

Generaldirektøren er den øverste ansvarlige vedrørende programvirksomheden over for radiorådet.

Tilblivelsen af Danmarks Radios programmer i øvrigt adskiller sig fra tilblivelsen af undervisningsafdelingens programmer især ved, at særlige rådgivende brugerorganer ikke har indflydelse på programmerne, der som nævnt ikke godkendes af radiorådet.

Klager over udsendelser behandles på følgende måde:

For så vidt angår klager, der indgives til generaldirektøren, udøves et skøn, der for klagesager, som er af en sådan karakter, at det på forhånd må formodes, at sagen vil blive forelagt for radiorådet som programudvalg, medfører, at generaldirektøren på grundlag af udtalelser fra afdeling og programdirektør besvarer klagen.

Andre klager og klagelignende sager (samt kommentarer og meningsytringer) afgives til besvarelse hos programdirektøren, og svar vil i disse sager på grundlag af et skøn over klagens art og omfang blive givet af den, som skønnes nærmest til at svare, hvilket kan være alle fra programmedarbejdere til programdirektøren. Afgørelser kan i disse sager af klageren indbringes for generaldirektøren. Der kan således på driftsplan i Danmarks Radio højst være tale om to behandlinger.

Klager, der rejses direkte over for radorådet, behandles som var de indgået til generaldirektøren.

Generaldirektørens afgørelse kan indbringes for radorådet som programudvalg, og endelig kan radorådets afgørelse vedrørende klager over udsendte programmer og programserier som nævnt indbringes for radionævnet. Klager kan ikke indbringes direkte for radionævnet.

Indbringelse af en sag for radionævnet eller nævnets afgørelse af klagespørgsmålet hindrer ikke klageren i at indbringe sagen for domstolene.

Med hensyn til det efterfølgende ansvar for programvirksomheden må det fremhæves, at vurderingen af programmer i Danmarks Radio endeligt sker i radorådet, mens sager herom ikke kan bringes op i folketinget. Derimod har undervisningsministeren i folketinget et parlamentarisk ansvar for undervisningsafdelingens programvirksomhed. Herudover er der ikke forskel på undervisningsministerens og radorådets efterfølgende ansvar.

10.3.2. Sammenligning mellem ansvarsforholdene i undervisningsafdelingen og i Statens Filmcentral.

Ansvarsforholdene i Statens Filmcentral for så vidt angår den bevilling, som filmcentralen modtager fra kulturministeriet, er beskrevet i filmloven (§ 18).

Filmcentralen ledes af en bestyrelse bestående af 11 medlemmer,

der beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender. Bestyrelsen er sammensat af repræsentanter fra forbruger- henholdsvis producentside.

Bestyrelsen har fastlagt den organisatoriske struktur for produktion og indkøb således, at det udvælgende og igangsættende arbejde varetages af en programredaktion bestående af 4 medlemmer. 2 af disse er programredaktører ansat på åremålskontrakter (indtil nu normalt af en varighed på 2 år) med mulighed for forlængelse. De øvrige medlemmer er en fastansat konsulent og Statens Filmcentrals direktør.

Bestyrelsen har udarbejdet en beskrivelse af programredaktionens arbejds- og kompetenceområde. Fra denne beskrivelse kan følgende fremhæves:

"Statens Filmcentrals direktør har over for bestyrelsen ansvar for Statens Filmcentrals programmæssige virksomhed ved filmproduktioner, anskaffelser, bearbejdelser og konsultativ virksomhed.

I alle økonomiske, administrative og produktionsmæssige spørgsmål er direktøren ansvarlig over for bestyrelsen.

Det pålægges programredaktionen at følge filmloven vedrørende Statens Filmcentrals opgaver, herunder at programvirksomheden er af alsidig, kunstnerisk, kulturel og oplysende art.

Programredaktionen udarbejder handlingsplan for den programmæssige virksomhed for et år ad gangen. Når planen er godkendt af bestyrelsen, iværksætter direktøren efterhånden dispositionerne inden for de af bestyrelsen vedtagne budgetrammer.

Programredaktionen mødes efter behov, almindeligvis en gang ugentlig. Medlemmerne forelægger forslag til produktioner, anskaffelser, bearbejdelser og konsultative foranstaltninger m.v., og redaktionen foretager på grundlag heraf og under hensyn til budgetrammerne en prioritering, der danner grundlag for beslutning om iværksættelse af aktiviteterne."

Som eksempel kan det nævnes, at Statens Filmcentrals programredaktion i januar 1981 forelagde bestyrelsen en handlingsplan for dette år. Handlingsplanen omfattede to hoveddele. Den ene var en bred beskrivelse af de emner og genrer, som redaktionen gerne ville tage fat på i det kommende år, den anden var en beskrivelse af de projekter, man påtænkte at igangsætte som produktioner og/eller indkøb.

Filmcentralens bestyrelse forelægger ikke handlingsplanerne for kulturministeren til godkendelse. Afgørelse om gennemførelsen af planen træffes endeligt af bestyrelsen.

Alt ovenstående vedrører som nævnt den bevilling, som kulturministeriet giver filmcentralen.

For den bevilling, som Statens Filmcentral modtager fra undervisningsministeriet, gælder det (som omtalt i kapitel 6), at programredaktionen rådgives og vejledes med hensyn til emner, indhold og pædagogisk relevans af et af landscentralen nedsat pædagogisk arbejdsudvalg på 5 medlemmer. Proceduren her er, at det samlede produktions- og indkøbsforslag sendes fra Statens Filmcentral - med udtalelse fra arbejdsudvalget - til landscentralens styrelse og herfra videre til undervisningsministerens endelige godkendelse. Programansvaret påhviler undervisningsministeren.

10.4. Ansvarsforholdene i udenlandske radiofoniers undervisningsafdelinger.

Udvalget har drøftet, om det var relevant at beskrive ansvarsforholdene i radiofoniernes undervisningsafdelinger i de øvrige nordiske lande og i enkelte andre vesteuropæiske lande. Det er imidlertid oplyst over for udvalget fra Danmarks Radios undervisningsafdeling, at forholdene i de fleste af disse lande er så forskellige fra de danske, at udvalget næppe ville få praktisk anvendelig inspiration fra dem.

Udvalget har på denne baggrund ikke fundet behov for kendskab til de pågældende udenlandske ansvarsforhold ved udformningen af sit forslag om de danske ansvarsforhold.

10.5. Hittidige overvejelser og forslag om ansvarsforholdene i Danmarks Radios undervisningsafdeling.

10.5.1. Forslag i folketinget om ændring af ansvarsforholdene.

Forslag til folketingsbeslutning (B 78) om ændring af tilsynet med undervisningsudsendelser fremsat den 11. marts 1980 af Mimi Jakobsen (CD) m.fl.

Forslaget gik ud på, at folketinget skulle opfordre regeringen til at foretage en lovændring, således at undervisningsudsendelser, produceret af og udsendt i Danmarks Radio for undervisningsministeriet blev underkastet de i radiolovens § 9 fastsatte regler for radiorådets tilsynspligt.

I bemærkningerne til beslutningsforslaget blev det nævnt, at det ofte havde været kritiseret, at undervisningsudsendelser som en speciel del af Danmarks Radios programvirksomhed ikke kunne henføres under radiorådets tilsyn. Dertil kom, at udsendelserne efter centrum-demokraternes opfattelse ofte var i strid med de alsidigheds- og fairness principper, som gælder for radioens øvrige programvirksomhed.

Ved 1. behandlingen af forslaget i folketinget kunne undervisningsministeren ikke anbefale forslaget, men henviste til, at udvalget om landscentralen for undervisningsmidler ved sin gennemgang af landscentralens virksomhed efter ministerens skøn også ville beskæftige sig med ansvarsproblemet vedrørende undervisningsudsendelser. Det ville derfor efter ministerens mening være forkert at træffe en afgørelse uden at have et gennemarbejdet grundlag fra udvalget.

Om 1. behandlingen henvises i øvrigt til folketingets forhand-

linger 1979-80, spalte 7502-7516. Efter 1. behandlingen henvises forslaget til behandling i uddannelsesudvalget. Det kom ikke til 2. behandling i folketetinget og bortfaldt ved folketingsårets slutning.

Forslag til lov om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (L 47) fremsat den 22. oktober 1980 af Bollmann (CD) m.fl.

Efter forslagets punkt 8 skal sidste punktum i § 15 i radioloven udgå.

§ 15 lyder således: "Der kan stilles midler til rådighed af statskassen til dækning af udgifterne ved Danmarks Radios virksomhed på de i § 7, stk. 2, nævnte områder. Aftale om vilkårene herfor træffes mellem ministeren for kulturelle anliggender, radorådet og den minister, hvis forretningsområde berøres af den pågældende del af virksomheden. Ved en sådan aftale kan bestemmelserne i § 9, stk. 1 og 2, fraviges."

Bemærkningerne til forslagets punkt 8 svarer ganske til bemærkningerne til forslaget til folketingsbeslutning (B 78) der er omtalt ovenfor. Formålet med forslaget er således at få ført uddannelsesudsendelserne ind under radorådets tilsyn.

Ved 1. behandlingen af forslaget i folketetinget henviste kulturministeren om dette punkt til, hvad undervisningsministeren havde sagt ved 1. behandlingen af CD's beslutningsforslag tidligere på året (jfr. ovenfor), nemlig at spørgsmålet om programansvaret for Danmarks Radios undervisningsudsendelser ville blive behandlet i udvalget om landscentralen for undervisningsmidler.

Om 1. behandlingen henvises i øvrigt til folketingets forhandlinger 1980-81, spalte 3759-3805.

Efter 1. behandlingen henvistes forslaget til behandling i kulturudvalget. Det kom ikke til yderligere behandling i folketetinget og bortfaldt ved folketingsårets slutning.

Forslag til folketingsbeslutning (B 72) om ændring af tilsynet med undervisningsudsendelser fremsat den 6. februar 1981 af Bertel Haarder (V) m.fl.

Forslaget er identisk med det forslag, som Mimi Jakobsen (CD) m.fl. fremsatte den 11. marts 1980 (jfr. ovenfor).

I bemærkningerne til forslaget nævnes bl.a, at det gentagne gange er lykkedes undervisningsafdelingen af bringe sig i offentlighedens søgelys på grund af ensidighed, fejl og opsigtsvækkende politiske og moralske budskaber. Forslagsstillerne finder, at det i nogle angivne konkrete tilfælde og i andre tilfælde har været vanskeligt at få undervisningsministeren til at tage stilling til sagerne over for folketingets uddannelsesudvalg på samme hurtige og grundige måde, som det sker i radio-rådets programudvalgsmøder.

Ved 1. behandlingen af forslaget i folketinget henviste undervisningsministeren på ny til, at en stillingtagen til ansvarsspørgsmålet måtte afvente betænkningen fra udvalget om landscentralen for undervisningsmidler.

Om 1. behandlingen henvises i øvrigt til folketingets forhandlinger 1980-81, spalte 9160-9177.

Efter 1. behandlingen henvistes forslaget til behandling i kulturudvalget. Det kom ikke til 2. behandling i folketinget og bortfaldt ved folketingsårets slutning.

10.6. Udvalgets overvejelser og forslag vedrørende ansvaret for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Udvalget finder, at den nuværende ordning, hvorefter undervisningsministeren har ansvaret for undervisningsafdelingens programmer bør opgives. Ansvarsvejen bør være så kort som mulig, og ansvar og styring bør ligge tæt sammen. Desuden er det i dansk skolelovgivning et almindeligt princip, at undervisnings-

ministeriet ikke tager stilling til undervisningsmidler. Tilsvarende finder udvalget, at undervisningsministeren heller ikke ~~bør~~ have ansvaret for undervisningsmidler i form af programmaterialer fra undervisningsafdelingen.

Endelig kan til sammenligning nævnes, at kulturministeren ikke er ansvarlig for filmcentralens eller filminstituttets produktioner. (Ansvaret ligger her hos de to institutioners bestyrelser.) I sammenhæng hermed har udvalget i kapitel 6 foreslået, at undervisningsministeren ikke længere skal styre og bære ansvar for fremskaffelsen af programmaterialerne.

Udvalget (med undtagelse af to medlemmer) foreslår, at ansvaret for udsendelser, som ætersendes af undervisningsafdelingen, overgår til radorådet. At undervisningsafdelingens programmer må bedømmes ud fra pædagogiske kriterier - og ikke ud fra journalistiske kriterier som Danmarks Radios udsendelser i øvrigt - er efter disse medlemmers opfattelse ikke noget afgørende argument. I mange af de sager, hvor der hidtil har været klaget over undervisningsafdelingen, har det været spørgsmål om overtrædelse af de almindelige retningslinjer (saglighed, upartiskhed, alsidighed og informations- og ytringsfrihed jfr. kap. 10.2.1), som klagerne har vedrørt.

Ætersendt programmateriale kan landscentralen med Danmarks Radio aftale distribueret på lydbånd henholdsvis videobånd, uden at der herved ændres ved det oprindelige ansvarsforhold. Ansvaret for produktionen må således ligge hos radorådet, men landscentralen vil over for uddannelsesinstitutionerne have det pædagogiske ansvar for materialet. Landscentralen vil desuden kunne ifalde ansvar for at viderebringe ætersendt programmateriale (f.eks. hvis materialet må betragtes som æreskrænkende).

Programansvaret for undervisningsmateriale, som produceres i henhold til særlige aftaler med Danmarks Radio og andre producenter, påhviler landscentralens styrelse.

To medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen) foreslår, at

programansvaret for undervisningsafdelingen overlades til det undervisningsråd, der nærmere er omtalt i kapitel 6.3.

Kapitel 11. Landscentralens repræsentantskab

11.1. Repræsentantskabets sammensætning, beskikkelsesperiode og opgaver.

Efter landscentrallovens § 7 fastsætter undervisningsministeren de nærmere bestemmelser om valg og sammensætning af landscentralens repræsentantskab og styrelse m.m. Disse bestemmelser er fastsat i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 184 af 26. marts 1974 om landscentralens styrende organer m.v. som ændret ved bekendtgørelse nr. 672 af 13. december 1978 (bilag 6).

Medlemmerne af repræsentantskabet skal repræsentere de forskellige forbrugere af undervisningsmidler. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren efter indstilling fra en lang række organisationer (lærer- og elev-, biblioteks-, arbejdsmarkeds-, kommunale organisationer m.fl.). For tiden er 57 forskellige organisationer m.fl. repræsenteret - de fleste med eet medlem, enkelte dog med to.

Beskikkelsesperioden var i det oprindelige lovforslag foreslået fastsat til 4 år. Dette blev i den vedtagne lov ændret til 2 år for at sikre, at sammensætningen af landscentralens repræsentantskab så vidt muligt til enhver tid kan være tilpasset udviklingen inden for de forskellige uddannelsesområder.

Repræsentantskabet vælger selv sin formand og fastsætter selv sin forretningsorden. Endvidere vælger repræsentantskabet 5 af sine medlemmer til at indtræde i styrelsen, idet man skal påse, **at såvel** kommunale som pædagogiske repræsentanter for de største undervisningsområder **indvælges**.

Repræsentantskabet indkaldes af styrelsen til møde mindst een gang årligt.

Om repræsentantskabets opgaver fremgår det af § 4 i nævnte bekendtgørelse, at repræsentantskabet afgiver udtalelse "om alle spørgsmål, som forelægges det af styrelsen. Repræsentantskabet

kan endvidere på eget initiativ stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeriet om alle spørgsmål, som vedrører landscentralens virksomhed."

Repræsentantskabet indkaldes af styrelsen til ~~møde~~ mindst en gang årligt (på hvilket møde styrelsen forelægger landscentralens budget til udtalelse og aflægger beretning om landscentralens virksomhed).

11.2. De hidtidige overvejelser og forslag.

Fra Amtsrådsforeningen har udvalget modtaget et af amtscentralernes kontaktudvalg udarbejdet forslag om ændret struktur/ændrede opgaver for landscentralen.

I henhold hertil foreslås bl.a., at brugernes interesser på dette område fremtidig varetages af et forbrugerråd og et landssekretariat for undervisningsmidler.

Forbrugerrådets medlemmer foreslås beskikket af undervisningsministeren efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, biblioteker og amtscentraler, kommunale organisationer samt organisationer i øvrigt inden for undervisningsområdet.

Forslaget er optaget som bilag 12.

11.3. Udvalgets overvejelser og forslag.

Udvalget (med undtagelse af to medlemmer) finder, at landscentralen fortsat bør have såvel et repræsentantskab som en styrelse. Af hensyn til den nødvendige koordinering af arbejdet og den fælles ansvarlighed, bør styrelsesmedlemmerne også være medlemmer af repræsentantskabet, ligesom formanden for de to forsamlinger bør være den samme (jfr. nærmere kapitel 12).

Fra brugerside er der rejst kritik af, at det nuværende repræsentantskab på ca. 60 medlemmer repræsenterende 57 forskellige

organisationer ra.v. ikke er praktisk, idet et repræsentantskab af denne størrelse vanskeligt kan fungere effektivt som beslutningstagende og ansvarligt organ. Under hensyn hertil har disse medlemmer fundet det nødvendigt med en kraftig beskæring af medlemsantallet. Hvis alle interesser skal tilgodeses, vil det dog kun være muligt at nedskære antallet fra ca. 60 til ca. 40 medlemmer.

Ud fra en vurdering af repræsentanternes forskellige baggrund og deres funktion foreslår disse medlemmer, at nedennævnte struktur lægges til grund ved repræsentantskabets sammensætning:

I. Brugerrepræsentanter.

- A. Repræsentanter for myndigheder og arrangører.
- B. Repræsentanter for lærere.
- C. Repræsentanter for uddannelsessøgende.

- D. Andre interessegrupper.

II. Ministerielle repræsentanter.

III. Særligt sagkyndige.

Under de enkelte punkter kan følgende organisationer indgå (hver med een repræsentant, medmindre andet er nævnt):

I. Brugerrepræsentanter.

A. Arrangører.

- Amtsrådsforeningen i Danmark (også medlem af styrelsen)
- Kommunernes Landsforening (også medlem af styrelsen)
- Københavns kommune og Frederiksberg kommune (1 fælles repræsentant)
- Danmarks Realskoleforening + Dansk Friskoleforening (1 fælles repræsentant)
- Dansk Folkeoplysnings Samråd (også medlem af styrelsen)

B. Lærere.

Akademikernes Centralorganisation (også medlem af styrelsen)

Lærernes Centralorganisation (2 medlemmer repræsenterende folkeskoleområdet og voksenundervisningen) (1 medlem også medlem af styrelsen)

Dansk teknisk Lærerforening

Handelsskolernes Lærerforening

C. Uddannelsessøgende.

Danske Studerendes Fællesråd

Lærlingenes og Ungarbejdernes Landsorganisation
Sammenslutningen af tværpolitiske
studenterorganisationer

De uddannelsessøgende samarbejdsudvalg (eventuelt
2 repræsentanter).

D. Andre.

Dansk Arbejdsgiverforening

Landsorganisationen i Danmark

Landbrugsrådet

Fællesrådet for Tjenestemænd og Funktionærer

Skole og Samfund

De samvirkende Invalideorganisationer.

II. Ministerielle repræsentanter.

Arbejdsministeriet

Forsvarsministeriet

Industriministeriet

Indenrigsministeriet

Ministeriet for kulturelle anliggender

Socialministeriet

Grønlands Hjemmestyre

Undervisningsministeriet:

a. Direktoratet for folkeskolen, folkeoplysning,
seminarier m.v.

b. Direktoratet for gymnasieskolerne og
højere forberedelseksamen

- c. Direktoratet for erhvervsuddannelserne
 - d. Direktoratet for de videregående uddannelser
 - e. Departementet
- (i alt 5 medlemmer, hvoraf 1 også er medlem af styrelsen).

III. Særligt sagkyndige.

Bibliotekstilsynet
Danmarks Bibliotekforening
Danmarks pædagogiske Bibliotek
Danmarks pædagogiske Institut
Danmarks Skolebiblioteksforening
Rektorkollegiet
Danmarks Lærerbhøjskole
Kontaktudvalget for amtscentraler for undervisningsmidler
Kontaktudvalget for de voksenpædagogiske centre i Danmark

Opstillingen af de ovenfor skitserede grupper er ikke udtryk for en nydannelse, men blot en redaktionel klargøring af de enkelte repræsentanters funktion i forhold til landscentralens opgaver (brugere, sagkyndige m.fl.). De organisationer, som er udgået af dette forslag, er stort set alle tilgodeset via deres "paraplyorganisation".

Som ny er indsat De samvirkende Invalideorganisationer.

Den nuværende beskikkelsesperiode for såvel styrelse som repræsentantskab er 2 år, hvilket efter udvalgsflertallets opfattelse er for kort. På denne måde tilsikres der ikke medlemmerne af repræsentantskabet reel indsigt i og indflydelse på de enkelte spørgsmål.

Flertallet foreslår derfor, at beskikkelsesperioden udvides til 4 år, hvorved der også sikres større kontinuitet i repræsentantskabets virke.

Flertallet mener, at repræsentantskabet fortsat må varetage de hidtidige opgaver som nævnt i lovens § 3 og i bekendtgørelsens § 4.

Endvidere foreslår flertallet, at repræsentantskabets opgaver udbygges og konkretiseres, således at det indledningsvis fastslås, at repræsentantskabet fastsætter de overordnede retningslinjer for landscentralens virksomhed.

Den væsentligste opgave vil efter flertallets opfattelse blive at fastlægge retningslinjer for anvendelse af den bevilling til programmateriale på lydbånd, video og film, som landscentralen efter disse medlemmers forslag administrerer jfr. kapitel 6.3. Desuden foreslår flertallet, at den hidtidige ordning med hensyn til budgetbehandling ændres, således at repræsentantskabets udtalelser om det af styrelsen vedtagne budgetforslag skal medfølge ved budgetforslagets indsendelse til undervisningsministeriet.

Endvidere bør repræsentantskabet fastlægge hovedprincipperne for de aftaler, der indgås mellem landscentralen og diverse producenter. Flertallet finder også, at det bør sikres, at repræsentantskabet får forelagt skitser til programforslag fra producenterne så betids, at det får mulighed for at udtale sig, inden der tages endelig stilling til anvendelsen af bevillingen.

For yderligere at styrke repræsentantskabets indflydelse på og indsigt i landscentralens arbejde foreslås, at repræsentantskabet fastsætter retningslinier for sammensætningen af de tre rådgivende arbejdsudvalg for radio- og tv-programmer (jfr. kapitel 10.2.1.) og arbejdsudvalget vedrørende film (jfr. afsnit 6.1.4.) (samt eventuelle ad hoc udvalg).

Medlemmerne af sådanne stående udvalg foreslås udpeget af styrelsen efter repræsentantskabets retningslinjer.

Normalt afholdes maksimalt 2 repræsentantskabsmøder årligt, hvilket flertallet finder er for lidt, hvis der skal sikres repræsentantskabet en reel indflydelse på landscentralens hele virksomhed. Der ~~bør~~ tilrettelægges en stirre ~~møde~~frekvens, f.eks. 4 årlige (ordinære ~~møder~~). Udgifterne herved er omtalt i kapitel 13.

To medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen) finder som foran nævnt, at landscentralen ikke fremtidig ~~bør~~ have opgaver med hensyn til fordeling af undervisningsministeriets bevil-
ling til fremskaffelse af programmateriale og ansvar for dens udnyttelse. Landscentralens virksomhed bliver således begrænset til en række vigtige, men overskuelige opgaver: registrering, katalogisering og information om undervisningsmidler samt distribution af lydbånd. For varetagelsen af disse opgaver vil det ikke være hensigtsmæssigt at opbygge et stort apparat med et repræsentantskab, der skal rumme 60 eller 40 medlemmer. Arbejdet vil kunne gøres af et sekretariat, der over sig har en styrelse på syv eller ni medlemmer. Om styrelsens sammensætning henvises til disse medlemmers udtalelse i kapitel 12.

Kapitel 12. Landscentralens styrelse og sekretariat.

STYRELSEN.

Ifølge landscentrallovens § 4 består styrelsen af 9 medlemmer, hvoraf 5 er valgt af repræsentantskabet, medens undervisningsministeren udpeger de resterende 4 medlemmer, som skal repræsentere undervisningsministeriets forskellige uddannelsesområder. Undervisningsministeren udpeger formanden, der skal være en af undervisningsministeriets repræsentanter i styrelsen.

Beskikkelsesperioden er 2 år. Der afholdes ca. 10 styrelsesmøder årligt.

Efter § 6 i bekendtgørelsen om landscentralens styrende organer har styrelsen den overordnede ledelse af landscentralens virksomhed. Den afgiver indstilling til undervisningsministeriet om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål m.v.

Hidtidige overvejelser og forslag.

Efter det i kapitel 11.2 omtalte forslag fra amtscentralernes kontaktudvalg skal forbrugerrådet blandt sine medlemmer vælge et forretningsudvalg på 5 medlemmer. Forbrugerrådets formand er fj6dt medlem af forretningsudvalget.

Der henvises nærmere til bilag 12.

Udvalgets overvejelser og forslag.

Udvalget (med undtagelse af to medlemmer) foreslår, at styrelsen kommer til at bestå af 9 medlemmer:

- 1 medlem udpeget af Kommunernes Landsforening,
- 1 medlem udpeget af Amtsrådsforeningen i Danmark,
- 1 medlem udpeget af undervisningsministeren,
- 1 medlem udpeget af Akademikernes Centralorganisation.

- 1 medlem udpeget af Lærernes Centralorganisation.
- 1 medlem udpeget af Dansk Folkeoplysnings Samråd.
- 2 medlemmer udpeget af landscentralens repræsentantskab.
- Formanden udpeget af undervisningsministeren.

Af hensyn til den nødvendige koordinering af arbejdet og den fælles ansvarlighed foreslår udvalgsflertallet, at styrelsesmedlemmerne som omtalt i kapitel 11.3 også bør være medlemmer af repræsentantskabet, ligesom formanden for de to forsamlinger foreslås at være den samme.

Med hensyn til udpegningen af formanden ville flertallet for så vidt dels ud fra tidligere argumenter om styrkelse af brugerindflydelsen dels ud fra demokratiske synspunkter have fundet det nærliggende, at repræsentantskabet selv valgte sin formand, der samtidig burde være formand for styrelsen. Flertallet lægger imidlertid som nævnt i kapitel 6 megen vægt på, at landscentralen til brug for tilvejebringelse af programmateriale får en betragtelig bevilling fra undervisningsministeriet, som styrelsen er ansvarlig for. På denne baggrund finder flertallet det hensigtsmæssigt, at undervisningsministeren udpeger formanden. Formandshvervet findes at være så tidskrævende og ansvarsfuldt, at der bør tillægges formanden et honorar, som muliggør delvis fritagelse for andre arbejdsopgaver.

Efter den gældende lov er det forudsat, at styrelsen sammensættes af repræsentanter for de store organisationer. Det har imidlertid vist sig vanskeligt for en så stor og forskelligartet gruppe som repræsentantskabet at sikre valg af styrelsesmedlemmer fra disse interesseorganisationer. Det er på den baggrund, at flertallet har foreslået, at de store organisationer skal udpege medlemmer til repræsentantskabet.

Beskikkelsesperioden foreslås udvidet til 4 år, jfr. kapitel 11.3 om udvalgets forslag om en tilsvarende udvidelse af beskikkelsesperioden for repræsentantskabet.

Flertallet finder, at det bliver styrelsens væsentligste opgave

at varetage den overordnede ledelse i overensstemmelse med de hovedretningslinjer, som er vedtaget af repræsentantskabet. Som foreslået i kapitel 6 og 10 finder flertallet, at styrelsen skal have ansvaret for administrationen af bevillingen til programmateriale, og at den skal overtage programansvaret for ikke ætersendt undervisningsmateriale, der produceres i henhold til særlig aftale med Danmarks Radio og andre producenter. Dette ansvar påhviler i dag undervisningsministeren.

To medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen) finder som nævnt i kapitel 11.3, at den begrænsede landscentral ikke har behov for noget repræsentantskab, men kun et sekretariat og en styrelse.

Med hensyn til styrelsen er man betænkelig ved en sammensætning, der i meget høj grad bliver præget af professionelle organisationsfolk, og finder, at styrelsen i videst mulig udstrækning bør sammensættes af personer, der har løbende erfaringer fra dagligt arbejde med undervisningsmidler, som lærere eller som elever.

Det foreslås derfor, at styrelsen udpieges af undervisningsministeren efter et mønster, der i princippet ligner det undervisningsråd, der foran (kapitel 6.3) er foreslået for undervisningsafdelingen i Danmarks Radio.

SEKRETARIATET.

I henhold til § 8 i bekendtgørelsen om landscentralens styrende organer varetages den daglige administration af landscentralen af et sekretariat, hvis leder repræsenterer institutionen udadtil.

Ledelsen er sekretariat for styrelsen og har ansvaret for, at dennes beslutninger gennemføres.

Hidtidige overvejelser og forslag.

Amtscentralernes kontaktudvalg foreslår, at landssekretariatets leder, der ansættes af undervisningsministeren, er ansvarlig for den daglige administration og pædagogiske ledelse af landssekretariatet, jfr. nærmere bilag 12.

Udvalgets overvejelser.

Udvalget har ingen ændringsforslag i forhold til den nuværende ordning.

Kapitel 13. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag.

Udvalgsflertallets anbefalinger og forslag i de enkelte kapitler skønnes i forhold til landscentralens nuværende økonomiske situation at ville have følgende statslige økonomiske konsekvenser (tillægsbevillingslov-prisniveau 1981). Betænkningens forslag vil efter flertallets opfattelse ikke indebære amtskommunale merudgifter i forhold til den nuværende opgaveløsning.

	Merudgift	Merindtægt
--	-----------	------------

Kapitel 3. Registrering og katalogisering af undervisningsmidler.

1) Udvidelse af katalogvirksomheden for av-området.		
2) Etablering af katalogvirksomhed for det øvrige ikke-boglige område.		
3) Tværgående fagkataloger til supplerende eller erstatning af de allerede bestående kataloger.		
1)-3) merudgift (påbegyndes 1983)	96.600	
1)-3) merindtægt ved salg af kataloger		20.000

Kapitel 4. Oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler.

Udvidelse af materialeinformation til områderne for

1) Voksenundervisningen (udgiften herved på ca. 175.000 kr. er indeholdt i budgetforslaget for 1982)		
2) Erhvervsuddannelserne (påbegyndes (1983)	170.500	60.000
3) Gymnasiet/HF (påbegyndes 1984)	204.000	40.000

	Merudgift	Merindtægt
4) Audiovisuelle undervisningsmidler (alle skoleformer) (påbegyndes 1985)	199.000	121.000

Teknisk information om undervisningsapparat

Lønudgift til ansættelse af 5 deltids tekniske medarbejdere og 2 fuldtids kontorfunktionærer

750.100

Det er ikke forudsat, at udgiften ved den foreslåede tekniske informationsvirksomhed helt eller delvis skal modsvares af indtægter.

Kapitel 5. Landscentralens koordinerende virke.

Ingen økonomiske konsekvenser.

Kapitel 6. Fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål.

Udvalgsflertallet går ud fra, at eventuelle økonomiske konsekvenser i forbindelse med levering af masterbånd ikke medfører, at omfanget af produktion eller køb af programmateriale formindskes. I denne sammenhæng kan der også peges på en besparelse ved ophør af betaling for æterudsendelse af programmerne.

Efter oplysning fra Danmarks Radios undervisningsafdeling er der på afdelingens budget afsat 2,5 mill. kr. til planlægning, information og eva-

	Merudgift	Merindtægt
luering i forbindelse med afdelin- gens virksomhed. En del af disse aktiviteter skal ved den af udvalgsflertallet foreslåede nyord- ning overføres til landscentralen. Derudover vil nyordningen medføre, at der til varetagelse af funktio- ner i forbindelse med den samlede programmaterialeanskaffelse fra Danmarks Radio, Statens Filmcentral og andre producenter og forhandlere bør ansættes konsulenter, der skal bistå landscentralen. En ansættelse af 2 deltids konsu- lenter samt konforfunktionær vil medføre en merudgift på	200.000	

Kapitel 7. Klargøring af undervisnings-
materialer.

Ingen økonomiske konsekvenser.

Kapitel 8. Distribution af film, bånd
og lignende materialer til skoler og
andre undervisningsinstitutioner.

Samlet registrering af film og bånd	100.000	50.000
Sikring af forsyningen med film og bånd (omfatter ikke Statens Filmcen- trals film og bånd)	397.800	300.000
Hertil kommer anlægsudgifter på 284.100		

	Merudgift	Merindtægt
Levering af kopiegnede film og videobånd (omfatter ikke Statens Filmcentrals film og bånd) (hovedbiblioteksfunktionen)	1.363.800	400.000

Hertil kommer anlægsudgifter
på 4.205.000

Lønudgift til 1 tekniker og 3 kontorfunktionærer er indregnet i ovenstående beløb ad kapitel 8.

Efter den gældende lov var der planlagt oprettet en central videobånddistribution (ifølge undervisningsministeriets aktstykke af 14. juni 1978 til finansudvalget ansloges anlægsudgifterne til 8.552.000 (i pris- og lønniveau oktober 1977), mens driftsudgifterne skønnedes at ville blive 1.804.000 (pris- og lønniveau april 1977), men udvalget har ikke foreslået denne plan realiseret).

Kapitel 9. Distribution af materialer til skolecentralernes samlinger.

Ingen økonomiske konsekvenser.

Kapitel 10. Ansvar for udsendelserne i Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Ingen økonomiske konsekvenser.

	Merudgift	Merindtægt
<u>Kapitel 11. Repræsentantskabet.</u>		

Afholdelse af yderligere møder	34.100	
--------------------------------	--------	--

Kapitel 12. Styrelse og sekretariat.

Vederlag til formand for styrelsen (fastsættes efter en bedømmelse af arbejdet, men anslås foreløbigt til højest)	50.000	
--	--------	--

Udvalgsflertallets forslag vil i alt have følgende økonomiske konsekvenser	3.566.400	991.000
---	-----------	---------

Hertil kommer anlægsudgifter på
4.489.100

De økonomiske konsekvenser af udvalgs-
flertallets forslag skønnes fordelt
således på finansårene

	1982	1983	1984	1985
Merudgift	-	1.301.300	2.066.100	199.000
Merindtægt	-	80.000	790.000	121.000

Det er en forudsætning for denne fordeling af merudgifter og
merindtægter, at landscentralen som forventet i løbet af forå-
ret 1983 flytter til større lokaleforhold i Odensegade 14, Kø-
benhavn Ø.

Sammenholdt med regnskabstallene fra 1980, bevillingstallene for 1981 og budgettallene for 1982 ser de samlede økonomiske konsekvenser af udvalgsflertallets forslag således ud:

	Il 1980	B 1981 (TB-1981 niveau)	F 1982	Udvalgs- flertal- lets for- slag i alt (TB-1981- niveau)
<u>Kapitel</u>				
3. Reg. og kat.	1.620.700	1.900.200	2.055.500	2.252.100
4. a.Oplys- ningsv.	911.903	1.070.900	1.283.000	1.857.000
b.Tekn. inf.	846.923	917.300	865.800	1.615.900
6. Fremsk. af pro- gramm.	34.645.478	38.051.300	35.500.000	35.700.000
11. Repræ- sent.	1.757.608	2.161.500	2.170.500	2.254.600
12. Styrelse og adm.				
I alt	42.149.918	46.878.000	45.200.000	48.766.400

Landscentralen har over for udvalget oplyst, at udvalgets forslag ikke medfører behov for øgede arealer udover, hvad der findes i ejendommen Odensegade 14, København Ø. Ejendommen ønskes i 1982 og 1983 ombygget til brug for landscentralen. En ansøgning om at afholde udgifterne ved ombygningen tænkes efter det for udvalget oplyste forelagt for finansudvalget i begyndelsen af 1982.

Til opgørelsen over de økonomiske konsekvenser af flertallets forslag skal to medlemmer (H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen) bemærke:

Under punktet "Kapitel 6. Fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål" anføres som forventet merudgift 200.000 kr., der skal dække lønudgifterne til 2 deltidskonsulenter og 1 deltidskontorfunktionær.

Disse medlemmer skal i denne forbindelse henvise til H. Engberg-Pedersens redegørelse i kapitel 6.3, hvor det anføres, at en gennemførelse af flertalsforslaget sandsynligvis vil medføre en nedlæggelse af Danmarks Radios undervisningsafdeling, og at landscentralen følgelig for at kunne udnytte bevillingen til programmateriale vil blive nødsaget til at foretage en kraftig udvidelse af sit planlæggende og administrative apparat.

Udgifterne hertil antages formentlig at kunne dækkes af bevillingen til programmateriale. Efter undervisningsafdelingens erfaringer vil medarbejderstaben i så fald skulle udbygges med mindst 5 sagsbehandlere og 2 kontorfunktionærer.

Udgifterne for statskassen ved medlemmernes forslag som omtalt i kapitel 6.3 kan opstilles i sammenligning med flertallets på følgende måde (prisniveau 1981):

Besparelser ved medlemmernes forslag

Vedr. punktet "Kapitel 6" 200.000 kr.

Vedr. punktet "Kapitel 8":

Forsyningssikring samt hoved-
biblioteksfunktion, driftsud-
gifter, netto: 1.061.600 kr.
anlægsudgifter 4.489.100 kr.

Vedr. punktet "Kapitel 11":

Repræsentantskabet 34.100 kr.

Vedr. punktet "Kapitel 12":

Formandsvederlag 50.000 kr.

Besparelser i alt:

driftsudgifter 1.345.700 kr.

anlægsudgifter 4.489.100 kr.

Merudgifter ved medlemmernes forslag

Til instruktion i anvendelse af a/v-
midler (jfr. kapitel 4.3) foreslås 2

heltidskonsulenter samt 1/2 kontor-

funktionær, i alt ca 350.000 kr.

(Alene H. Engberg-Pedersens forslag.)

Honorar til 9 medlemmer af det fore-
slåede undervisningsråd

(jfr. kapitel 6.3):

formand 50.000 kr.

8 medlemmer à 40.000 kr 320.000 kr.

Udgifter til møder i undervisningsrådet
samt arbejdsudvalg, kontaktmøder m.v.
antages i øvrigt at skulle dækkes inden
for den bevilling, undervisningsministe-
riet efter forslaget stiller til
rådighed for programproduktionen i
Danmarks Radio. _____

Merudgifter i alt: driftsudgifter

720.000 kr.

Nettobesparelser:

driftsudgifter:	1.345.700 - 720.000 kr. =	625.700 kr.
anlægsudgifter		4.489.100 kr.

Vedrørende driftsudgifterne bemærkes dog, at Axel Jepsen, som det fremgår af ovenstående, ikke kan tilslutte sig merudgiften til instruktion i anvendelse af a/v-midler.

Besparelserne vedrørende kapitel 8, "Forsyningssikring samt hovedbiblioteksfunktion", bygger på den forudsætning, at opgaverne varetages af de institutioner, der får del i undervisningsministeriets bevilling til programmaterialer, først og fremmest Danmarks Radio og Statens Filmcentral. Ved aftaler med undervisningsministeriet vil det kunne fastlægges, hvorledes udgifterne ved disse funktioner skal dækkes henholdsvis af bevillingen til programmaterialer og af udlånsgebyrer. Størrelsen kan ikke fastslås på forhånd, men det er sandsynligt, at opgaverne kan løses billigere af producenterne end af et nyoprettet apparat i landscentralen.

Udvalgets øvrige medlemmer bemærker hertil, at de i deres beregninger har forudsat, at omfanget af produktion eller køb af programmaterialer ikke blev nedskåret. Disse medlemmer har derfor ment, at der måtte være merudgifter for statskassen ved de to funktioner. I modsætning til landscentralen har Danmarks Radio intet kunnet oplyse om Danmarks Radios udgifter ved varetagelsen af de to funktioner.

Kapitel 14. Lovgivningsmæssige konsekvenser af udvalgets forslag.

Udvalgets forslag indebærer, at landscentralloven på en række punkter må ændres:

- 1) Lovens § 3 om repræsentantskabet må ændres under hensyn til udvalgsflertallets forslag i kapitel 11 om ændret sammensætning, beskikkelsesperiode og opgaver. Efter H. Engberg-Pedersens og Axel Jepsens forslag vil §'en helt kunne udgå.
- 2) Lovens § 4 om styrelsen må ændres under hensyn til udvalgets forslag i kapitel 12 om ændret sammensætning, beskikkelsesperiode og opgaver. Flertallet, H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen har, som det fremgår af kapitlet, afvigende ændringsforslag.
- 3) I lovens § 6 må
 - nr. 1 redaktionelt ændres, jfr. kapitel 3,
 - nr. 2 redaktionelt ændres, jfr. kapitel 4.
Efter H. Engberg-Pedersens opfattelse, jfr. kapitel 4, indsættes som nyt nr. 3:
"tilbyde instruktion i medieanvendelse til institutioner, der uddanner lærere",
 - nr. 3 forblive uændret, jfr. kapitel 5,
 - nr. 4 ændres under hensyn til udvalgets forslag i kapitel 6 og 10 om ændrede ansvarsforhold i forbindelse med fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål,
 - nr. 5 forblive uændret, jfr. kapitel 7,
 - nr. 6 ændres under hensyn til udvalgets forslag i kapitel 8 om ændrede distributionsopgaver for landscentralen, og
 - nr. 7 redaktionelt ændres, jfr. kapitel 9.

Udvalgsflertallets forslag til ændret lov om landscentralen for undervisningsmidler er medtaget som bilag 13.

H. Engberg-Pedersens og Axel Jepsens forslag er medtaget som bilag 14.

I betænkningens kapitler 6, 8 og 10 har enkelte bestemmelser i loven om amtscentraler for undervisningsmidler, loven om film og biografer og loven om radio- og fjernsynsvirksomhed været omtalt. Udvalget vil for en ordens skyld anføre, at dets forslag ikke forudsætter ændringer i de 3 nævnte love.

I betænkningens kapitler 6 og 8 har ophavsretslovens § 17, stk. 1, om den vederlagsfrie kopiering af undervisningsudsendelser i Danmarks Radio været omtalt. Som omtalt i kapitel 6.3 har udvalget baseret sine overvejelser på, at § 17, stk. 1, blev bevaret indtil videre i sin hidtidige udformning.

I øvrigt er udvalget orienteret om de overvejelser, der foregår i det af kulturministeren nedsatte udvalg om revision af ophavsretsloven, herunder overvejelserne om at foreslå indført "aftalelicens" med obligatorisk mægling vedrørende vederlags-spørgsmål.

Ophavsretslovens § 17 dækker alene optagelser af æterudsendte udsendelser fra Danmarks Radio og giver ikke ret til vederlag for kopiering af udsendelser, der ikke ætersendes, ligesom § 17 ikke hjemler ret til kopiering af Danmarks Radios båndmateriale.

Udvalget har imidlertid noteret sig, at § 17, stk. 1, i lovfor-slaget om ændring af ophavsretsloven i 1977 er begrundet i, at "for undervisningsvæsenet må den overvejende interesse bestå i, at de egentlige undervisningsudsendelser, d.v.s. dem, der produceres specielt med henblik på brug i undervisningen, kan anvendes frit og uhindret til deres formål." Det siges videre, "at for ophavsmændene kan det på den anden side ikke siges at være stridende mod de forudsætninger, under hvilke de har givet tilladelse til, at deres værker benyttes i en undervisningsudsendelse, at udsendelsen ved hjælp af sådanne optagelser kommer til at tjene sit formål. Det skønnes derfor ikke rimeligt, at

der tillægges ophavsmændene krav på vederlag for optagelser af undervisningsudsendelser." (Folketingstidende 1976-77, 2. samling, A spalte 2729.)

Udvalget er klar over, at ophavsretslovens § 17 var tænkt som en midlertidig ændring, men det er udvalgets opfattelse, at de reale grunde, der ligger bag ændringen af § 17, stk. 1, i 1977, fortsat vil gælde, også hvis programmerne ikke ætersendes.

Et medlem (H. Engberg-Pedersen) finder det nødvendigt at erindre om, at ophavsretslovens § 17 giver adgang til fri og gratis optagelse og kopiering af undervisningsprogrammer. Hvis denne bestemmelse ved en gennemførelse af flertalsforslaget mister sin betydning, vil landscentralen være henvist til at frikøbe udsendelser fra Danmarks Radio. Dette kan muligvis gøres gennem aftaler med ophavsmændene, der i så fald må antages at ville kræve betaling for at afgive denne del af deres rettigheder. Der kan her henvises til ophavsretslovens § 17, stk. 2 og 3, der udtrykkelig forudsætter en sådan betaling.

Konsekvensen vil efter medlemmets skøn blive en forringet udnyttelse af den samlede bevilling til fremskaffelse af programmaterialer.

Lov nr. 419 af 13. juni 1973.

Lov om en landscentral for undervisningsmidler.

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Kapitel 1.

Styrelses forhold og opgaver.

§ 1. Under undervisningsministeriet oprettes en landscentral for undervisningsmidler.

Stk. 2. Udgifterne til landscentralens virksomhed afholdes af staten.

§ 2. Til at forestå landscentralens virksomhed vælges et repræsentantskab og en styrelse.

§ 3. Repræsentantskabet udpeges efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, folkebibliotekerne, de kommunale organisationer og Københavns og Frederiksberg kommuner samt de interesserede faglige organisationer. Medlemmerne af repræsentantskabet beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Styrelsen skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for landscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeren om alle spørgsmål, der vedrører landscentralens virksomhed.

§ 4. Styrelsen består af 9 medlemmer. 5 af disse vælges af repræsentantskabet, medens 4, herunder formanden, udpeges af undervisningsministeren. Medlemmerne be-

skikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter styrelsens forretningsorden

§ 5. Undervisningsministeren ansætter en leder af landscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp for lederen.

§ 6. Landscentralen har til opgave at:

- 1) foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler,
- 2) sørge for oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler,
- 3) virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler,
- 4) afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks radio, statens filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt om i særlige tilfælde at forestå eller støtte fremstillingen af andre undervisningsmaterialer,
- 5) mod vederlag sørge for klargøring af undervisningsmaterialer,
- 6) foretage distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner og
- 7) foretage distribution af materialer til skolecentralernes samlinger.

§ 7. UndervisningsministereD fastsætter de nærmere bestemmelser om valg og sammensætning af landscentralens repræsentantskab og styrelse, om ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

Kapitel 2.

Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

§ 8. Loven træder i kraft den 1. april 1974.

§ 9. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Givet få Christiansborg slot, den 13. juni 1973.

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

MARGRETHE R.

Knud Heinesen.

Lov nr. 239 af 12. juni 1975.

Lov om amtscentraler for undervisningsmidler.

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget liar vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1. Hver amtskommune opretter en amtscentral for undervisningsmidler. Amtscentralen kan bestå af flere afdelinger.

Stk. 2. Amtscentralen skal omfatte dels en stationær samling af apparatur og materialer, dels en materialesamling beregnet til udlån til de i amtskommunen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner.

§ 2. Til at rådgive amtsrådet nedsættes et repræsentantskab, hvis medlemmer udpeges for 2 år ad gangen af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i amtskommunen, de i denne beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner og folkebiblioteker samt de interesserede faglige organisationer.

Stk. 2. Amtsrådet skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budget for amtscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for amtscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til amtsrådet om alle spørgsmål, der vedrører amtscentralens virksomhed.

§ 3. Amtsrådet ansætter en leder af amtscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp.

§ 4. Amtscentralen har til opgave at:

- 1) sørge for oplysning om undervisningsmidler, herunder yde rådgivning og vejledning til lærere m. fl. i amtskommunen på grundlag af amtscentralens samling af undervisningsmidler,
- 2) foretage udlån af materialer til de i amtskommunen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner,
- 3) yde teknisk bistand til lærere i amtskommunen ved fremstilling af egne undervisningsmaterialer og
- 4) mod vederlag yde biblioteksteknisk bistand til de skoler og andre undervisningsinstitutioner i amtskommunen, som ikke på anden måde kan få sådan bistand.

§ 5. De nærmere bestemmelser om amtscentralens styrelse, valg og sammensætning af repræsentantskabet, ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om amtscentralens opgaver fastsættes i et regulativ, der udfærdiges af amtsrådet.

§ 6. Loven træder i kraft den 1. april 1976.

§ 7. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Givet på Amalienborg, den 12. juni 1975.

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

MARGRETHE R.

Ritt Bjerregaard.

Lov nr. 240 af 8. juni 1977,

Lov om ændring af ophavsretsloven.

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

§ 1.

I lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jfr. lovbekendtgørelse nr. 130 af 15. april 1975, som ændret ved § 4 i lov nr. 250 af 12. juni 1975, foretages følgende ændringer:

1. § 17 affattes således:

„§ 17. Inden for undervisningsvirksomhed må der ved lyd- eller billedoptagelse fremstilles eksemplarer af værker, som udsendes i radio eller fjernsyn. Sådanne eksemplarer må kun benyttes i undervisningsvirksomhed. Ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag, når der foretages optagelse af værker, der gengives i andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af ministeren for kulturelle anliggender godkendt fælles forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer de ophavsmænd, udøvende kunstnere og fremstillere af gramfonplader, hvis værker og præstationer indgår i de i stk. 2 nævnte radio- eller fjernsynsudsendelser. Ved godkendelsen skal det påses, at institutionen ifølge sine vedtægter er for-

pligtet til at varetage rettigheder i medfør af bestemmelsen i stk. 2 for enhver ophavsmand, der godtgør at have krav på vederlag efter den nævnte bestemmelse.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for filmværker, som indgår i biografernes almindelige repertoire af spillefilm, medmindre der ved udsendelsen i fjernsyn kun er benyttet mindre dele af værket."

2. I § 48, stk. 3, ændres „§§ 17, 20" til: „§ 17, stk. 1 og 4, §§ 20".

3. I § 49, stk. 3, ændres „og § 14" til: „og §§ 14 og 17".

4. I § 54 indsættes efter „16,": „17,".

5. I § 59, stk. 1, indsættes efter 2. pkt.:

„Retten til vederlag efter § 46, stk. 2, jfr. § 17, stk. 2, gælder dog kun for lydoptagelser, som finder sted i Danmark."

§2.

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 1977.

Stk. 2. Forslag til revision af loven fremsættes for folkettingen senest i folketingsåret 1981-82.

Givet få Christiansborg slot, den 8. juni 1977.

Under Vor Kongelige Hånd og Segl.

MARGRETHE R.

Niels Matthiasen.

Uddrag af lov om film og biografer
(lovbekendtgørelse af 22. september
1977) § 17 og § 18.

Kapitel 5.

Statens filmcentral.

§ 17. Statens filmcentral har til opgave at producere og indkøbe kortfilm til undervisnings- og oplysningsformål og kortfilm med overvejende kunstnerisk sigte samt distribuere sådanne film i det omfang, distributionen ikke varetages af andre organer.

§ 18. Filmcentralen ledes af en bestyrelse bestående af 11 medlemmer, der beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender. Af medlemmerne udpeges 10 efter indstilling fra henholdsvis undervisningsministeriet, udenrigsministeriet, Amdsrådsforeningen i Danmark, Kommunernes Landsforening, film-instituttets bestyrelse, Danmarks Radio, Danmarks Biblioteksforening, Dansk Kulturfilm, Fællesrepræsentationen for Danmarks Biografteatre og fra Sammenslutningen af danske Kortfilmproducenter i samråd med Sammenslutningen af danske Filminstruktører. Blandt medlemmerne beskikker ministeren en formand og en næstformand. Medlemmerne beskikkes for 4 år.

Stk. 2. Filmcentralens daglige ledelse forestås af en direktør, ansat af ministeren for kulturelle anliggender efter indstilling fra bestyrelsen for 4 år ad gangen. Genansættelse kan finde sted.

Stk. 3. Ministeren for kulturelle anliggender fastsætter efter indstilling fra bestyrelsen forretningsordenen for denne.

Forslag

tii

Lov om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler.

Kapitel 1.

Amtscentraler.

§ 1. 1 hver amtskommune oprettes under amtsrådet en amtscentral for undervisningsmidler. Amtscentralen kan bestå af flere afdelinger.

Stk. 2. Amtscentralen skal omfatte dels en stationær, samling af apparatur og materialer, dels en materialesamling beregnet til udlån til de i amtsråds kredsen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner.

§ 2. Amtscentralen bestyres af undervisnings- og kulturudvalget eller et andet udvalg nedsat af amtsrådet i henhold til § 17, stk. 1. i lov om kommunernes styrelse.

§ 3. Til at rådgive udvalget nedsættes et repræsentantskab, hvis medlemmer udpeges for 4 år ad gangen af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i amtsråds kredsen, de i denne beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner og folkebiblioteker samt de interesserede faglige organisationer.

Stk. 2. Udvalget skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for amtscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for amtscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til udvalget om alle spørgsmål, der vedrører amtscentralens virksomhed.

§ 4. Amtsrådet ansætter en leder af amtscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp.

§ 5. Amtscentralen har til opgave at:

- 1) sørge for oplysning om undervisningsmidler, herunder yde rådgivning og vejledning til lærere m. fl. i amtsråds kredsen på grundlag af amtscentralens samling af undervisningsmidler,
- 2) foretage udlån af materialer til de i amtsråds kredsen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner,
- 3) yde teknisk bistand til amtsråds kredsens lærere ved fremstilling af egne undervisningsmaterialer og
- 4) mod vederlag yde biblioteksteknisk bistand til de skoler og andre undervisningsinstitutioner i amtsråds kredsen, som ikke på anden måde kan få sådan bistand.

§ 6. De nærmere bestemmelser om amtscentralens styrelse, valg og sammensætning af repræsentantskabet, ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om amtscentralens opgaver fastsættes i en vedtægt, der udfærdiges af amtsrådet og forelægges undervisningsministeren til godkendelse.

Kapitel 2.

Landscentral.

§ 7. Under undervisningsministeriet oprettes en landscentral for undervisningsmidler.

Stk. 2. Udgifterne til landscentralens virksomhed afholdes af staten.

§ 8. Til at forestå landscentralens virksomhed vælges et repræsentantskab og en styrelse.

§ 9. Repræsentantskabet udpeges efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, folkebibliotekerne, de kommunale organisationer og Københavns og Frederiksberg kommuner samt de interesserede faglige organisationer. Medlemmerne af repræsentantskabet beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 4 år.

Stk. 2. Styrelsen skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for landscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeren om alle spørgsmål, der vedrører landscentralens virksomhed.

§ 10. Styrelsen består af 9 medlemmer. 5 af disse, herunder formanden, udpeges af undervisningsministeren, medens 4 vælges af repræsentantskabet. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter styrelsens forretningsorden.

§ 11. Undervisningsministeren ansætter en leder af landscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp for lederen.

§ 12. Landscentralen har til opgave at:

- 1) foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler,
- 2) sørge for oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler,

3) virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler,

4) indgå aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde forestå eller støtte fremskaffelsen af andre undervisningsmidler,

5) mod vederlag sørge for klargøring af undervisningsmaterialer,

6) foretage distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner og

7) foretage distribution af materialer til amtscentralernes samlinger.

§ 13. Undervisningsministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om valg og sammensætning af landscentralens repræsentantskab og styrelse, om ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

Kapitel 3.

Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

§ 14. Loven træder i kraft den 1. april 1974.

§ 15. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. Bestemmelserne i kapitel 2 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget.

Almindelige bemærkninger.

I, Indledning.

På foranledning af en henvendelse fra Danmarks Skolebiblioteksforening og Foreningen Danmarks skolecentraler nedsatte Folkeskolens Læseplansudvalg i november 1969 et udvalg med den opgave at overveje, hvilke funktioner der fremtidig burde henlægges til skolebibliotekerne, de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne, og hvorledes disse institutioner mest hensigtsmæssigt kunne samordnes med henblik på den bedst mulige formidling af

undervisningsmidler inden for de relevante undervisningsområder.

På ijrundlag af udvalgets redegørelse afgav Folkeskolens Læseplansudvalg i september 1970 betænkning nr. 577 om formidlingen af undervisningsmidler inden for folkeskolen. Der fremsattes heri forslag om en ændret fordeling af de funktioner, der er knyttet til skolernes forsyning med undervisningsmidler, herunder om en samling og koordinering af funktionerne såvel på amtsplan som på landsplan. Der stilledes således forslag om, at de fælleskommu-

nåle samlinger og skolecentralerne, som hidtil har været organisatorisk adskilte, sluttet sammen i amtscentraler, og at der oprettes en landscentral for undervisningsmidler til varetagelse af opgaver, som i dag for en dels vedkommende er henlagt til andre centrale institutioner.

Læseplansudvalget beskæftigede sig ikke med de økonomiske konsekvenser af forslagene, ligesom spørgsmålet om, hvordan og i hvilket omfang andre uddannelsesområder end folkeskolen ville kunne betjenes af de foreslåede formidlingscentraler, ikke blev behandlet.

På denne baggrund og på baggrund af den forestående revision af lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v., i hvis kap. 4 reglerne om skolebiblioteker og de fælleskommunale samlinger indeholdes, nedsatte undervisningsministeriet i november 1970 et nyt udvalg, som fik til opgave at afgive indstilling om revision af bibliotekslovens kap. 4. Herudover skulle udvalget overveje, hvilke lovgivningsinitiativer der burde tages med henblik på en gennemførelse af den af Folkeskolens Læseplansudvalg afgivne betænkning. Endelig skulle udvalget tage stilling til, hvorledes og i hvilket omfang de øvrige uddannelsesområder ville kunne betjenes af de i denne betænkning foreslåede formidlingscentraler.

Udvalget nedsattes med repræsentanter for undervisningsministeriets departement og direktoratet for folkeskolen og seminarierne, ministeriet for kulturelle anliggender, Danmarks Lærerforening, Danmarks Skolebiblioteksforening og Foreningen Danmarks Skolecentraler, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen i Danmark og Københavns kommune. Endvidere blev repræsentanter for Bibliotekstilsynet, Statens pædagogiske Studiesamling, Danmarks Lærershøjskole og undervisningsministeriets 3 øvrige direktorater tilfornodret udvalget.

Udvalget afgav i juli måned 1971 *betænkning nr. 621 om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler*. Der stilles heri en række forslag vedrørende de lokale skolebiblioteker i folkeskolen, vedrørende de regionale centraler for undervisningsmidler og vedrørende en landscentral.

For så vidt angår de lokale skolebiblioteker henvises til det tidligere fremsatte forslag til lov om folkeskolen, § 17, hvortil det lovmæssige grundlag for skolebibliotekerne nu i overensstemmelse med udvalgets forslag foreslås overført fra bibliotekslovgivningen.

På det regionale plan stiller udvalget forslag om, at de nuværende fælleskommunale samlinger og skolecentralerne sluttet sammen i amtscentraler for

undervisningsmidler, som foruden folkeskolen også skal betjene fritidsundervisningen, de private skoler og uddannelserne på de gymnasiale alderstrin.

Udvalget foreslår endvidere, at der oprettes en landscentral for undervisningsmidler, som bl. a. skal have til opgave at forestå en samlet registrering og katalogisering af alle relevante undervisningsmidler samt den centrale distribution af film og bånd til undervisningsbrug. Det foreslås i denne forbindelse, at landscentralen eventuelt skal kunne varetage koordineringen af de film- og programproduktioner, der tænkes finansieret af undervisningsministeriets budgetmidler.

Nærværende lovforslag bygger i det væsentlige på de i betænkningen stillede forslag og tilsigter at tilvejebringe selvstændigt samlet lovgrundlag for de regionale centraler samt at tilvejebringe lovmæssigt grundlag for en landscentral for undervisningsmidler, idet undervisningsmidler i denne forbindelse forstås som en fællesbetegnelse for apparatur og materialer.

// . Gældende ordning.

A. Institutioner på regionalt plan.

De institutioner, som i dag beskæftiger sig med undervisningsmidler på det regionale plan, er dels de fælleskommunale samlinger og dels skolecentralerne. Disse institutioner har hver deres særlige historiske baggrund og hjemlismæssige grundlag, ligesom de varetager forskellige funktioner over for skolerne. De fælleskommunale samlinger varetager således hovedsageligt distributionen af supplerende materialer til eleverne til brug i undervisningen, og skolecentralernes hovedopgave er at give information om alle former for undervisningsmidler rettet mod lærerne.

Om institutionernes historiske baggrund henvises til betænkningen, kap. 3, afsnit 3.1.

Fælleskommunale samlinger.

Det lovmæssige grundlag for disse samlinger er som nævnt i indledningen kap. 4 i lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v., hvortil slutter sig undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 178 af 21. maj 1965 om skolebiblioteker i folkeskolen, §§ 16-22.

Herefter kan der for hvert centralbiblioteksområde i samarbejde med centralbiblioteket med undervisningsministeriets godkendelse oprettes en fælleskommunal samling indeholdende classesæt og andet egnet biblioteksmateriale til supplerende af samlingerne i områdets skolebiblioteker. Der eksisterer i dag 24 fælleskommunale samlinger. Hver samling ledes af en styrelse på 9 medlemmer repræsenterende centralbibliotekskommunen og de øvrige

kommuner. Styrelsen kan antage en daglig leder af Samlingen. Til driften af samlingen yder staten tilskud efter samme regler som til folkebibliotekerne, dog inden for et af undervisningsministeriet godkendt budget.

Skolecentraler.

Skolecentralernes virksomhed er ikke, således som det er tilfældet med de fælleskommunale samlinger, hjemlet ved lov, men de baserer deres virksomhed på undervisningsministeriets cirkulære af 9. januar 1967 om tilskud til skolecentraler, der er udfærdiget på grundlag af betænkning nr. 405/1966 om skolecentraler. Skolecentralernes hovedopgave er herefter at formidle kendskabet til alle former for undervisningsmidler til brug i folkeskolen. Til **løsningen** af denne opgave tillægges der ifølge betænkningen skolecentralerne følgende funktioner:

Oprettelse af stationære samlinger af undervisningsmidler.

Oprettelse af udlånsamlinger (til orientering af ærerne).

Udstillinger.

Indsamling og videregivelse af pædagogisk-metodisk materiale.

Fremstilling af undervisningsmaterialer (pædagogisk værksted).

Oprettelse af et **pædagogisk-psykologisk-metodisk** bibliotek.

Kursus- og mødevirksomhed.

I cirkulæret, som i hovedsagen følger betænkningen, understreges det, at det ikke er skolecentralernes opgave at formidle udlån af materiale til elevernes brug i undervisningen, idet denne udlånsvirksomhed varetages af de fælleskommunale samlinger. Endvidere anføres, at der i de områder, hvor der både er en fælleskommunal samling og en skolecentral, må etableres et samarbejde mellem disse to institutioner og i forbindelse hermed fastlægges en nærmere arbejdsdeling. Herudover udtales det i cirkulæret, at hensynet til folkeskolen må være det afgørende ved skolecentralernes indretning og drift, men at centralerne også vil kunne benyttes af andre skoleformer, i første række fritids- og ungdomsundervisningen.

Ifølge cirkulæret kunne der med hjemmel i den tidligere skoletilsynslovs § 32 ydes tilskud fra skolefonden og statskassen til driften af én skolecentral i hver skolerådsreds, idet der dog under visse betingelser kunne oprettes afdelinger. De skolecentraler, der tidligere blev drevet af skolerådene, er efter 1. april 1970 overtaget af amtsrådene, og der ydes tilskud hertil fra amtskommunen og staten i henhold til skolestyrelseslovens § 48, jfr. § 81.

Der eksisterer i dag ialt 37 skolecentraler, inklusive afdelingerne.

B. Forhold på landsplan.

Hovedparten af undervisningsmidler købes af uddannelsesinstitutionerne, og dette indkøb sker i hovedsagen for offentlige midler. Dette forhold kan danne baggrund for en offentlig interesse i at have indseende med, hvorledes disse midler anvendes med henblik på til stadighed at koordinere bestræbelserne på at opfylde uddannelsernes behov på den mest hensigtsmæssige måde.

For eleverne i folkeskole, ungdomsskole, gymnasium og HF har de ansvarlige myndigheder pligt til vederlagsfrit at stille undervisningsmaterialer til rådighed, og udgifterne hertil såvel som til det apparatur, der anvendes i undervisningen, indgår direkte i de respektive kommunale og statslige budgetter. Hertil kommer den del af de offentlige midler, som indirekte anvendes til samme formål af private skoler og andre uddannelsesinstitutioner, der kan medtage undervisningsmidler blandt de tilskudsberettigede udgifter. For den øvrige del af uddannelsessektoren (den øvrige fritidsundervisning, seminarierne, teknika, universiteter og højere læreanstalter) er der kun tale om offentlige midler i forbindelse med udgifter til apparatur. For studiematerialernes vedkommende er det i almindelighed forudsat, at udgifterne afholdes af deltagerne og de studerende selv, idet det dog står enhver frit for vederlagsfrit at udnytte de muligheder, der står til rådighed gennem landets samlede biblioteksvæsen, herunder de videnskabelige biblioteker.

Den helt overvejende del af undervisningsmidlerne produceres og udbydes til salg af private foretagender (bogforlag, boghandlere og andre forhandlere).

Dertil kommer den produktion, som stilles til rådighed gennem lån eller leje, og som kommer fra Statens Filmcentral og fra Danmarks Radios undervisningsafdeling. For den sidstes vedkommende betragtes kun den produktion, der kan optages og videredistribueres gennem Undervisningsministeriets Båndcentral eller gennem lokale båndcentraler, som materialer til brug for undervisningen. Dette gælder undervisningsudsendelser over lydradioen, der gennem en undtagelsesbestemmelse i ophavsretsloven er gjort tilgængelig for optagelse og midlertidig brug inden for undervisningsvirksomhed. En tilsvarende adgang savnes stærkt for tv-udsendelsernes vedkommende, således at disse i lighed med skoleradioprogrammerne kan anvendes uafhængigt af tid og sted. Ikke mindst forekomsten af programserier, hvori indgår både radio- og tv-udsendelser.

samt specielt til disse udsendelser fremstillede boglige og audiovisuelle materialer gør denne forskel uhensigtsmæssig.

En samlet oversigt over tilbuddet på undervisningsmiddelområdet foreligger ikke. For *apparatur*ets vedkommende foreligger der en fortegnelse over de apparater, som medlemmerne af Dansk Forhandlerforening for Undervisningsmidler forhandler. Denne fortegnelse giver kun oplysning om, hvilke typer af apparater der forhandles, mens en tilhørende brochuresamling giver oplysning om, hvilke fabrikater de enkelte D. F. F. U.-medlemmer forhandler. For *materialernes* vedkommende registreres de undervisningsrelevante boglige materialer i sammenhæng med de øvrige boglige materialer i „Dansk Bogfortegnelse“, der udarbejdes af Bibliotekscentralen. Det skal understreges, at grænsen mellem de materialer, der er undervisningsrelevante, og de, som ikke er det, er ganske flydende. For folkeskoleområdet sker der en løbende registrering af klart undervisningsrelevante udgivelser i „Skolebogslisten“, der udarbejdes af Statens pædagogiske Studiesamling. For de ikke-boglige (audiovisuelle) materialer er der med virkning fra 1. september 1972 iværksat en av-fortegnelse, der administreres af Bibliotekscentralen. Fra Den danske Forlæggerforenings skolebogssektion udsendes hvert år et katalogmateriale over det samlede tilbud fra de forlag, der er medlemmer af foreningen. Der er netop ved hjælp af midler fra skolebibliotekernes rådighedssum taget initiativ til, at dette materiale i fremtiden ordnes mere overskueligt og medtager udgivelser fra udenforstående forlag.

Information, der går ud over den rene registrering, og konsultativ bistand ydes i første række af de firmaer, der sælger varerne. Fra Bibliotekscentralen tilbydes den såkaldte seddelfortegnelse i abonnement til folkeskolens skolebiblioteker. Til dette materiale er knyttet vurderende udtalelser til en del titler som en hjælp i det lokale materialevalgssarbejde. Statens Filmcentral står inden for filmområdet til rådighed med konsultativ bistand. Med hensyn til valg og installation af radio- og tv-modtagere ydes der skolerne konsulentbistand af radioingeniørtjenesten i henhold til en aftale med undervisningsministeriet. Denne aftale har man i øvrigt ønsket opsagt fra post- og telegrafvæsenet.

Det skal tilføjes, at der på regionalt plan af skolecentralerne ydes en rådgivende og vejledende bistand, uden at disse dog har et fælles grundlag for denne virksomhed.

Endelig skal det nævnes, at Statens pædagogiske Studiesamling i et vist omfang har fungeret som overcentral for skolecentralerne, dels ved at samle

de **friksempplarer**, som forlagene stiller til rådighed, og fordele dem til skolecentralerne, dels ved at bistå centralerne med udstillingsvirksomhed. Derimod har man savnet et centralt initiativ til **tilvejebringelse** af et fælles grundlag for den rådgivende og vejledende virksomhed vedrørende **undervisningsmidlerne**, som centralerne har tilbudt lærerne i deres områder.

III. Forslag til nyordning.

A. Amtsentraler.

Som nævnt i afsnit II A kan opgavefordelingen mellem de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne summarisk beskrives således:

Skolecentralerne giver information om undervisningsmidler rettet imod lærerne.

Fælleskommunale samlinger påtager sig distribution af supplerende materialer til eleverne til brug i undervisningen.

Helt gennemført er princippet dog ikke, idet de fælleskommunale samlinger iflg. skolebiblioteksbekendtgørelsen også har pligt til at yde råd og vejledning ved materialernes brug i skolerne, ligesom skolecentralerne iflg. skolecentralcirkulæret under visse omstændigheder har adgang til at foretage udlån af av-midler.

I praksis har man i stigende grad følt, at der var en meget nær forbindelse mellem de to institutioners funktioner.

Således bør der f. eks. være en nøje sammenhæng mellem den informative bistand, som en skolecentral yder en skole i forbindelse med dens materialeanskaffelse, og anskaffelserne til den fælleskommunale samling, der bør være supplerende i forhold til skolens egne beholdninger. Selv om der i skolecentralcirkulæret er foreskrevet en pligt til i områder, hvor begge institutioner er repræsenteret, at etablere et samarbejde mellem institutionerne med henblik på en nærmere arbejdsdeling, har dette **ikke** været følt som tilstrækkeligt.

Den snævre biblioteksprægede opgave, som de fælleskommunale samlinger har varetaget ved i princippet at fungere som en overbygning på skolebibliotekerne, og skolecentralernes orienterende funktion betragtes i dag som to sider af samme **sag**, således at det føles som en urimelighed, at de to opgaver er henlagt til hver sin institution.

Man har flere steder taget konsekvensen heraf ved at lade de to institutioner dele lokaler, således at de i praksis optræder som én institution, jfr. bilaget.

I konsekvens af denne udvikling foresloges det, som nævnt i indledningen allerede i betænkning nr. 577, at de to institutioner blev sluttet sammen i

amtscentraler for undervisningsmidler, og betænkning nr. 621 følger dette forslag op ved at stille forslag om, at der etableres et landsdækkende system af regionale centraler for undervisningsmidler til dels at varetage de opgaver, som de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne hidtil har varetaget hovedsageligt for folkeskoleområdet, dels at varetage de tilsvarende opgaver for de øvrige uddannelsesområder, herunder de private skoleformer, bortset fra universiteter og højere læreanstalter.

For folkeskolen indebærer forslaget herefter i alt væsentligt ingen forandringer, idet der stort set er tale om en videreførelse af de hidtidige fælleskommunale samlingers og skolecentralernes virksomhed, og man vil derfor i vidt omfang kunne bygge videre på de bestående institutioner. Som bilag til nærværende lovforslag er optaget en oversigt over de bestående institutioner og deres geografiske placering.

For de øvrige uddannelsesområder er det på nuværende tidspunkt ikke muligt nøjagtigt at fastslå behovenes omfang. Det må her være væsentligt, at centralerne opbygges på en sådan måde, at man sikrer, at behovene registreres og kanaliseres, således at udbygningen af centralernes virksomhed med henblik på at opfylde disse behov vil kunne ske gradvis.

I forbindelse med denne udbygning kan det nævnes, at det i betænkning nr. 621 forudsættes, at der træffes aftaler om etablering af effektive låneveje mellem folkebibliotekerne og centralerne for undervisningsmidler, således at alle ressourcer udnyttes bedst muligt. Aftalerne bør blandt andet indeholde regler for folkebibliotekernes formidling af lån til enkeltlånere fra centralerne for undervisningsmidler. Desuden forudsættes det, at amtsrådet tager op til overvejelse, hvorledes det praktiske samarbejde mellem centralbiblioteket og amtscentralen om afgrænsning af arbejdsopgaverne kan tilrettelægges med henblik på den bedst mulige koordination særlig med hensyn til anskaffelser og biblioteksteknisk service.

Der kan endvidere peges på muligheden af, at man i forbindelse med opbygningen af universitetscentre overvejer, om der kan opnås fordele for begge parter ved at samarbejde på overenskomstmæssig basis.

Spørgsmålet om, hvorvidt man fremtidigt skal placere ansvaret for den samlede overbygningsfunktion hos kommunerne, amtskommunerne eller begge steder er udførligt behandlet i betænkning nr. 621.

Udvalgets flertal går ind for, efter at have afvejede dels hensynet til brugerne, dels hensynet til den bedst mulige koordinering og dels økonomiske hensyn, at det må anses for at være en naturlig amtsop-

gave at drive overbygningscentralerne, og foreslår i overensstemmelse hermed, at ansvaret for denne virksomhed henlægges til amtsrådene. Om udvalgets nærmere begrundelse og om mindretallets indstilling henvises til betænkningen, s. 21 ff.

Nærværende lovforslag er i overensstemmelse med udvalgsflertallets indstilling, således at det foreslås, at amtscentralerne drives af amtsrådene. Det bemærkes dog herved, at navnlig de informative funktioner vil kunne decentraliseres gennem oprettelse af afdelinger efter de enkelte amters særlige behov.

Det bemærkes endvidere, at amtscentralerne etableres som et tilbud til kommunerne, som herefter ikke afskæres fra selv at supplere dette tilbud efter behov.

Det forudsættes, at amtsrådene tager initiativ til forhandling med de fælleskommunale samlinger med henblik på en løsning af de praktiske problemer, der måtte være i forbindelse med videreførelse af virksomheden i overensstemmelse med nærværende lovforslag.

Man skal endelig henlede opmærksomheden på, at Københavns og Frederiksberg kommuner ikke er omfattet af bestemmelserne i lovforslagets kapitel 1, idet disse kommuner ikke indgår i en amtskommune.

B. Landscentral for undervisningsmidler.

Forslaget om en landscentral for undervisningsmidler tilsigter at virkeliggøre de tidligere nævnte betænkningers forslag om etablering af en central institution på undervisningsmiddelområdet, idet det bemærkes, at det hermed tillige tilsigter at skabe rammer for de funktioner, som if 1g. *betænkning nr. 425/1066 om administrative og økonomiske problemer i forbindelse med anvendelse af audio-visuelle hjælpemidler i undervisningen* var foreslået henlagt til et såkaldt av-institut i undervisningsministeriet. Endelig søges der med landscentralen skabt den administrative forudsætning for, at Danmarks Radios undervisningsafdelings virksomhed kan overgå fra licensfinansiering til finansiering over undervisningsministeriets budget, jfr. den enstemmige indstilling i *radiokommissionens betænkning (nr. 592/1970)* og betænkningen „*Voksenundervisning i radio og TV*“ fra Danmarks Radio (arbejdsgruppens 2. betænkning 1966).

I de nævnte betænkninger understreges betydningen af, at det centrale organ får karakter af en *forbrugerinstitution* på undervisningsmiddelområdet. Der henvises herom til de særlige bemærkninger til § 9.

Visse af landscentralens opgaver vil være fastlagt ud fra hensynet til, at den skal fungere som over-

bygning for de foran beskrevne amtscentraler. Herudover må det tillægges særlig vægt, at der med landscentralen søges skabt mulighed for en løsning af de problemer, der knytter sig til udnyttelsen af Danmarks Radios undervisningsudsendelser over tv, og som har deres baggrund i de gældende regler i radiospredningsloven og ophavsretsloven. Ved at lade de økonomiske midler til produktion af de side 34 nævnte undervisningsprogrammer med eventuelle tilhørende materialer passere gennem landscentralen, åbnes der mulighed for at placere opgaverne hos de producenter, offentlige eller private, som kan levere produktionen i overensstemmelse med uddannelsernes ønsker og krav. Herunder er det navnlig vigtigt, at produktionen er frigjort, så den kan foreligge i form af optagelser, som kan forsendes til brugerne, og som brugerne kan udnytte uden at være bundet af udsendelsestidspunktet. Kun herved vil det være muligt fuldt ud at nå den brugergruppe, som det enkelte program er produceret for. Det er i denne forbindelse tillige en forudsætning, at **radiospredningsloven** ændres, således at Danmarks Radio i henhold til entrepriseaftale med undervisningsministeriet (landscentralen) får mulighed for at levere programmateriale samt evt. andet tilhørende materiale, uafhængigt af om programmet skal udsendes over sendernet eller forsendes på anden måde.

Med hensyn til en nærmere gennemgang af landscentralens opgaver henvises til bemærkningerne til § 12. Dog skal der her peges på, at der ikke er foreslået tillagt landscentralen forskningsopgaver i forhold til undervisningsmidlerne. Betragtningen er her, at undervisningsmidler indgår blandt flere andre elementer (elever, lærere, stof m. m.) i de helheder, som er den pædagogiske forsknings arbejdsområde. Forskning omkring undervisningsmidler anses derfor for at være omfattet af de eksisterende pædagogiske forskningsinstitutioners forpligtelser. Det må dog betragtes som en naturlig opgave for centralen at bistå disse institutioner ved løsningen af forskningsopgaver. På samme måde må det være naturligt, at landscentralen søger at yde bistand med hensyn til undervisningsmidler i forbindelse med pædagogisk udviklingsarbejde, der i øvrigt forudsættes gennemført ved de normale lokale eller centrale organer.

Spørgsmålet om en afgrænsning af bruger kredsen er ikke søgt afklaret i lovteksten ud fra den betragtning, at landscentralen i sin opbygning og virksomhed næppe bør fastlåses af en mere eller mindre tilfældig aktuel situation, men etableres som en i princippet åben institution, jfr. §§ 9 og 10 og bemærkningerne hertil samt § 13, hvorefter undervisningsmini-

steren vil kunne ændre sammensætningen af repræsentantskab og styrelse i overensstemmelse med eventuelle ændringer i udviklingen.

Mens man i betænkning nr. 621 har foreslået universiteter og højere læreanstalter holdt uden for amtscentralernes virkeområde, er en tilsvarende begrænsning ikke foreslået for landscentralens vedkommende.

Det må imidlertid bemærkes, at landscentralen som udgangspunkt for sin virksomhed vil have forpligtelsen til i en omorganiseret form at videreføre den virksomhed, som hidtil har været forestået af direktoratet for folkeskolen og seminarierne gennem forvaltningen af skolebibliotekernes rådighedssum, endvidere Statens pædagogiske Studiesamlings betjening af skolecentralerne samt distributionen af film og bånd fra Statens Filmcentral og Undervisningsministeriets Båndcentral. Derudover må landscentralen i sin udbygning først og fremmest sigte mod uddannelser, hvor offentlige midler er impliceret i anskaffelsen af undervisningsmidlerne, jfr. bemærkningerne herom i afsnit II. B., og herunder igen primært mod brede uddannelser fordelt på en række parallelle uddannelsesinstitutioner, således at der kan være fordele ved en centralisering, og således at det er en vurdering af disse fordele, der bør danne grundlag for prioriteringen af de opgaver, der kan løses indenfor de til enhver tid givne budgetrammer.

I den forbindelse må det bl. a. være naturligt at nævne, at man i fremtiden i højere grad vil anvende uddannelses- og undervisningsteknologiske principper, således at man overfor løsningen af en uddannelsesopgave på en mere planmæssig måde, end der hidtil har været tradition for, søger at overveje, hvorledes man med en given indsats opnår det bedst mulige resultat ved den mest hensigtsmæssige udnyttelse af til rådighed stående ressourcer (personel af forskellige kategorier, lokaler; undervisningsmidler m. m.). Det er endnu for tidligt at vurdere, hvad disse princippers anvendelse i praksis kan medføre af fordele, men med henvisning til det ovenfor anførte, må landscentralen ud fra sit arbejde med undervisningsmidlerne og i kraft af sit distributionsapparat — ikke mindst dettes forbindelse med folkebibliotekssystemet — anses for at være en naturlig ramme for i hvert fald begrænsede projekter, der sigter mod deltagere som befinder sig uden for de organiserede undervisningstilbud. Om det også vil være hensigtsmæssigt at benytte landscentralen på denne måde i forbindelse med mere omfattende uddannelsesteknologiske projekter, f. eks. af karakter som det engelske Open University, er der endnu ikke grundlag for at vurdere.

Med hensyn til forholdet mellem landscentralen

og de videregående uddannelser er situationen den, at der ikke på samme måde, som for det øvrige område, landscentralen skal omfatte, findes eksisterende institutioner for undervisningsmidler, som man kan bygge på. En mulighed for konkret at inddrage de videregående uddannelser fra begyndelsen ville være at nedsætte et stående udvalg under landscentralens styrelse med et **tidsbegrænset** kommissorium, svarende til den overgangsordning, som Planlægningsrådet for de højere uddannelser anbefaler i en rapport fra august 1972 om uddannelses**teknologi**. Hovedvægten er i denne lagt på en registrering og koordinering af de spredte bestræbelser af undervisningsteknologisk art, der for øjeblikket foregår inden for de videregående uddannelser, samt fordeling af en eventuel rammebevilling til undervisningsteknologiske projekter. Det stående udvalg kunne således inddrages i overvejelserne forud for større anskaffelser af av-midler.

Til spørgsmålet om brugerkredsens omfang skal det yderligere bemærkes, at landscentralens arbejdsresultater er offentligt tilgængelige og dermed står til rådighed for enhver tænkelig form for undervisningsvirksomhed, uanset om der er offentlige midler impliceret eller ej. I den forbindelse tænkes bl. a. på erhvervslivets meget betydelige interne uddannelsesvirksomhed, som ikke mindst med hensyn til valg og udnyttelse af apparatur må forventes med fordel at kunne udnytte foreliggende informationsmateriale.

Endelig bør det nævnes, at man med landscentralen vil have tilvejebragt et centralt udgangspunkt for internationalt samarbejde på undervisningsmidelområdet. Herunder vil et nordisk samarbejde formentlig have særlig interesse, jfr. udtalelse af 20. marts 1970 fra Nordisk Kulturkommissions sektion II, der igen har baggrund i rekommandation nr. 26/1967 fra Nordisk Råd vedrørende en harmonisering af skoleordningerne i de nordiske lande.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til kapitel 1, Amtscentraler.

Til § 1.

I overensstemmelse med den hidtil gældende praksis for skolecentralernes vedkommende foreslås det, at de regionale centraler etableres amtsvis, og at driften af disse amtscentraler henlægges til amtsrådene. Der henvises i øvrigt til det under de almindelige bemærkninger afsnit III. A. anførte.

I hvert amt opbygges amtscentralen med én hovedcentral samt det antal afdelinger, som amtsrådet ud fra de givne forudsætninger og behov måtte anse for naturligt at knytte til denne. I denne forbindelse kan det blive aktuelt at overveje at forsøge andre

løsninger, der i et vist omfang kunne tænkes at opfylde behovet på en mere hensigtsmæssig og økonomisk måde, f. eks. mobile udstillinger monteret i busser.

Til stk. 2.

Centralens undervisningsmiddelsamling skal omfatte en aktuel stationær samling af apparatur og materialer og en samling af materialer, der er beregnet til udlån, dels til supplerende af de enkelte uddannelsesinstitutioners grundsamlinger, herunder lærerbiblioteker, dels til orientering i forbindelse med lokale materialevalg. Anskaffelserne bør koordineres med centralbiblioteket med henblik på udnyttelse gennem etablering af gensidige låneveje, idet det ikke vil være muligt at opstille generelle kriterier for, hvilke materialer der bør findes i centralbiblioteket og hvilke i amtscentralen, jfr. det under de almindelige bemærkninger afsnit III. A. anførte. Hovedsynspunktet i forbindelse med anskaffelser til amtscentralen må dog være, at det drejer sig om dels materialer med udpræget undervisningskarakter, herunder individuelt undervisningsmateriale, og dels materialer til anvendelse i forbindelse med organiseret undervisning, d. v. s. materialer, der fortrinsvis sigter mod klassen, holdet eller gruppen. Denne! koordinering af anskaffelserne til centralbibliotekerne og de eksisterende fælleskommunale samlinger har hidtil ikke voldt vanskeligheder.

Til § 2.

Amtscentralen foreslås bestyret af et af amtsrådet nedsat udvalg, der kan være undervisnings- og kulturudvalget. Da amtscentralens funktionsområder i overvejende grad vil være rettet imod uddannelsesinstitutionerne, anses det for mest hensigtsmæssigt, at amtscentralen bestyres af det af amtsrådet i henhold til den kommunale styrelseslovs § 17, stk. 1 nedsatte undervisnings- og kulturudvalg. Lokale forhold, f. eks. tilstedeværelse af uddannelsesinstitutioner, der ikke sorterer under undervisnings- og kulturudvalget, kan dog medføre, at det vil være mere hensigtsmæssigt, at bestyrelsen af amtscentralen varetages af et andet af amtsrådet til dette formål nedsat stående udvalg.

Til § 3.

Udvalgets forbindelse til brugerne foreslås varetaget af et repræsentantskab sammensat af repræsentanter for de bevilgende og anskaffende myndigheder i amtet, uddannelsesinstitutionerne (såvel for lærerne som for eleverne og for folkeskolens vedkommende tillige for forældrene), folkebibliotekerne og de respektive organisationer. Repræsentantskabet bør i sin opbygning have karakter af et forbruger-

organ, hvorfor sammensætningen vil kunne variere noget fra amt til amt, efter hvilke uddannelsesinstitutioner der findes i det pågældende område.

Denne karakter er søgt understreget ved bestemmelserne om, at repræsentantskabet skal udtale sig om amtscentralens budgetforslag, og at repræsentantskabet i øvrigt kan udtale sig om alle forhold vedrørende virksomheden.

Repræsentantskabet kan nedsætte arbejdsudvalg, herunder udvalg til at koordinere anskaffelser af de i § 5, stk. 2 nævnte materialer med undervisningsinstitutionernes egne anskaffelser.

Til § 4.

Den daglige drift af amtscentralen vil kræve en leder, der ud over en alsidig indsigt og erfaring har sådanne kvalifikationer, at han kan varetage de administrative opgaver, der vil blive pålagt ham. De forskellige arbejdsopgaver, såsom informationsvirksomheden, distributionsarbejdet, kursusplanlægningen og aktiviteterne i det pædagogiske værksted vil kræve veluddannede og erfarne medarbejdere. Amtsrådet bør derfor ansætte en leder af amtscentralen med den fornødne pædagogiske indsigt og erfaring og eventuelle afdelingsledere samt de fornødne pædagogiske konsulenter og medarbejdere til at forestå løsningen af centralens enkeltopgaver. Derudover må der ansættes det nødvendige personale til at varetage de kontormæssige, ekspeditions-mæssige og tekniske opgaver.

Det skal i den forbindelse understreges, at den enkelte amtscentral må betragtes som et led i det amtskommunale skole- og undervisningsvæsen, og at det derfor må anses for hensigtsmæssigt, at der etableres et fast samarbejde med amtskonsulenterne og deres eventuelle faglige medhjælpere, ligesom ansættelse af sådanne bør overvejes i sammenhæng med behovet for de ovenfor nævnte pædagogiske konsulenter med henblik på den størst mulige koordination.

Det må endvidere påregnes, at der vil være behov for, at det styrende udvalg nedsætter særlige rådgivende arbejdsudvalg til støtte for den løbende virksomhed, først og fremmest i forbindelse med indkøb af såvel materialer som apparater, men også i forbindelse med løsningen af andre dele af centralens opgaver. Man vil herved kunne inddrage viden og erfaringer; som ligger uden for den kreds, der dækkes af styrelse, repræsentantskab og ansatte.

Lederen deltager i repræsentatskabets møder som tilforordnet.

Til § 5.

Som følge af, at amtscentralerne etableres som et tilbud til kommunerne, som herefter ikke afskæres

fra selv at supplere dette tilbud efter behov, vil de opgaver, som den enkelte amtscentral skal løse, ikke kunne forventes at være ens fra amt til amt.

Som nævnt i de almindelige bemærkninger afsnit H.A. bliver det amtscentralens opgave med støtte fra landscentralen at videreføre de hidtidige fællessamlingers og skolecentralers virksomhed over for folkeskolen og at udbygge denne virksomhed efterhånden med henblik på betjening af de øvrige uddannelser på de gymnasiale alderstrin samt fritidsundervisningen.

På grundlag af samlingerne og eventuelle andre faciliteter, som amtscentralerne måtte være forsynet med, foreslås herefter følgende hovedopgaver henlagt til centralerne:

Information, herunder rådgivning og vejledning af amtets undervisere på grundlag af centralens samlinger. Hertil følger sig skiftende møde-, udstillings- og kursusvirksomhed, som i vidt omfang vil være at opfatte som en forlængelse af centralens almindelige virksomhed, uanset om det i det enkelte tilfælde er centralen selv eller andre, der arrangerer og finansierer virksomheden.

Udlån af materialer. Den overvejende del af denne virksomhed vil omfatte udlån af materialer af supplerende karakter i forhold til de enkelte uddannelsesinstitutioners grundsamlinger, herunder de lokale lærerbiblioteker.

Vedrørende udlån gennem folkebibliotekerne henvises til det under de almindelige bemærkninger afsnit III.A. anførte.

Teknisk bistand. Der sigtes hermed til det såkaldte „pædagogisk værksted“ i de eksisterende skolecentraler, der rummer forskellige tekniske hjælpemidler til fremstilling af lærernes egne undervisningsmaterialer. Det er dog herved i almindelighed forudsat, at de enkelte institutioner råder over tilstrækkeligt apparatur til løsning af mere enkle opgaver i denne henseende. Denne bistand finder i øjeblikket sted mod en betaling fra den pågældende institution, der så vidt muligt modsvarer omkostningerne ved bistanden (materialeforbrug, andel i lønudgifter, afskrivning på apparatur o. lign.). Denne praksis vil det formentlig være hensigtsmæssigt at opretholde.

I øvrigt må det pædagogiske værksted tillige opfattes som en funktion, der har nøje tilknytning til den ovenfor nævnte informationsvirksomhed, idet apparaturet vil indgå i centralens stationære udstilling og være et vigtigt led i den nævnte møde- og kursusvirksomhed, dels til produktion af materiale

i tilknytning hertil, dels som direkte udgangspunkt for demonstrationer og instruktioner. Med denne funktion har centralerne tillige et grundlag for formidling og udveksling af ideer til gavn for det pædagogiske udviklingsarbejde i almindelighed.

fybiblioteksteknisk assistance over for undervisningsinstitutioner i amtet, som ikke lokalt kan få løst denne opgave. Her må tillige henvises til den tilsvarende forpligtelse for landscentralen, jvf. § 12, nr. 5 og bemærkningerne hertil, idet det må bero på amtscentralens skøn, om der i amtet er tilstrækkeligt grundlag for, at amtscentralen alene eller eventuelt i samarbejde med centralbiblioteket løser opgaven, eller om den henvises til løsning i landscentralen. Det forudsættes, at ydelsen sker mod en betaling, der dækker de faktiske omkostninger.

Spørgsmålet om anvendelse af edb i forbindelse med datalære må endnu anses for uafklaret, men det må være naturligt for amtscentralerne at bistå skolerne på dette område, for så vidt det måtte vise sig hensigtsmæssigt.

Til § 6.

Det fremgår af bemærkningerne til §§ 2 og 3, at bestemmelserne om amtscentralens styrelse og om sammensætningen af dens repræsentantskab kan variere fra amt til amt. Det foreslås derfor, at de nærmere bestemmelser herom samt om amtscentralens ledelse og drift, herunder budget- og regnskabsmæssige forhold, skal fastsættes i en særlig styrelsesvedtægt, der tillige bør indeholde en nærmere beskrivelse af amtscentralens opgaver inden for de ved § 5 fastsatte rammer.

Styrelsesvedtægten skal udfærdiges af amtsrådet og forelægges undervisningsministeriet til godkendelse.

Det er hensigten, at der til brug for udfærdigelsen jvf. de enkelte amtscentralers styrelsesvedtægter skal udarbejdes en normalstyrelsesvedtægt ved undervisningsministeriets foranstaltning.

Til kapitel 2. Landscentral.

Til § 7.

I overensstemmelse med betænkningens forslag foreslås der oprettet en landscentral for undervisningsmidler. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit III.B. og til bemærkningerne vedrørende lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Til § 8.

Landscentralens ledelse foreslås varetaget af dels et repræsentantskab, dels en styrelse og dels et se-

kretariat. Der henvises nærmere herom til bemærkningerne til de følgende §§'er.

Til §§ 9 og 10.

Repræsentantskabet bør i sin sammensætning understrege landscentralens karakter af forbrugerorgan, således at såvel anskaffende myndigheder som formidlende organer, herunder amtscentralerne for undervisningsmidler og folkebibliotekerne, og uddannelsesområdernes institutioner og organisationer får mulighed for at fremlægge deres synspunkter.

Ved uddannelsesområder tænkes også på de ikke uvæsentlige områder, som administrativt henhører under andre ministerier end undervisningsministeriet. Endvidere finder man det hensigtsmæssigt at også brede samfundsorganisationer, herunder bl. a. oplysningsforbundene, bliver repræsenteret. Der bør som hovedregel kun være én repræsentant for hver institution, organisation m. v.

Hovedsigtet med et så bredt repræsentantskab er at sikre, at de mange og forskelligartede områder og interesser inden for uddannelserne får mulighed for at bringe deres synspunkter frem i landscentralen. Dermed vil repræsentantskabet få en sådan størrelse, at det har været nødvendigt at give afkald på tanken om et repræsentantskab, der kunne blive en egentlig arbejdsforsamling. Det må snarere forventes at danne rammen om en debat om de store linier i landscentralens virksomhed. Det kan ud fra disse forudsætninger i almindelighed ikke ventes, at der bliver behov for mere end ét årligt møde, hvor et væsentligt udgangspunkt for debatten vil være det årlige budgetforslag. Om dette såvel som om andre større og principielle forslag skal styrelsen indhente repræsentantskabets udtalelse. I øvrigt er der ikke foreslået nogen indskrænkninger med hensyn til, hvad repræsentantskabet kan udtale sig om vedrørende centralens virksomhed.

Med 9 medlemmer er styrelsen til gengæld foreslået stærkt begrænset med henblik på at gøre det ansvarlige organ så effektivt arbejdende som muligt. Med hensyn til sammensætning afviger forslaget fra det forslag, der er stillet i betænkning nr. 621. I følge denne foreslås flertallet af styrelsens medlemmer udpeget efter indstilling fra repræsentantskabet, hvorved centralens karakter af forbrugerinstitution understreges. Med nærværende forslag udgøres flertallet i styrelsen af undervisningsministeriets repræsentanter. Bag ved denne ændring ligger ikke et ønske om at svække forbrugersynspunkterne, men dette hensyn har måttet vige for det overliggende hensyn at sikre, at landscentralen

som en institution under undervisningsministeriet i sin virksomhed på undervisningsmiddelområdet til enhver tid er i overensstemmelse med og led i den almindelige uddannelsespolitik, således som den ledes af ministeriet. Heri ligger bl. a., at centralens virksomhed må indgå i de forhold, som det centrale uddannelsesråd skal vurdere og rådgive undervisningsministeren om. Det vil i den forbindelse formentlig være hensigtsmæssigt, om rådet indkalder styrelsens formand, i det omfang undervisningsmiddelspørgsmål indgår i dets drøftelser.

Bag forslaget om en kun 2-årig funktionsperiode for **styrelsesmedlemmerne** ligger på samme måde den betragtning, at institutionens sammensætning så vidt muligt til enhver tid kan være tilpasset udviklingen inden for uddannelsesområdet.

Styrelsen vil kunne nedsætte de fornødne udvalg, herunder eventuelt et forretningsudvalg. Det må forventes, at en meget stor del af arbejdsopgaverne skal løses gennem udvalg eller arbejdsgrupper af mere eller mindre permanent karakter, og at man i sådanne udvalg vil have behov for at inddrage eksperter fra forskellige områder. Styrelsen vil derfor kunne anmode andre end repræsentanter om at deltage i arbejde af denne karakter. Særligt kan understreges betydningen af, at ministeriets faglige konsulenter inddrages i arbejdet, således at man sikrer sig den størst mulige koordination mellem landscentralens virksomhed på undervisningsmiddelområdet og ministeriets rådgivende og vejledende virksomhed i øvrigt.

Til § 11.

Til at varetage udførelsen af landscentralens administrative funktioner, herunder udførelsen af styrelsens beslutninger, skal der oprettes et sekretariat, der foruden af en leder må bestå af det fornødne kontorphonale og tekniske personale samt et antal konsulenter til at forestå arbejdet med de enkelte opgaver, som landscentralen skal løse.

Konsulenternes antal og arbejdsopgaver må fastlægges under hensyn til den faglige ekspertise, som ministeriet allerede råder over, jfr. bemærkningerne til § 10.

Lederen deltager i såvel repræsentantskabs- som styrelsesmøderne som tilforordnet.

Til løsning af en del af de opgaver, som efter lovforslaget henlægges til landscentralen, vil personalet fra Undervisningsministeriets Båndcentral og i begrænset omfang personalet fra Statens Filmcentral kunne overføres.

Med hensyn til sekretariatets virksomhed bemærkes i øvrigt, at det vil være hensigtsmæssigt, at der på sekretariatsplan nedsættes et eller flere stående

arbejdsudvalg med repræsentanter for de institutioner, som landscentralen skal have fast samarbejde med (Danmarks Radio, Statens Filmcentral, Bibliotekscentralen, Indbindingscentralen m. fl.).

Til § 12.

1) Landscentralen får ansvaret for en systematisk registrering og katalogisering af undervisningsmaterialer, svarende til hvad der finder sted for boglige materialer i „Dansk Bogfortegnelse“. Denne fortegnelse hviler imidlertid i sidste instans på pligtafleveringen til Det kgl. Bibliotek, og det vil næppe være muligt eller hensigtsmæssigt at indføre en tilsvarende pligt for de øvrige undervisningsmaterialer alene af den grund, at området er vanskeligt at afgrænse blot nogenlunde skarpt. En dansk undervisningsmiddelfortegnelse bør derfor etableres som et tilbud, der står åbent for alle producenter, således at disse kan indsende materialer, og det er derefter landscentralen, der udøver det endelige skøn over, hvad der optages i fortegnelsen. Dette skøn hviler på en vurdering af, om materialerne kan siges at dække undervisningsrelevante områder, og ikke på en vurdering af deres kvalitet.

For folkeskoleområdet må startgrundlaget være skolebogslisten, Bibliotekscentralens seddelfortegnelse til børne- og skolebiblioteker, filmregistret, Statens Filmcentrals katalog og arkivoversigten fra Undervisningsministeriets Båndcentral. Snarest muligt udbygges dette katalogmateriale med fortegnelser over andre materialekategorier (f. eks. dias, transparenter og eventuelt videobånd).

For folkeskoleområdet vil arbejdet med registrering og katalogisering i betydeligt omfang kunne bygge på de erfaringer, som man har gjort inden for skolebibliotekerne. Arbejdet har her i reglen været udført på initiativ af Danmarks Skolebiblioteksforening, som enten selv har nedsat de nødvendige arbejdsudvalg eller har rettet en anmodning til Bibliotekscentralen, som har været den udgivende institution. Direktoratet for folkeskolen og seminarierne har skaffet midlerne fra skolebibliotekernes rådighedssum til udførelsen af de pågældende kataloger, der derefter er blevet solgt til en pris, som dækkede de resterende omkostninger (teknisk redaktion, trykning, salg).

For folkeskolens vedkommende kan der altså bygges videre på eksisterende erfaringer, men med den udvidelse af virksomheden, der ligger i, at landscentralen ikke blot skal beskæftige sig med de „traditionelle“ skolebiblioteksmaterialer, men med alle undervisningsmidler, må det være naturligt, at det bliver landscentralen, der står for opgavernes løsning. Dette indebærer ikke nogen begrænsning

med hensyn til interesserede foreningers og institutioners muligheder for at tage initiativer over for landscentralen, ligesom det må være naturligt, at den bibliotekstekniske side af sagen søges løst gennem Bibliotekscentralen. Derved kan man sikre sig ensartethed mellem undervisnings- og biblioteksområdet m. h. t. registreringsprincipper, hvad der er vigtigt af hensyn til mulighederne for samarbejde mellem de to områder både på kommunal-, amts- og andspan.

Perspektivet i dette samarbejde understreges af de overvejelser, man i øjeblikket gør sig om muligheden for at anvende **edb-teknik** ved registrering og katalogisering.

For de øvrige uddannelsesområder vil der ikke i samme grad være tale om at udbygge og udvide eksisterende funktioner, men i langt højere grad om en indsats af grundlæggende karakter, der må tilrettelægges af pædagoger fra de respektive uddannelsesområder. Problemerne kan dog næppe tænkes at adskille sig principielt fra de allerede kendte.

2) Med hensyn til landscentralens oplysningsvirksomhed vedrørende *undervisningsmaterialer* vil grundfunktionen være udsendelsen af den oven for beskrevne registrering og katalogisering. Herudover vil det være landscentralens forpligtelse i videst muligt omfang at søge at imødekomme behovet for en forbrugervejledning. Til dette formål skal den søge at tilvejebringe så fyldestgørende oplysninger som muligt om det enkelte materiale. Herved vil det lokale arbejde i forbindelse med materialevalg kunne lettes og forbedres, uden at der sker indgreb i de materialevælgende instansers kompetence.

Denne noget upræcise formulering af landscentralens forbrugervejledende opgave har sin baggrund i de vanskeligheder, der anses at være forbundet med dens løsning, og den mangel på erfaring, der i det store og hele er kendetegnende for et sådant arbejde. Der er først og fremmest tale om vanskeligheder ved at opstille kriterier, der kan afgive grundlag for en vurdering. Disse vanskeligheder kan anskueliggøres ved en opdeling af oplysningerne om et givet materiale i følgende kategorier (som eksempel er valgt bogligt materiale, men for av-materialer vil der kunne foretages tilsvarende opstillinger):

1. *Tekniske kvaliteter* (format, indbinding, grafisk standard og lignende).

2. *Pædagogiske kvaliteter* (overensstemmelse med gældende bestemmelser og vejledende undervisningsplaner, systematik, elevkategori, sværhedsgrad, motivation, arbejdsformer og lignende).

3. *Faglige kvaliteter*, (fagligt niveau, korrekthed, relevans, aktualitet og lignende).

4. *Ideologiske kvaliteter* (holdning, alsidighed, balance og lignende).

De fire kategorier er søgt opstillet efter den grad af vanskeligheder, der må anses for at være forbundet med at tilvejebringe vurderingskriterier, og opstillingen skal illustrere, at vanskelighederne anses for at være stigende fra 1—4. Baggrunden herfor må ses dels i, at omfanget af foreliggende erfaringsmateriale er svindende fra kategori 1 til 4, dels i en vurdering af mulighederne for at finde holdbare udgangspunkter i arbejdet med opstillingen af kriterier på de områder, hvor der endnu ikke foreligger erfaringsmateriale.

Da der ikke er foreslået tillagt landscentralen kompetence med hensyn til autorisation af undervisningsmidler, må virkningen af dens forbrugervejledende virksomhed anses for at blive helt afhængig af kvaliteten af de oplysninger, den kan tilvejebringe. Samtidig med at landscentralen får til opgave at give så fyldestgørende oplysninger som muligt, må det derfor tillige være dens forpligtelse, at den ikke går videre i denne virksomhed, end at de oplysninger, den til enhver tid giver fra sig, er tilvejebragt på et grundlag, der er så holdbart, at den kritik, der må forudses, ikke formår at nedsætte respekten for centralens arbejde og dermed dens indflydelse.

Det er i denne forbindelse formentlig navnlig kvaliteter inden for de faglige og ideologiske kategorier, der vil vise sig kontroversielle, altså spørgsmålene om, hvorvidt de i et materiale givne oplysninger er relevante og korrekte, og hvorvidt man har tilstræbt, at fremstillingen er neutral. Disse spørgsmål må anses for at være blandt de vanskeligste af de opgaver, som landscentralen skal søge at løse. Dette indebærer dog ikke, at man ikke på kort sigt vil kunne nå visse resultater på dette område, idet det allerede vil være til betydelig hjælp i arbejdet med at vurdere materialerne, om man vil kunne få producenterne til at redegøre for de overvejelser, der ligger bag ved produktionen af det enkelte materiale, specielt med henblik på, hvilken elevkategori materialet sigter på, samt hvilke mål materialet skal bidrage til at opnå. Det vil næppe volde særlig store vanskeligheder at få et sådant krav, som adskillige producenter allerede nu selv lever op til, gjort generelt og systematiseret på en hensigtsmæssig måde, således at valgproblemet vil være indkredset til først en konstatering af, om et materiale i sit tilbud modsvarer et lokalt undervisningsbehov, i bekræftende fald dernæst en vurdering af, om materialet lever op til de forudsætninger, som producenten selv har opstillet.

For folkeskolens vedkommende vil en vurdering

af undervisningsmaterialernes kvaliteter såvel i pædagogisk som i faglig og ideologisk henseende kunne tage sit udgangspunkt i skolelovforslagets formålsparagraf med tilhørende bemærkninger. Dog må der her tages det forbehold, at disse bestemmelser tager sigte på folkeskolens undervisning som helhed og ikke uden videre kan anvendes isoleret på de elementer, herunder undervisningsmidlerne, der indgår i denne helhed. Det ville f. eks. være betænkeligt, om et materiale med udpræget intolerant indhold blev karakteriseret som uegnet til at opfylde folkeskolens formål, idet det i en undervisningssammenhæng meget vel kunne tænkes netop at bidrage til at opfylde formålet ved at illustrere intolerancen. Ligeledes må det anses for uheldigt, om materialer med ensidigt indhold på forhånd måtte underkendes. Dels vil anvendelsen af sådanne materialer tilsammen kunne bidrage til at afbalancere undervisningen, dels vil de kunne danne hensigtsmæssige udgangspunkter i arbejdet med at få eleverne til selvstændigt at vurdere og tage stilling til stoffet, og dermed direkte bidrage til opfyldelse af væsentlige sider af folkeskolens formål.

Det skal endelig bemærkes, at selvom det må påregnes, at landscentralen må være tilbageholdende overfor beskrivelser af mere ideologisk bestemte sider af undervisningsmaterialernes indhold, vil det ikke hindre centralen i at yde rent teknisk og administrativ bistand til et arbejde af denne art, der sættes i gang uafhængigt af landscentralens ansvarsområde i øvrigt. Der henvises i denne forbindelse til forslag af 19. maj 1971 til folketingsbeslutning om nedsættelse af en skolebogskommission samt — i tilknytning til den senere tids diskussion om indholdet af lærebøgerne i folkeskolen — senere tilkendegivelser om, at der vil blive nedsat et udvalg, der skal have til opgave at udtale sig om, hvorvidt de lærebøger og andre undervisningsmaterialer, der anvendes i folkeskolen, indeholder fremstillinger, som er udtryk for en ensidig eller forældet opfattelse, eller som på anden måde er egnet til at give eleverne et *fortegnet* billede af væsentlige samfundsforhold, såvel historiske som nutidige. Udvalget skal i denne forbindelse særligt hæfte sig ved, om sådanne beskrivelser og vurderinger medvirker til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling i samfundet. Det må være naturligt at lade centralen distribuere sådanne udtalelser, som i øvrigt alene bør stå for udvalgets regning. Udvalget bør have en selvstændig status i forhold til undervisningsministeriet, og dets „anmeldelsesvirksomhed“ bør alene have til formål at stimulere skolenævnernes interesse for undervisningsmateriale-spørgsmål-

Det er endvidere landscentralens opgave at søge at oplyse om foreliggende *apparatur* til undervisningsformål, således at den i videst muligt omfang søger at tilvejebringe et selvstændigt uafhængigt materiale, der belyser de respektive apparaters funktionsduelighed i forhold til de formål, der ud fra uddannelses- og undervisningsmæssige synspunkter kan opstilles. Den skal søge at opstille standarder og normer for det **undervisningsapparatur**, som indkøbes til statsinstitutioner.

Mens udgifterne til registrering og katalogisering afholdes af landscentralen, er det forudsat*, at offentliggørelsen af det under 1) og 2) nævnte informationsmateriale modsvares af indtægter ved salg, evt. abonnement, som delvis dækker omkostningerne, svarende til hvad der gælder for 6).

Landscentralen skal, i det omfang en sådan bistand ikke ydes af andre organer, ud fra undervisningsmiddelsynspunkter tilbyde konsultativ bistand i forbindelse med lokale indretning.

Landscentralen kan alene eller i samarbejde med andre afholde kurser som led i oplysningsvirksomheden samt afholde møder, konferencer o. l. med det formål at søge afklaring på problemer vedrørende undervisningsmidler.

Endelig må det være et naturligt led i landscentralens oplysningsvirksomhed at varetage den centrale bistand til amtscentralerne med hensyn til opbygning og cirkulation af udstillingsarrangementer til belysning af de aktuelle muligheder på undervisningsmiddelområdet. Denne virksomhed har hidtil været varetaget af Statens pædagogiske **Studiesamling**. Overføringen af opgaven må ske efter nærmere drøftelse mellem Statens pædagogiske **Studiesamling** og landscentralen.

3) Uden at der tillægges landscentralen egentlige beføjelser hverken over for brugerne eller producenterne af undervisningsmidler, skal den i hele sin virksomhed søge at koordinere forholdene på undervisningsmiddelmarkedet og dermed søge at bidrage til, at hensigtsmæssige undervisningsmidler kan fremskaffes til rimelige omkostninger.

4) Ved programmateriale forstås her optagel^{se} af lyd eller levende billeder eller begge dele i forening til direkte udsendelse over radio- eller tv-sendemettet eller via kabelanlæg og/eller til forsendelse som film, bånd el. lign. Bestemmelsen bygger på den forudsætning, at finansieringen af den virksomhed, som Danmarks Radios undervisningsafdeling hidtil har udført, overgår til undervisningsministeriet, således at landscentralen på undervisningsministeriets vegne indgår aftale om levering af det programmateriale m. m., som Danmarks Radio derefter har ansvaret for produktionen af, såvel **kvanti-**

tativt som kvalitativt. Det er hermed forudsat, som allerede anført under de almindelige bemærkninger, at aftalen tillige kan omfatte levering af andet materiale, der er udarbejdet i tilknytning til programmaterialerne.

Den opgave, der i radiokommissionsbetænkningen s. 39 er beskrevet som den at kortlægge, prioritere og indstille til undervisningsministeriet om de undervisningsopgaver, der ønskes bragt til udførelse af Danmarks Radio, er dermed foreslået placeret i landscentralen, jfr. dog bemærkningerne til §§ 9 og 10 navnlig om forholdet til det centrale uddannelsesråd. Overgangen til finansiering over undervisningsministeriets budget vil ske etapevis over en 3-4rig periode, jfr. bemærkningerne vedrørende lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Den tilsvarende funktion foreslås udøvet over for Statens Filmcentral. Denne har siden sin oprettelse i 1938 som sin ene hovedopgave haft at fremskaffe og udleje skolefilm og film, der tjener til oplysningens fremme. Som et tilskud til denne virksomhed er der over undervisningsministeriets budget siden 1965/66 ydet et årligt beløb, der siden 1970/71 har Udgjort 500.000 kr. Dette beløb er hidtil blevet forvaltet alene af filmcentralen i sammenhæng med institutionens øvrige budgetmidler og uden indflydelse fra undervisningsministeriet. Med den nye ifilmlovs ikrafttræden er dette forhold dog ændret, idet ledelsen af filmcentralen nu er lagt hos en bestyrelse på 10 medlemmer, hvoraf 1 medlem udpeges efter indstilling fra undervisningsministeriet.

Med forslaget om at lade landscentralen indgå de fornødne aftaler med de mulige producenter om jinvendelsen af de til enhver tid til rådighed stående xiidler til fremskaffelse af programmateriale af den lævnte karakter tilsigtes det dels at undgå en binling til bestemte tekniske løsninger, således at de økonomiske midler kan dirigeres derhen, hvor de gunstigste aftaler med hensyn til kvalitet, kvantitet og ophavsretlige begrænsninger kan opnås, dels at opnå den størst mulige koordination af indsatsen på dette område. I teknisk henseende har landscentralens opgave på dette punkt den nøjeste sammenhæng med den under 2) nævnte opgave at tilvejebringe et vurderingsgrundlag til belysning af forskellige apparaturers funktionsduelighed samt med distributionsopgaven under 6), hvortil der henvises for yderligere bemærkninger. Med hensyn til koordinatiossynspunktet findes det mest hensigtsmæssigt, at landscentralen udtrykker forbrugernes synspunkter og ønsker, uanset hvem producenten er.

Alene af budget- og planlægningsmæssige grunde vil det være nødvendigt, at aftaler med Danmarks Radio eller Statens Filmcentral 1 almindelighed har

langtidskarakter. Heraf følger tillige, at de må have karakter af rammeaftaler, der fastslår dels hvor store beløb, der stilles til rådighed for produktion eller indkøb, dels hvorledes samarbejdet med landscentralen skal foregå, således at denne sikres løbende indflydelse på virksomheden.

Med bestemmelsen om, at landscentralen i særlige tilfælde skal kunne lade producere eller yde produktionsstøtte til undervisningsmaterialer, tilsigtes der ikke at etablere et statsligt produktionsselskab for undervisningsmaterialer. Hensigten er alene at holde muligheden åben for, at landscentralen kan tage initiativer på områder, hvor der er konstateret behov, som ikke kan tilfredsstilles på rimelig måde ad de normale kanaler.

5) Med bestemmelsen om, at landscentralen har pligt til at sørge for biblioteksteknisk klargøring af materialer, er det endelige ansvar herfor for uddannelsesområdet vedkommende placeret i landscentralen. Det er herved forudsat, at ydelsen sker mod en betaling, der dækker de faktiske omkostninger. Det må forventes, at klargøring i almindelighed vil finde sted på primærkommunalt eller amtskommunalt plan, dog på basis af den tidligere omtalte centrale katalogisering og registrering, således som den udføres af Bibliotekscentralen. Bestemmelsen tilsigter først og fremmest at gøre landscentralen til den naturlige repræsentant for undervisningsministeriet i Bibliotekscentralens bestyrelse og tillige i Indbindingscentralens bestyrelse, når denne institution overgår til at blive en selvejende institution pr. 1. april 1973. I øjeblikket er undervisningsministeriet repræsenteret gennem direktoratet for folkeskolen og seminarierne. Bestemmelsen tilsigter tillige at holde muligheden åben for en fortsat forøgelse af den centrale virksomhed, hvis dette skulle vise sig at være mest rationelt.

6) Den helt overvejende del af filmdistributionen sker i øjeblikket gennem Statens Filmcentral. Den centrale distribution af lydbånd med skoleradioudsendelser sker gennem Undervisningsministeriets Båndcentral, hvis virksomhed suppleres af en række lokale båndcentraler landet over. Der eksisterer ikke noget talmateriale, der belyser omfanget af den samlede distribution af disse udsendelser, så lidt som forholdet mellem lokal og central distribution.

Forslaget tager sigte på at samle Statens Filmcentrals distribution og Undervisningsministeriets Båndcentrals virksomhed i landscentralen med den dertil hørende tekniske tjeneste (gennemsyn, reparation, optagelse, sletning o. l.). For Statens Filmcentrals vedkommende er muligheden af overførel-

sen af denne del af virksomheden foregrebet i den nye filmlov, der tillægger filmcentralen distributionsopgaven i det omfang, den ikke varetages af andre organer, og der er i denne forbindelse i bemærkningerne henvist til, at opgaven fremtidig kan tænkes henlagt til en eventuel landscentral for undervisningsmidler. Der gøres i bemærkningerne dog opmærksom på, at der kan opstå problemer med hensyn til betjeningen af brugergrupper uden for uddannelsesområdet og navnlig med hensyn til betjeningen af Grønland med almindelige spillefilm nedkopieret til 16 mm.

Disse spørgsmål bør søges løst ved forhandling mellem filmcentralen og landscentralen med det formål at samle flest mulige administrative og ekspeditions-mæssige rutiner ved denne virksomhed i landscentralen, uden at nogen af de hidtidige aftagere lider skader derved. I praksis vil sådanne problemer være af mindre betydning, hvis det skulle vise sig muligt at placere de to institutioner i samme bygning, hvad der også gøres opmærksom på i bemærkningerne til filmloven.

Med placeringen af **distributionsopgaven** i landscentralen tilsigtes der — foruden rationel drift — opnået en indirekte, men i realiteten formentlig afgørende styring af, hvorledes den fremtidige udvikling på lyd- og billedoptagelser skal forme sig inden for uddannelsesområdet. Ved valget af den eller de tekniske løsninger, der anses for mest hensigtsmæssige til at bære optagelserne, vil landscentralen på brugernes vegne fastlægge den apparattype, som det vil være nødvendigt at anskaffe, hvis man ønsker at udnytte de tilbudte optagelser. Landscentralens systemstandardiserende rolle må her ses i sammenhæng med den stærke tekniske udvikling (billedkassetter, billedplader og kabel-tv). Det må i denne forbindelse på forhånd være et mål at sprede sig over så få tekniske løsninger som overhovedet muligt. Det må tillige anses for et mål, at programmerne vil kunne leveres direkte til landscentralen også fra Danmarks Radio, således at den fordyrende og komplicerende optagelse vil kunne undgås.

Det er forudsat, at udlejningen af programmateriale som hidtil sker mod en betaling, som delvis dækker udgifterne.

Det er endvidere forudsat, at folkebibliotekerne under hensyntagen til den begrænsning, der følger af anden lovgivning, skal kunne formidle lån fra landscentralen til enkeltlånere, bl. a. til betjening af dele af fritidsundervisningen og individuelle uddannelsessøgende.

7) Ifølge en aftale med **forlæggerforeningens** skolebogsudgivelser leveres et antal frieksemplarer af skolebogsudgivelser til Statens pædagogiske Studie-

samling, der fordeler materialerne videre til skolecentralerne. I og med at landscentralen i det hele skal fungere som overbygning for amtscentralerne, må denne opgave naturligt høre hjemme der i sammenhæng med den øvrige betjening af amtscentralerne. Opgavens overføring forudsættes at ske efter nærmere drøftelser med Statens pædagogiske Studiesamling.

Til § 13.

De nærmere bestemmelser i henhold til §§8-11 om landscentralens repræsentantskab, styrelse, ledelse og drift, herunder budget- og regnskabsmæssige forhold, samt en nærmere angivelse af landscentralens opgaver inden for de ved § 12 fastsatte rammer skal fastsættes i en bekendtgørelse, der udfærdiges af undervisningsministeren efter forhandling med de interesserede organisationer.

Til kapitel 3. Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

Til § 14.

Loven skal træde i kraft fra samme tidspunkt som den nye lov om folkebiblioteker, d. v. s. den 1. april 1974, jvf. de i indledningen herom anførte bemærkninger.

Til § 15.

Den her i landet gældende kommunale lovgivning, der ligger til grund for bestemmelserne om amtscentraler i kapitel 1, gælder ikke for Færøerne og Grønland, og bestemmelserne i dette kapitel vil derfor ikke kunne overføres til disse landsdele.

Bestemmelserne om en landscentral i kapitel 2 vil derimod i et vist omfang have betydning for Færøerne og Grønland, f. eks. med hensyn til information om undervisningsmidler og teknisk bistand samt for så vidt angår distribution af film, bånd og lignende til skoler og andre institutioner, og det foreslås derfor, at denne del af loven ved kongelig anordning skal kunne sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger. En sådan ikraftsættelse må for Færøernes vedkommende ske efter forhandling med de færøske hjemmestyremyndigheder og for Grønlands vedkommende efter forhandling med ministeriet for Grønland og Grønlands landsråd.

Lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Amtscentralerne.

Som nævnt i indledningen yder staten tilskud til de fælleskommunale samlinger efter de samme regler som gælder for folkebibliotekerne. Tilskuddet udgjorde således indtil 1. april 1971 45 pct. af de årlige driftsudgifter indtil 275.000 kr. og 30 pct. af

driftsudgifter ud over dette beløb. Fra 1. april 1971 blev refusionssatsen nedsat til hhv. 40 pct. og 27 pct. Af det beregnede statstilskud tilbageholdes 2½ pjtt. som en rådighedssum til løsning af fællesopgaver.

Til skolecentralerne yder staten tilskud til driften i.h. t. skolestyrelseslovens § 81 inden for rammerne af den på finansloven under § 20.2.01.62.01 optagne

bevilling. Amtskommunernes udgifter i 1971-72 til de i § 81 nævnte aktiviteter udgjorde ialt ca. 31 mio. kr., og da bevillingen var på 10 mio. kr., androg statens tilskud til bl. a. skolecentralernes drift herefter ca. 30 pct. af udgifterne.

På grundlag af regnskaberne for 1971-72 kan udgiftsfordelingen ved den nugældende ordning herefter opgøres som følger:

	Komm. mio. kr.	Amtskomm. mio. kr.	Stat mio. kr.	Ialt mio. kr.
Fælleskommunale samlinger.....	3,8		2,2	6,0
Skolecentraler		3,4	1,8	5,2
	3,8	3,4	4,0	11,2

I betænkning nr. 621 stiller udvalget forslag om en ændret refusionsordning, således at staten refunderer 33⅓ pct. af udgifterne ved anskaffelse af undervisningsmaterialer belagt med copy-right kriterium. Om udvalgets forslag og baggrunden herfor henvises nærmere til betænkningen s. 41 ff.

Udvalgets forslag bygger på den forudsætning, at der ydes tilskud efter ensartede tilskudssatser til folkebibliotekerne og nærværende område, således som det ihvertfald delvis er tilfældet i dag. Forslaget må derfor ses på baggrund af betænkning nr. 007/1971 om revision af biblioteksloven, hvori der ejtles forslag om opretholdelse af den hidtil gældende særlige refusionsordning for folkebiblioteker.

Da det imidlertid nu er regeringens heDsigt at ioreslå de hidtidige særlige refusionsordninger til bl. a. folkebibliotekerne erstattet med generelle tilskud til amtskommuner og kommuner efter objektive kriterier, er grundlaget for udvalgets forslag hermed forrykket, således at også dette område må indgå i det generelle tilskud til amtskommunerne.

Landscentralen.

Som det fremgår af lovforslagets § 7, foreslås udgifterne ved landscentralens oprettelse og drift afholdt af staten. Det forudsættes dog, at der for leje jff film og bånd fra landscentralens samlinger skal jsetales en afgift på samme måde, som det nu er tilfældet ved leje fra Statens Filmcentral og Undervisningsministeriets Båndcentral, jvf. bemærkningerne il § 12, nr. 6.

Det første år, landscentralen er i virksomhed, vil der være udgifter til selve etableringen af centralen, lavnlig lokale- og lønudgifter. Det forventes, at andscentralen straks kan påbegynde registreringsopgaven, hvorimod andre opgaver ikke kan forventes påbegyndt før end i finansåret 1975-76.

Det forudsættes i betænkning nr. 621, at udgifterne ved landscentralens oprettelse og drift, bortset fra udgifterne til den produktion, som finder sted i Danmarks Radios undervisningsafdeling, i hvert fald på kortere sigt stort set vil kunne afholdes inden for allerede bevilgede midler til eksisterende statsinstitutioner, Statens Filmcentral, Undervisningsministeriets Båndcentral og Statens pædagogiske Studiesamling med tillæg af skolebibliotekernes rådighedssum. Om rådighedssummen henvises til det nedenfor anførte.

Man må dog nok påregne, at der herudover vil blive tale om en merudgift for staten i finansåret 1974-75 på ca. 1 mio. kr. I de følgende 2 år vil merudgifterne formentlig stige med ca. 50 pct. årligt op til ca. 2 mio. kr.

Som nævnt i bemærkningerne til § 12 foreslås det, at Statens Filmcentrals lager- og distributionsfunktioner samt de hertil knyttede tekniske opgaver overføres til landscentralen, idet de sammenlægges med Undervisningsministeriets Båndcentrals tilsvarende opgaver på dette område. Det forudsættes i denne forbindelse, at der sker en overførelse til landscentralen af den del af Statens Filmcentrals budget, som vedrører dette formål.

I de ovenfor nævnte udgifter er der som nævnt ikke medregnet udgifter til den produktion af undervisningsmidler, som finder sted i Danmarks Radios undervisningsafdeling, jvf. bemærkningerne til § 12, nr. 4.

De samlede årlige udgifter til voksenundervisning og skoleradio og -tv er på budgetbasis for finansåret 1972-73 opgjort til ca. 15,3 mio. kr. De fornødne statsbevillinger tilvejebringes etapevis ved en merbevilling på ca. 5 mio. kr. i hvert af finansårene 1974-75 til 1976-77 (med fornødne pris- og lønstigninger).

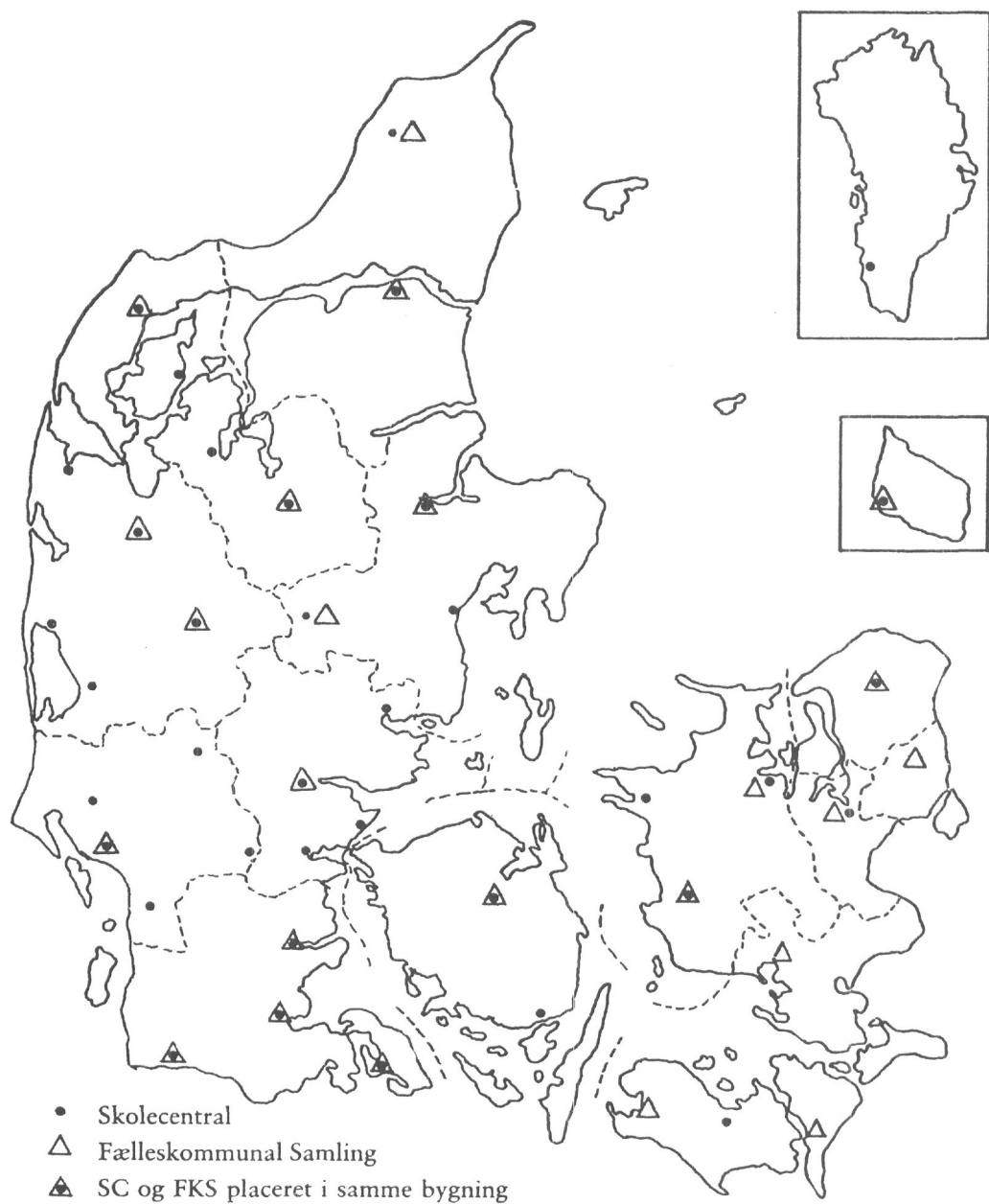
Rådighedssummen.

Rådighedssummen er ifølge de gældende bestemmelser at betragte som en fond, hvis indtægter fremkommer ved tilbageholdelse af $2\frac{1}{2}$ pct. af de beregnede driftstilskud til bibliotekerne og de fælleskommunale samlinger, og dens formål er løsning af bibliotekernes fællesopgaver. Efter aftale mellem Bibliotekstilsynet og undervisningsministeriet fordeles det tilbageholdte driftstilskud til folke- og skolebibliotekerne med henholdsvis 80 pct. og 20 pct. Skolebibliotekernes rådighedssum udgjorde i finansåret 1971-72 ca. 585.000 kr. Hertil kom dog opsparede beløb fra tidligere finansår på ialt ca. 525.000 kr., således at skolebibliotekernes rådighedssum udgjorde ialt ca. 1,1 mio. kr. i finansåret 1971-72. Heraf anvendtes dog kun ca. 800.000 kr., således at ca. 310.000 kr. overførtes til finansåret 1972-73.

Rådighedssummen har hidtil løst en række særlige opgaver af væsentlig betydning for skolebiblioteksområdet. Disse opgaver forudsættes nu løst af landscentralen, jvf. de almindelige bemærkninger afsnit III. B. og bemærkningerne til § 12, nr. 1, og som nævnt ovenfor forudsættes det i betænkning nr. 621, at rådighedssummen overføres til landscentralen.

Da det imidlertid nu som tidligere nævnt er hensigten at overgå til generelle tilskud omfattende også skolebiblioteker og amtscentraler, kan rådighedssummen ikke længere tilvejebringes ved tilbageholdelse af en vis procentdel af beregnede driftstilskud. I stedet for er det tanken at overføre et beløb til landscentralens budget svarende til $2\frac{1}{2}$ pct. af det for finansåret 1973-74 beregnede statstilskud til skolebiblioteker og fælleskommunale samlinger.

Oversigt over skolecentralernes og de fælleskommunale samlingers
geografiske placering 1. januar 1973.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 184 af 26. marts 1974.

Bekendtgørelse om landscentralens styrende organer m. v.

I henhold til § 7 i lov nr. 419 af 13. juni 1973 om en landscentral for undervisningsmidler fastsættes herved følgende bestemmelser:

§ 1. Til at forestå landscentralens virksomhed vælges et repræsentantskab og en styrelse.

Repræsentantskabet.

§ 2. Medlemmerne af repræsentantskabet skal repræsentere de forskellige forbrugere af undervisningsmidler.

Stk. 2. Repræsentantskabets medlemmer beskikkes af undervisningsministeren efter indstilling fra:

de til enhver tid bestående organisationer af lærere m. v. og af elever og studerende,
folkebibliotekerne,
skolebibliotekerne,
de regionale centraler for undervisningsmidler,
Landsforeningen Skole og Samfund,
arbejdsmarkedets organisationer,
oplysningsforbundene,
Rektorkollegiet,
Danmarks Lærerhøjskole,
Danmarks pædagogiske Bibliotek,
Danmarks pædagogiske Institut,
de kommunale Organisationer samt København og Frederiksberg kommuner,
undervisningsministeriets forskellige uddannelsesområder samt
øvrige ministerier, som administrerer uddannelser.

Stk. 3. Medlemmerne beskikkes for perioder af 2 år. Genbeskikkelse kan finde sted. Opløses de eksisterende organisationer m. v., eller opstår der organisationer eller lignende, som må ligestilles med de repræsenterede, afgør undervisningsministeren, hvorledes der skal forholdes ved valget af de

pågældende medlemmer af repræsentantskabet.

Stk. 4. Undervisningsministeren offentliggør, hvilke organisationer m. v. som til enhver tid har indstillingsret til repræsentantskabet. Som hovedregel kan der kun beskikkes én repræsentant for hver organisation m. v.*)

§ 3. Repræsentantskabet vælger selv sin formand og fastsætter selv sin forretningsorden.

Stk. 2. Repræsentantskabet udpeger 5 af sine medlemmer til at indtræde i styrelsen og udpeger suppleanter for disse medlemmer. Repræsentantskabet skal herved påse, at såvel kommunale som pædagogiske repræsentanter for de største undervisningsområder får sæde i styrelsen.

Stk. 3. Repræsentantskabet indkaldes af styrelsen til møde mindst én gang årligt. På dette møde forelægger styrelsen landscentralens budget til udtalelse, og styrelsen aflægger beretning for landscentralens virksomhed.

§ 4. Repræsentantskabet afgiver udtalelse om alle spørgsmål, som forelægges det af styrelsen.

Stk. 2. Repræsentantskabet kan endvidere på eget initiativ stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeriet om alle spørgsmål, som vedrører landscentralens virksomhed.

Styrelsen.

§ 5. Styrelsen består af 9 medlemmer. 5 af disse vælges af repræsentantskabet blandt dets medlemmer. Undervisningsministeren udpeger de resterende 4 medlemmer, som skal repræsentere undervisningsministeriets forskellige uddannelsesområder.

*) Som bilag til nærværende bekendtgørelse er optaget en fortegnelse over de organisationer m. v., som for tiden har indstillingsret til repræsentantskabet.

Stk. 2. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren for perioder af 2 år. Genbeskikkelse kan finde sted.

Stk. 3. Undervisningsministeren udpeger formanden, som skal være en af undervisningsministeriets repræsentanter i styrelsen. Undervisningsministeren fastsætter styrelsens forretningsorden.

§ 6. Styrelsen har den overordnede ledelse af landscentralens virksomhed.

Stk. 2. Styrelsen indhenter repræsentantskabets udtalelse om det årlige budget for landscentralen og om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed.

Stk. 3. Styrelsen afgiver indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt om i særlige tilfælde at forestå eller støtte fremstillingen af andre undervisningsmaterialer.

§ 7. Styrelsen kan nedsætte stående udvalg med repræsentanter for de institu-

tioner, som landscentralen skal have fast samarbejde med.

Sekretariatet.

§ 8. Den daglige administration af landscentralen varetages af et sekretariat, hvis leder repræsenterer institutionen udadtil.

Stk. 2. Lederen orienterer regelmæssigt styrelsen om alle forhold af betydning for landscentralens virksomhed. Lederen skal udtale sig om alle spørgsmål, som forelægges ham af undervisningsministeriet, af styrelsen eller af repræsentantskabet.

Stk. 3. Lederen udarbejder budgetforslag til styrelsen og har ansvaret for budgetmidlernes anvendelse.

Stk. 4. Lederen tilrettelægger repræsentantskabsmøderne efter samråd med styrelsen og deltager som tilforordnet i møderne.

Stk. 5. Lederen deltager uden stemmeret i styrelsens møder.

§ 9. Bekendtgørelsen har virkning fra den 1. april 1974.

Undervisningsministeriet, den 26. marts 1974.

Tove Nielsen.

/ H. Kemp.

Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 672 af 13. december 1978.

Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om landscentralens styrende organer m.v.

I bekendtgørelse nr. 184 af 26. marts 1974 om landscentralens styrende organer m.v. foretages følgende ændringer:

I § 2, stk. 4, indsættes efter 2. pkt. som nyt 3. pkt.:

»Som bilag til denne bekendtgørelse er optaget en fortegnelse over de organisationer m.v., som for tiden har indstillingsret til repræsentantskabet.«

Samtidig slettes fodnoten i bekendtgørelsen af 26. marts 1974.

Undervisningsministeriet, den 13. december 1978

P. M. V.

BJ. BRYNSKOV

/ N. Thye

Bilag

Organisationer, institutioner m.v. med indstillingsret til repræsentantskabet

Akademikernes Centralorganisation	Fællesrådet for Handelsskoleelever
Amtsrådsforeningen i Danmark	Gymnasieelevernes Landsorganisation
Arbejdsministeriet	Gymnasieskolernes Lærerforening
Bibliotekstilsynet	Handelsministeriet
Børneforsorgs/omsorgspædagogstuderendes	Handelsskolernes Lærerforening
Landsorganisation	Husholdningslærerforeningen
Børnehave- og Fritidspædagogseminariernes	Indenrigsministeriet
Lærerforening	Kommunernes Landsforening
Danmarks Biblioteksforening	Kontaktudvalget for Amtscentraler for Undervisningsmidler
Danmarks Lærerforening	Københavns kommune
Danmarks Lærerhøjskole	Landbrugsraadet
Danmarks Pædagogiske Bibliotek	Landsforeningen af lærere ved teknika
Danmarks Pædagogiske Institut	Landsforeningen Skole og Samfund
Danmarks Realskoleforening	Lands-Organisationen af Elever
Danmarks Skolebiblioteksforening	Landsorganisationen i Danmark (LO)
Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening	Landssammenslutningen Af Kursusstuderende
Dansk Arbejdsgiverforening	Lærerstuderendes Landsråd
Dansk Folkeoplysnings Samråd	Lærlingenes og ungarbejdernes Landsorganisation
Dansk Friskoleforening	Ministeriet for Grønland
Dansk Magisterforening	Ministeriet for kulturelle anliggender
Dansk Teknisk Lærerforening	Pædagogstuderendes Landsråd
Danske Gymnasieelevers Sammenslutning	Rektorkollegiet
Danske Socialpædagogers Landsforbund	Sammenslutningen af Tværpolitiske Studenterorganisationer
Danske Studerendes Fællesråd	Socialministeriet
Foreningen af danske landbrugslærere	Studierådet ved danske Teknika
Foreningen af frie Urigdoms- og Efterskoler	Undervisningsministeriets forskellige uddannelsesområder
Foreningen for folkehøjskoler i Danmark	
Forsvarsministeriet	
Frederiksberg kommune	
Fællesrådet for danske Tjenestemands- og	
Funktionærorganisationer	

Ministeriet for kulturelle anliggenders bekendtgørelse nr. 152 af 6. april 1979

Bekendtgørelse om opbevaring og benyttelse af optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser, som er foretaget inden for undervisningsvirksomhed

I henhold til § 17, stk. 1, i lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jvf. lovbekendtgørelse nr. 130 af 15. april 1975, som ændret ved lov nr. 240 af 8. juni 1977, og § 7a i lov om retten til fotografiske billeder, jvf. lovbekendtgørelse nr. 129 af 15. april 1975, som ændret ved lov nr. 239 af 8. juni 1977, fastsættes:

§ 1

Optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser, som foretages med hjemmel i ophavsretslovens § 17, stk. 1, jvf. også bestemmelserne i denne lovs §§ 45, stk. 3, 46, stk. 2, 48, stk. 3 og 49, stk. 3, og i fotografilovens § 7a, må kun anvendes inden for undervisningsvirksomhed.

Stk. 2. Udtrykket undervisningsvirksomhed omfatter enhver offentlig såvel som privat kundskabsformidling, som sker i organiseret form, herunder f. eks. højskoleundervisning, undervisning efter lov om fritidsundervisning m. v., pædagogisk virksomhed inden for børne og ungdomsinstitutioner, videreuddannelse, som foranstaltes på arbejdspladser eller af faglige sammenslutninger, korrespondanceundervisning o. lign. Under undervisningsvirksomhed falder også centraler, der som led i den pædagogiske virksomhed foretager optagelse og distribution af radio- og fjernsynsudsendelser.

§ 2

Optagelserne skal foretages direkte fra selve radio- eller fjernsynsudsendelsen.

Stk. 2. Fremstilling af kopier af de i stk. 1 nævnte optagelser må kun foretages på grundlag af optagelser, som den pågældende undervisningsvirksomhed selv har foretaget, jvf. dog § 4.

§ 3

Optagelserne eller kopier heraf må udlånes til anden undervisningsvirksomhed, som opfylder betingelserne i § 1, men det udlånte materiale må ikke kopieres af den modtagende virksomhed eller af denne viderespredes til anden undervisningsvirksomhed, jvf. dog § 4.

§ 4

Uanset bestemmelserne i §§ 2 og 3 er det tilladt de i § 1, stk. 2, 2. pkt. nævnte centraler at foretage kopiering med henblik på udlån af optagelser eller kopier heraf, som den pågældende central har modtaget i udlån fra en anden central.

§ 5

Optagelserne eller senere kopier heraf skal være af en forsvarlig teknisk kvalitet, og der må ikke foretages ændringer i optagelserne.

§ 6

Det er ikke tilladt at foretage optagelse af fjernsynsudsendte filmværker, som indgår i biografernes almindelige repertoire af spillefilm, med mindre der ved udsendelsen i fjernsyn kun er benyttet mindre dele af værket.

§ 7

Foretages der optagelse eller senere kopiering af andre udsendelser end undervisningsudsendelser, har rettighedshaverne krav på vederlag.

Stk. 2. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af ministeren for kulturelle anliggender godkendt fælles forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer de ophavsmænd, udøvende kunstnere og fremstillere af grammofonplader, hvis værker og præstationer indgår i de i stk. 1 nævnte radio- eller fjernsynsudsendelser.

Stk. 3. Kan der ikke opnås enighed mellem parterne om vederlagets størrelse, kan spørgsmålet indbringes for det i ophavsretslovens § 54 og fotografilovens § 16 omhandlede nævn, der har den endelige administrative afgørelse.

Stk. 4. Ved udtrykket undervisningsudsendelser i stk. 1 forstås udsendelser, der ved annonceringen i radio eller fjernsyn fremtræder som udsendt af Danmarks Radios undervisningsafdeling eller tilsvarende afdelinger inden for udenlandske radiofonier.

§ 8

Optagelserne og senere kopier heraf skal gøres ubrugbare senest 4 år efter at det program, hvorfra optagelse er gjort, første gang har været udsendt i radio eller fjernsyn, med mindre der er indhentet samtykke fra rettighedshaverne til fortsat opbevaring, jvf. dog § 9.

Stk. 2. Det er tilladt at foretage optagelser på grundlag af genudsendelser, der sker inden for den i stk. 1 fastsatte frist, men foretagelse af sådanne optagelser bevirker ikke nogen forlængelse af den nævnte frist.

Stk. 3. Det er ikke tilladt at foretage optagelse af genudsendelser, der sker senere end 4 år efter at det program, hvorfra optagelse ønskes foretaget, første gang har været udsendt i radio eller fjernsyn.

§ 9

Anvendes en optagelse ved udløbet af den i § 8 nævnte frist ved igangværende undervisning, er det dog tilladt at bevare optagelsen indtil udløbet af det pågældende undervisningsår.

§ 10

Det påhviler enhver undervisningsvirksomhed, som foretager optagelser i overensstemmelse med bestemmelserne ovenfor, at føre en fortegnelse over de optagelser og senere kopier heraf, som er foretaget af den pågældende institution inden for hvert kalenderår.

Stk. 2. Enhver optagelse eller senere kopi skal være mærket med tidspunktet for den første udsendelse af de optagne programmer.

§ 11

Ved udlån fra en undervisningsvirksomhed til en anden, jvf. §§ 3 og 4, er den lånende undervisningsvirksomhed ansvarlig for, at de lånte optagelser gøres ubrugbare i overensstemmelse med bestemmelserne i § 8.

§ 12

Overtrædelse af bestemmelserne i §§ 1-6 og § 8, jvf. § 9, i denne bekendtgørelse vil kunne indebære en overtrædelse af bestemmelserne i ophavsretslovens §§ 2, 45, 46, 48 og 49 samt fotografilovens § 1, der efter ophavsretslovens § 55 og fotografilovens § 17 kan straffes med bøde eller under skærpende omstændigheder med hæfte i indtil 3 måneder.

§ 13

Bekendtgørelsen gælder for optagelser, som er foretaget efter den 1. juli 1977. Bestemmelserne i § 2, stk. 2, 3, 4, 5, 10 og 11 gælder dog kun for optagelser, som foretages efter den 1. juni 1979.

Ministeriet for kulturelle anliggender, den 6. april 1979

NIELS MATTHIASSEN

/ W. Weincke

LANDSCENTRALEN
FOR UNDERVISNINGSMIDLER

MATERIALEBESKRIVELSE

FOLKESKOLEN

10.a. Geografi, 6.-10. skoleår
Lærebogssystemer

Geografi 6/7 og valgfag:

begreb metode model

Bebyggelse 1. Form og udvikling

Af Leif J. Hansen

Gad. 1980

56 s., 46,60 kr.

SBN 12-22618-7

Lix 45 (ML 13,6 + LO 31,4)

SAMMENHØRENDE MATERIALER:

"Geografi 6/7 og valgfag: begreb metode model" er et system for 6. og 7. skoleår.

Til systemet hører:

Danske landskaber

Befolkning

Trafik og transport

Vejr og klima

Landskabsøkologi

Bebyggelse 1. Form og udvikling

Under udarbejdelse:

Bebyggelse 2. By og opland

Erhverv

Urbanisering

INDHOLDSBESKRIVELSE:

Hæftet gennemgår bebyggelse i Danmark med hensyn til udvikling og form. Ved at behandle typiske eksempler gennemgås vigtige begreber og sammenhænge inden for bebyggelsestyper, klassifikation, arealbenyttelse. Desuden lægges vægt på den historiske udvikling af de forskellige bytyper.

I teksten er der indsat mange slags opgaver af forskellig sværhedsgrad.

Hæftet har mange fotos, tegninger, kort, grafer og oversigter. Det afsluttes med forklaring af vigtige begreber.

UNDERVISNINGSMÅL:

- at eleverne får kendskab til væsentlige begreber fra bebyggelsesgeografien og får indblik i væsentlige strukturer fra denne.

ANVENDELSESMULIGHEDER:

Hæftet kan anvendes i undervisningssituationer, hvor indlæring af systematisk bebyggelsesgeografi er det centrale emne. Det stiller ikke krav om særlige undervisningsformer. Dog findes det hensigtsmæssigt at inddrage eksempler fra elevernes lokalområde i forbindelse med løsning af opgaver og arbejde med øvelser. Man kan således udvælge temaer fra bogen, som har direkte relation til det bysamfund eller område, som eleverne bor i.

Bogens indledende afsnit vil under alle omstændigheder med fordel kunne gennemarbejdes. Enkelte af de øvrige afsnit er af en sådan sværhedsgrad, at støtte fra lærerens side eller direkte lærergennemgang er nødvendig.

FAGLIGT INDHOLD:

Det faglige niveau er passende for 6.-10. klassetrin under forudsætning af, at eleverne tidligere er blevet præsenteret for de korttyper, der er gengivet i hæftet. Stoffet er relevant i forhold til den vejledende læseplan for geografi. Flere afsnit kan inddrages i samtidsorientering og historie.

SPROGLIGT NIVEAU:

Informationstætheden og det sproglige niveau opfattet i bredeste forstand synes passende for den angivne brugerkreds. Det store antal kortudsnit, tegninger og fotos illustrerer klart og tydeligt de fænomener, eleverne skal stifte bekendskab med.

MEDIEUDNYTTELSE:

De mange illustrationer giver sammen med teksten et godt grundlag for aktivt arbejde med øvelser og opgaver. I enkelte situationer vil inddragelse af kortblade (fx over elevernes hjemegn) være hensigtsmæssig.

Mogens Lerbech Jensen

Beskrivelsen er udgivet den 15. 12. 80 og optages i NYHEDSKATALOG 81.

Undervisningsafdelingen
1980-09-08 HEP/amn

VALGET MELLEM FILM OG ELEKTRONIK

Danmarks Radio har den største produktion af både film- og elektronikprogrammer her i landet og er i teknisk og mandskabsmæssig henseende udstyret til at benytte begge fremgangsmåder og vælge mellem dem i hvert enkelt tilfælde.

Valget vil normalt bero på en samlet overvejelse af tekniske, økonomiske og kunstneriske hensyn. Resultatet bliver dels rene filmprogrammer, dels rene elektronikprogrammer og dels - som en hyppig forekomst - en kombination af film- og elektronikindspilninger.

Teknik, økonomi og programintention spiller sammen i de konkrete afgørelser. Nogle vigtige generelle hensyn er følgende:

Elektroniske optagelser kan udsendes direkte over æteren. Filmoptagelser skal først fremkaldes, redigeres og derefter overspilles til elektronik.

Ved elektroniske optagelser i studier eller som OB (outside broadcasting ved hjælp af elektronikvogn) arbejder man samtidig med flere kameraer, der styres umiddelbart af produceren. Ved filmoptagelser nøjes man gerne med et enkelt kamera.

Timeudgiften ved elektronikoptagelser vil normalt - på grund af det større antal indblandede teknikere - være højere end ved filmproduktion. Der ligger derfor større vægt på forudgående prøvearbejde.

Ekskursioner ud i verden for at opsøge autentiske miljøer har fortrinsvis været gennemført med filmhold. På dette område foregår i disse år en forskydning takket være; fremkomsten af let, bærbart elektronisk udstyr.

Filmstrimler kan kun bruges én gang. Optagelser, der ikke går ind i det færdige produkt, må destrueres,, De elektroniske bånd kan bruges igen og igen.

Klipning og redaktion af foreliggende optagelser gennemføres lettest og hurtigst på elektronikbasis.

Om BRUGERINDFLYDELSE ved produktion af UNDERVISNINGSMIDLER

Af H. Engberg-Pedersen, DRS undervisningsafdeling.

Siden 1. april 1976 har undervisningsafdelingen (UVA) fungeret under samarbejdsaftalen mellem undervisningsministeriet, kulturministeriet og Danmarks Radio. Der er i de forløbne 5 - 6 år udviklet mønstre for brugerindflydelse og gjort erfaringer om deres anvendelighed.

1. BRUGERHÆREN

De potentielle brugere af UVAs produktioner er rundt regnet 100.000 lærere og 1 1/2 million elever og studerende. Det er deres behov, der bedst muligt skal søges imødekommet.

2. DEN GODE BRUGER

For at få behovene formuleret står man sig ved at søge råd hos "den gode bruger". Det er en lærer eller elev, der kendetegnes ved:

interesse for brug af lyd- og billedmaterialer,
friske erfaringer fra denne virksomhed,
overblik over kollegers eller medstuderendes forhold til disse materialer.

Rådgivning fra "den gode bruger" får man ikke kun ad én vej. Det viser sig hurtigt, at man må opbygge et netværk af kanaler for at få den kvalificerede brugerindflydelse frem.

3. KANALER TOR BRUGERINDFLYDELSE

3.1. Undervisningsministeriet

Ministeriet har ved enkelte lejligheder tilkendegivet ønsker om prioritering af bestemte områder, f.eks. erhvervsskolerne, uddannelses- og erhvervsorientering, Dansk for Voksne.

3.2. Arbejdsudvalgene

Ved samarbejdets start i 1976 var der enighed mellem landcentralen og Danmarks Radio om, at "gode brugere" burde være stærkt repræsenteret i de tre arbejdsudvalg. Der er herefter i de forløbne år mellem arbejdsudvalgene og U V A u d - viklet samarbejdsrutiner, som i betydelig grad har præget programvirksomheden.

3.3. Kontaktgrupper

Der er etableret faste kontaktgrupper for henholdsvis grundskolen, gymnasium/hf og erhvervs;skolerne.

Kontaktgrupperne er de faglige lærerforeningers forum. Det har været vanskeligt at integrere disse grupper i det rådgivende system, men arbejdet fortsætter, og de faglige foreninger har i stigende grad medvirket ved udformning af programforslag, ved rådgivning om udpegning af konsulenter og ved gennemførelse af evaluer i. ngsprojekter.

Voksenundervisningen har haft sværere ved at etablere faste kontaktgrupper. Der arbejdes i stedet med regionale konferencer. I Storstrøms amt er iværksat et omfattende samarbejde med undervisningsmyndigheder samt ledere og lærere inden for voksenundervisningen.

3.4. Konsulenter og tilrettelæggere

Ved produktionen af de enkelte programmer og serier benyttes i udstrakt grad sagkyndig bistand,, der hentes fra de pågældende undervisningsområder. Det drejer sig i overvejende grad om aktive lærere, der investerer deres pædagogiske erfaringer i planlægnings- og produktionsforløbet.

3.5. Programforslag

Undervisningsafdelingen modtager en mængde programforslag. De kommer fra faglige lærerforeninger, fra enkelte lærere samt fra lyttere og seere, der gerne vil have studiemateriale • Mange udefra kommende forslag indgår uændrede eller i be- arbejdet stand i produktionsplanerne. Mange forslag bliver returneret på grund af manglende ressourcer i afdelingen. Den samlede dyng af forslag er en række vigtige signaler fra gode brugere.

3.6. Evaluering

Undervisningsafdelingens egen evalueringsvirksomhed sigter mod at opsamle og systematisere tilbagemeldinger fra programmernes brugere. Denne "efterkritik" kan ikke ændre på de allerede udsendte programmer, men den indgår i forudsætningerne for kommende års produktioner.

3.7. Kursus, konferencer, møder

Undervisere holder mange møder, og UVA er ofte indbudt til at deltage. Afdelingen svarer ja, i den udstrækning kapaciteten gør det muligt. Mødevirksomhed giver fremragende muligheder for både formelle og uformelle kontakter til gode brugere.

3.8. Tidsskrifter m.v.

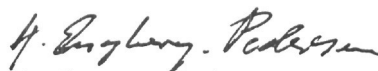
Der skrives meget om undervisningsafdelingens programmer - i faglige tidsskrifter, i organisationsblade, i landscentrals materialebeskrivelser, i båndcentralers informationsmateriale m.v. Afdelingen bestræber sig på, at opfange disse tilbagemeldinger og studere dem med henblik på tilrettelæggelsen af fremtidig produktion.

4. KONKLUSIONER

Under afsnit 3 er opregnet otte forskellige kanaler for brugerindflydelse, som er udviklet og udnyttet i den periode, hvor undervisningsministeren har haft den øverste ledelse af UVAs programvirksomhed.

Redegørelsen understreger betydningen af i alle sammenhænge at lede efter "den gode bruger" og lade hans/hendes rådgivning få særlig vægt.

En vigtig erfaring er, at den ønskede brugerindflydelse må sikres gennem et helt netværk af kanaler for kontakt til de 100.000 lærere og 1 1/2 million elever og studerende, som er undervisningsafdelingens potentielle brugerkreds.

H. Engberg-Pedersen

Fra PRODUKTIONSPLANFORSLAG 1/1982

6.3. Et hovedemne

Som nævnt foran i afsnit 6.2. har emnet "Lokalsamfundet i forvandling" været nærmere undersøgt med henblik på produktion i 1982. Man er herved kommet frem til den betragtning, at det ville have betydning, om hvert års produktionsplan inden for voksenundervisningen kunne have et hovedemne, som måske beslaglagde mellem fjerdedelen og halvdelen af de disponible ressourcer, og som kunne beskæftige et antal programmedarbejdere helt eller delvis inden for planlægnings- og produktionsperioderne.

For afdelingen ville det sikkert betyde en bedre udnyttelse af researchresultaterne, at de kunne stilles til rådighed for et større antal produktioner. For brugerne ville fordelene være, at der var tilbud både om en intens og en mere kortvarig beskæftigelse med et vigtigt emne, ligesom den tilbagevendende orientering om hovedemnet i det hele taget kunne bidrage til at styrke bevidstheden om undervisningsprogrammernes eksistens.

Forudsætningen er naturligvis, at hovedemnet rummer tilstrækkeligt med aktualitet og relevans for den voksne befolkning. I denne henseende forekommer lokalsamfundets problemer at være velegnede. En større "programpakke" om dette hovedemne kan stimulere til lokalhistorisk aktivitet. Den kan slå ned på helt nutidige problemstillinger: Beslutningsproblemer i lokalsamfundet, den lokale planlægning, den teknologiske udvikling, de kulturelle tiltag, problemer omkring centralisering og decentralisering etc. etc. Som anført i afsnit 5.2. lægger en "programpakke" ikke op til, at brugeren skal anvende alt eller intet. Der kan plukkes ud efter de individuelle behov, og det er i denne forbindelse nødvendigt, at der foreligger en grundig information om den samlede pakkes indhold og anvendelsesmuligheder. I materialet vil også fremmedproduktioner og udsendelser på fremmede sprog kunne indgå.

LOKALSAMFUNDET I FORVANDLING

FAGOMRÅDE OG MÅLGRUPPE

Samfundsfag, historie, økonomi

Deltagere der vil beskæftige sig med lokalsamfundet som helhed eller med eksempler herfra i de enkelte fag.

SAMMENHØRENDE MATERIALER

Radio: i alt 300 - 360 min.

TV: i alt 400 min.

Trykt materiale

BAGGRUND OG PÆDAGOGISKE OVERVEJELSER

Den pædagogiske grundide i dette projekt er at gennemgå og undervise i en lang række emner med udgangspunkt i et overskueligt lokalområde. Ved at afgrænse os bliver det muligt igennem en induktiv metode at beskrive ellers komplicerede samfundsmæssige processer og forandringer i en begribelig form. Undervisningen i historiske, økonomiske og politiske problemstillinger bliver let almen og abstrakt i sit udtryk, og dermed afskæres store dele af den målgruppe, vi ønsker at henvende os til. Disse problemstillinger går imidlertid igen i lokalsamfundet, og ved en konkret beskrivelse af disse i målgruppens eget miljø lettes mulighederne for at begribe de mere komplicerede sammenhænge. De pædagogiske overvejelser bygger altså på den eksemplariske indlæring og den induktive metode.

Med udgangspunkt i sådanne pædagogiske overvejelser og i forlængelse af samarbejdet med Storstrøms Amt har vi undersøgt dette amt for at finde et egnet lokalområde. Her har alt peget på Nakskov by med tilgrænsende landkommuner. Byen er på mange måder så typisk, som vi kunne ønske os, både erhvervsmæssigt, økonomisk og politisk, kulturelt og socialt. Den er klart afgrænset og af overskuelig størrelse (14.000 indbyggere). Dette giver altså muligheder for igennem en beskrivelse af netop dette område at overføre både erfaringer, konklusioner og beskrivelser til alle andre lokalsamfund i landet, og samtidig er de problemstillinger og forandringer, vi gerne vil beskrive, til stede i rigt omfang i området.

INDHOLD

En fastlagt indholdsbeskrivelse vil kræve en yderligere research

og et dybere kendskab til lokalområdet aktuelle udvikling. Denne skal foretages af den af undervisningsafdelingen nedsatte redaktion i løbet af 1981, men der kan her redegøres for de skitser, som benyttes som arbejdsgrundlag for research.

1. En række introduktionsudsendelser (tv, radio og hæfte):

Disse skal skabe interesse for lokalsamfundets problemer og struktur, gennemgå det kommunalpolitiske demokrati og beslutningsstrukturer, give et første overblik og ridse de kommende temaer op.

2. Det søde liv i Nakskov (tv, radio og hæfte):

Ved hjælp af lokale studiekredsgrupper i samarbejde med voksenundervisningen vil vi beskrive dels arbejdet med lokalhistorien og dennes arbejdsmetoder, og dels sukkerfabrikkerens historie, udvikling og betydning for lokalsamfundet, såvel by som opland.

3. Politik i provinsen (tv, radio og hæfte):

En gennemgang af lokalpolitikens vilkår og dagligdag samt en udfordring til de lokalpolitiske grupperinger om via studiekredsarbejde og igennem en række udsendelser at beskrive det Nakskov, de måtte arbejde for, om de fik det politiske flertal.

4. Ned med skolen (tv, radio og hæfte):

En belysning af lokalrådets skolestruktur og uddannelses-tilbud samt en diskussion af centraliseringen, som i øjeblikket har ført til en heftig debat i området på grund af nedlæggelsen af en række kommuneskoler, især i de tilgrænsende landkommuner, der samtidig har fungeret som forsamlingshuse og kulturhuse for den lokale befolkning.

5. Naturens pris (tv, radio og hæfte):

En beskrivelse af de økonomiske konsekvenser af forureningsbekæmpelse og ønsket om en økologisk balance ved hjælp af et konkret eksempel, nemlig en omdiskuteret virksomhed ved Nakskov fjord, hvor de fremsatte ønsker og krav om forureningsbekæmpelse sandsynligvis vil få både økonomiske og politiske konsekvenser.

Derudover har der været udtrykt ønske om research angående det lokale kulturliv, den socialpolitiske hverdag og andre emner.

Endelig fastlæggelse heraf vil kunne ske på grundlag af rapportering til arbejdsudvalget i efteråret 1981.

ANVENDELSE

Materialet vil kunne indgå til studiebrug i emnearbejder om politiske, økonomiske og sociale forhold i Danmark. Der tænkes på fritidsundervisning, folkehøjskoler, gymnasier, HF, EFG-undervisning og øvrige erhvervsskoler.

Der vil kunne lægges op til et mere direkte arbejde med emnerne i det beskrevne lokalområde.

SAMARBEJDE

Vil blive søgt etableret med regionalradioen i Næstved, båndværkstedet, Storstrøms amt, lokale studiekredsgrupper indenfor voksenundervisningen, lokale aviser etc.

A F S K R I F T

AMTSRÅDSFORENINGEN I DANMARK

13. november 1980

til

Udvalget om Landscentralen for
undervisningsmidler.

Med henblik på det kommende arbejde i Landscentraludvalget
./.. sender jeg vedlagt et forslag om ændret struktur/ændrede
opgaver for Landscentralen for undervisningsmidler: "Et
forbrugerråd og landssekretariat for undervisningsmidler",
der er udarbejdet af amtscentralernes kontaktudvalg, idet
jeg skal anmode om at forslaget må blive inddraget i ud-
valgets videre arbejde.

Jeg gør for en ordens skyld opmærksom på, at en endelig
stillingtagen fra Amtsrådsforeningen til forslaget fra
amtscentralernes kontaktudvalg naturligvis må afhænge af
den nærmere vurdering af de økonomiske konsekvenser for
amtskommunerne af en gennemførelse af forslaget, sammen-
hold herved udvalgets kommissorium, 2. afsnit.

Med venlig hilsen

(sign.) Niels Arthur Hansen

Et forbrugerråd og landssekretariat for undervisningsmidler.

Beskrivelse af amtscentralernes kontaktudvalgs behov for et forbrugerråd og et landsdækkende sekretariat for undervisningsmidler.

1. Under Undervisningsministeriet oprettes et forbrugerråd og et landssekretariat for undervisningsmidler.
2. Udgifterne til sekretariatets virksomhed dækkes af staten.
- 3.1. Forbrugerrådets medlemmer beskikkes af Undervisningsministeren efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, folke- og forskningsbiblioteker, skole- og institutionsbiblioteker, amtscentraler for undervisningsmidler.

Forbrugerrådet tiltrædes af 4 medlemmer, som skal repræsentere Undervisningsministeriets forskellige uddannelsesområder. Undervisningsministeriets repræsentanter har observatørstatus.

Undervisningsministeren udpeger forbrugerrådets formand.

Medlemmerne beskikkes for perioder af 2 år.

Landssekretariatets leder er tilforordnet forbrugerrådet som sekretær.

- 3.2. Forbrugerrådet skal følge udviklingen på undervisningsmiddelområdet og efter ønske fra Undervisningsministeren eller på eget initiativ afgive udtalelser herom.

Forbrugerrådet afgiver indstilling til Undervisningsministeren om landssekretariatets budget, indstilling om Danmarks Radios undervisningsafdelings produktion og Statens Filmcentrals produktion og indstilling til Undervisningsministeren om

- 1) aftaler, der sikrer undervisningssektoren adgang til alle undervisningsmaterialer, fremstillet af eller placeret i offentligt regie.
 - 2) aftaler, der sikrer en hensigtsmæssig distribution
 - 3) aftaler, der sikrer at undervisningsmaterialerne placeret i offentligt regie distribueres i en medieform, der er i overensstemmelse med forbrugernes ønsker.
- 3.3. Forbrugerrådet varetager den overordnede planlægning af landssekretariatets virksomhed.
- 3.4. Forbrugerrådet afholder mindst 4 møder årligt.
- 3.5. Forbrugerrådet indkalder årligt alle interesserede: forbrugere, undervisningsmiddelproducenter, samarbejdsarrangementer, politiske organisationer, offentlige myndigheder m.fl. til et orienterende møde.
- 4.1. Forbrugerrådet vælger blandt sine medlemmer et forretningsudvalg på 5 medlemmer.

Forbrugerrådets formand er ~~født~~ medlem af forretningsudvalget.

Grundskolen, 16 - 19 åriges uddannelse, fritidsundervisningen og de videregående uddannelser skal være repræsenteret i forretningsudvalget.

Landssekretariatets leder er tilforordnet som sekretær for forretningsudvalget.

Forretningsudvalget vælger selv sin formand.

Medlemmerne vælges for en periode af 2 år.

- 4.2. Forretningsudvalget varetager i overensstemmelse med forbrugerrådets overordnede planlægning af landssekretariatets virksomhed den overordnede ledelse af denne virksomhed.

Forretningsudvalget forbereder forbrugerrådets indstillinger til Undervisningsministeriet.

- 4.3. Forretningsudvalget kan nedsætte stående udvalg med repræsentanter for de institutioner, som landssekretariatet skal have fast samarbejde med.
- 4.4. Forretningsudvalget varetager sine opgaver i samarbejde med landssekretariatets leder.
- 4.5. Forretningsudvalget afholder mindst 10 møder årligt.
- 5.1. Undervisningsministeren ansætter landssekretariatets leder og pædagogiske konsulenter. Landssekretariatets leder ansætter det fornødne administrative og tekniske personale.
- 5.2. Lederen er ansvarlig for den daglige administration og pædagogiske ledelse af landssekretariatet.
- 5.3. Lederen deltager uden stemmeret i forbrugerudvalgets og forretningsudvalgets møder. Lederen varetager sekretariatets funktioner for udvalgene.
- 5.4. Sekretariatet udfører sin virksomhed i overensstemmelse med forbrugerrådets og forretningsudvalgets bestemmelser.
- 5.5. Opgaverne løses via udvalgsarbejder, konsultativ virksomhed og bestillingsarbejde uden for "huset".

Landssekretariatets rådgivende virksomhed sker i et koordineret samarbejde med Undervisningsministeriets konsulenter, med faglige konsulenter på amts- og primærkommunalt plan, med amtscentraler for undervisningsmidler m.fl.

Landssekretariatet har til opgave at:

6.1. foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler.

udarbejde kataloger

- 1) indkøbskataloger
- 2) forbrugerorienteret fag-emnecentreret katalogmateriale
- 3) kataloger over Statens Filmcentrals og Danmarks Radios produktion.

6.2. informere om undervisningsmaterialer.

informere om undervisningsapparatur.

6.3. virke som koordinator på undervisningsmaterialeproduktionsområdet, herunder via indstilling til Undervisningsministeriet formulere forbrugersynspunkter på Danmarks Radios undervisningsafdelings og Statens Filmcentrals produktion.

koordinere produktion af undervisningsmaterialer, der ikke kan finde basis i eksisterende forlagsproduktion samt yde støtte til fremstilling af sådanne; undervisningsmaterialer.

6.4. sikre undervisningsområders adgang til alle undervisningsmaterialer, fremstillet og/eller placeret i offentligt regie.

sikre en hensigtsmæssig distribution af disse materialer.

sikre at undervisningsmaterialer, fremstillet og/eller placeret i offentligt regie, distribueres i en medieform, der er i overensstemmelse med forbrugernes ønsker.

6.5. foretage distribution af materialer til informationssamlingerne i amtscentraler for undervisningsmidler.

Ud over punkt 6.5. tillægges landssekretariatet ikke selvstændige distributionsopgaver.

Jvf. punkt 4.3. ønsker amtscentralernes kontaktudvalg at indgå i et fast koordineringsudvalg med landssekretariatet, Statens Filmcentral og Danmarks Radios undervisningsafdeling.

Udvalgsflertallets forslag til lov om landscentralen for undervisningsmidler.

§ 1. Landscentralen for undervisningsmidler er en statsinstitution under undervisningsministeriet.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 1. Under undervisningsministeriet oprettes en landscentral for undervisningsmidler.,

stk. 2. Udgifterne til landscentralens virksomhed afholdes af staten.

§ 2. Landscentralen ledes af en styrelse og et repræsentantskab.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 2. Til at forestå landscentralens virksomhed vælges et repræsentantskab og en styrelse.

§ 3. Organisationer, institutioner, m.v., der har interesse i landscentralens virksomhed, kan efter undervisningsministerens bestemmelse få ret til at indstille medlemmer til repræsentantskabet. Disse beskikkes af undervisningsministeren for 4 år ad gangen. Medlemmerne af styrelsen er tillige medlemmer af repræsentantskabet.

stk. 2. Undervisningsministeren beskikker en formand for repræsentantskabet, der samtidig er formand for landscentralens styrelse.

stk. 3. Repræsentantskabet fastsætter de overordnede retningslinjer for landscentralens virksomhed. Repræsentantskabet kan i øvrigt stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og til undervisningsministeren om alle spørgsmål, der vedrører landscentralens virksomhed.

Stk. 4. Repræsentantskabet afgiver en udtalelse om det årlige budgetforslag for landscentralen og om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed. Repræsentantskabet modtager orientering om landscentralens endelige budget.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 3. Repræsentantskabet udpeges efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, folkebibliotekerne, de kommunale organisationer og Københavns og Frederiksberg kommuner samt de interesserede faglige organisationer. Medlemmerne af repræsentantskabet beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Styrelsen skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for landscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeren om alle spørgsmål, der vedrører landscentralens virksomhed.

§ 4. Styrelsen består af 9 medlemmer:

- 1 medlem udpeget af Kommunernes Landsforening,
- 1 medlem udpeget af Amtsrådsforeningen i Danmark,
- 1 medlem udpeget af undervisningsministeren,
- 1 medlem udpeget af Akademikernes Centralorganisation,
- 1 medlem udpeget af Lærernes Centralorganisation,
- 1 medlem udpeget af Dansk Folkeoplysnings Samråd,
- 2 medlemmer udpeget af landscentralens repræsentantskab og formanden udpeget af undervisningsministeren.

Medlemmerne af styrelsen skal tillige være medlemmer af repræsentantskabet. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren for 4 år ad gangen.

Stk. 2. Styrelsen varetager den overordnede ledelse af landscentralens virksomhed i overensstemmelse med de retningslinjer, der er fastsat af repræsentantskabet.

Stk. 3. Styrelsen har den endelige administrative afgørelse i sager, der vedrører landscentralens programmateriale til undervisningsformål, jfr. § 6, nr. 4.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 4. Styrelsen består af 9 medlemmer. 5 af disse vælges af repræsentantskabet, medens 4, herunder formanden, udpeges af undervisningsministeren. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter styrelsens forretningsorden.

§ 5. Undervisningsministeren ansætter efter indstilling fra styrelsen landscentralens leder og administrative, pædagogiske og tekniske personale.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 5. Undervisningsministeren ansætter en leder af landscentralen samt forneden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp for lederen.

§ 6. Landscentralen har til opgave at:

- 1) foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler, herunder film og bånd,
- 2) ~~sørge~~ for information om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmaterialer og undervisningsapparat,ur,
- 3) virke som koordinerende organ mellem producenter og brugere af undervisningsmidler,

- 4) indgå aftaler om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde at forestå eller støtte fremstillingen af andre undervisningsmaterialer,
- 5) mod vederlag sørge for klargøring af undervisningsmaterialer,
- 6) sikre forsyning til skoler og andre undervisningsinstitutioner af de film, bånd og lignende materialer, der er optaget i landscentralens kataloger,
- 7) at foretage distribution af materialer til amtscentralernes og de pædagogiske centralers samlinger.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 6. Landscentralen har til opgave at:

- 1) foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler,
- 2) sørge for oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler,
- 3) virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler,
- 4) afgive indstilling til undervisningsministeren om indgåelse af aftaler med Danmarks Radio, statens filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt om i særlige tilfælde at forestå eller støtte fremstillingen af andre undervisningsmaterialer,
- 5) mod vederlag sørge for klargøring af undervisningsmaterialer,
- 6) foretage distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner og
- 7) foretage distribution af materialer til skolecentralernes samlinger.

ji 7. Undervisningsministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om landscentralens repræsentantskab og styrelse, om ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 7. Undervisningsministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om valg og sammensætning af landscentralens repræsentantskab og styrelse, om ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

§ 8. Loven træder i kraft den

stk. 2. Lov nr. 419 af 13. juni 1973 om en landscentral for undervisningsmidler ophæves.

stk. 3. Undervisningsministeren kan fastsætte eventuelle overgangsordninger.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 8. Loven træder i kraft den 1. april 1974.

§ 9. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Gældende lov om en landscentral for undervisningsmidler.

§ 9. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Et mindretals (H. Engberg-Pedersens og Axel Jepsens) lovforslag

Med henvisning til redegørelsen i kapitel 6.3 foreslår H. Engberg-Pedersen og Axel Jepsen følgende ændringer i udvalgsflertallets forslag til lov om landscentralen for undervisningsmidler:

ad § 2 : Her udgår "og et repræsentantskab".

ad § 3 : Paragraffen udgår.

ad § 4 : Stk. 1 udformes således:

Styrelsen består af 7 medlemmer, der beskikkes af undervisningsministeren for 4 år ad gangen.

Undervisningsministeren udpeger 2 medlemmer, heraf styrelsens formand.

De øvrige medlemmer beskikkes på følgende måde:

- 1 medlem efter indstilling af Kommunernes Landsforening,
- 1 medlem efter indstilling af Amtsrådsforeningen i Danmark,
- 1 medlem efter indstilling af Akademikernes Centralorganisation,
- 1 medlem efter indstilling af Lærernes Centralorganisation,
- 1 medlem efter indstilling af Dansk Folkeoplysnings Samråd.

Ved beskikkelsen tilstræbes det, at styrelsen rummer en omfattende sagkundskab omkring anvendelsen af undervisningsmidler.

stk. 2 og stk. 3 udgår.

ad § 6 : I stk. 1 udgår efter Axel Jepsens forslag nr. 4) og nr. 5), 6) og 7) bliver nr. 4), 5) og 6). Efter H. Engberg-Pedersens forslag udgår nr. 4) og erstattes med følgende:

4) tilbyde instruktion i medieanvendelse til institutioner, der uddanner lærere,

Nr. 5) efter Axel Jepsens forslag og nr. 6) efter H. Engberg-Pedersens forslag udformes således:

sikre forsyning til skoler og andre undervisningsinstitutioner af radiobånd og -kassetter, der er optaget i landscentralens; kataloger,

ad § 7 : Paragraffen udformes således:

Undervisningsministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om landscentralens styrelse, ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

Endvidere anfører disse medlemmer nedenstående udkast til lovforslag, der supplerer lovforslaget om landscentralen og bygger på H. Engberg-Pedersens redegørelse i kapitel 6.3.:

LOV OM ET UNDERVISNINGSRÅD FOR RADIO- OG TV-PROGRAMMER

§ 1. Undervisningsrådet har til opgave inden for en aftale mellem undervisningsministeriet, ministeriet for kulturelle anliggender og radorådet at varetage ledelsen af programvirksomheden ved Danmarks Radios produktion af undervisningsudsendelser.

§ 2. Undervisningsrådet består af 9 medlemmer, der beskikkes af undervisningsministeren for 4 år efter følgende retningslinier:

1 medlem efter indstilling fra Danmarks Lærerforening,

1 medlem efter indstilling fra Gymnasieskolernes Lærerforening,

1 medlem efter fælles indstilling fra Handelsskolernes Lærerforening og Danmarks tekniske Lærerforening,

1 medlem efter indstilling fra Dansk Folkeoplysnings Samråd,

1 medlem efter fælles indstilling fra elevorganisationer,

1 medlem efter indstilling fra amtscentralerne for undervisningsmidler,

2 medlemmer udpeget af undervisningsministeren,

1 medlem efter indstilling fra undervisningsafdelingens medarbejdere.

Blandt medlemmerne beskikker ministeren en formand og en næstformand. Det tilstræbes, at rådet rummer en omfattende sagkundskab omkring anvendelsen af lyd- og billedmedier i undervisningen.

§ 3. Undervisningsrådet har følgende opgaver:

1) afgive indstilling til undervisningsministeren om anfanget af den årlige aktivitet,

- 2) træffe aftale med Danmarks Radio om udnyttelse af den bevilling, der stilles til rådighed af undervisningsministeren,
- 3) varetage den øverste ledelse af Danmarks Radios produktion af undervisningsprogrammer,
- 4) varetage kontakten til undervisningsverdenen med henblik på at opnå den bedst mulige behovsdækning,
- 5) tilstræbe en koordinering af Danmarks Radios produktion af undervisningsprogrammer med anden tilsvarende virksomhed,
- 6) udøve en løbende efterkritik af undervisningsprogrammerne,
- 7) behandle og afgøre klager over undervisningsprogrammerne,
- 8) afgive rapport til undervisningsministeren om udnyttelsen af den givne bevilling.

§ 4. Der tillægges undervisningsrådets medlemmer et honorar.

§ 5. Undervisningsministeren fastsætter efter indstilling fra undervisningsrådet dets forretningsorden.

